

**Cynulliad Cenedlaethol Cymru
The National Assembly for Wales**

**Cofnod y Trafodion
The Record of Proceedings**

**Dydd Mawrth, 15 Chwefror 2011
Tuesday, 15 February 2011**

Cynnwys
Contents

3	Cwestiynau i'r Prif Weinidog Questions to the First Minister
27	Datganiad a Chyhoeddiad Busnes Business Statement and Announcement
39	Sicrhau Manteision Adfywio o Gaffael Cyhoeddus Achieving Regeneration Benefits from Public Procurement
59	Y Setliad Llywodraeth Leol The Local Government Settlement
75	Teuluoedd yn Gyntaf Families First
91	Cyfnod Pleidleisio Voting Time

Yn y golofn chwith, cofnodwyd y trafodion yn yr iaith y llefarwyd hwy ynndi yn y Siambr.
Yn y golofn dde, cynhwyswyd cyfieithiad.

In the left-hand column, the proceedings are recorded in the language in which they were
spoken in the Chamber. In the right-hand column, a translation has been included.

*Cyfarfu'r Cynulliad am 1.30 p.m. gyda'r Llywydd (Dafydd Elis-Thomas) yn y Gadair.
The Assembly met at 1.30 p.m. with the Presiding Officer (Dafydd Elis-Thomas) in the Chair.*

Y Llywydd: Trefn ar gyfer cwestiynau i'r Prif Weinidog.
The Presiding Officer: Order for questions to the First Minister.

Cwestiynau i'r Prif Weinidog Questions to the First Minister

CAFCASS

1. Peter Black: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am sut y mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cefnogi CAFCASS yn eu gwaith. OAQ(3)3427(FM)*

The First Minister (Carwyn Jones): The Children and Family Court Advisory and Support Service Cymru is a crucial childcare organisation that provides valuable services for some of the most vulnerable children in Wales. It is a key component of our commitment to supporting families.

Peter Black: As you will know, in September 2009, the Health, Wellbeing and Local Government Committee recommended that CAFCASS and Welsh Ministers draw up a funding strategy for child contact centres, including those that are not currently funded, based on the principles that are outlined in its report. The Deputy Minister for Social Services accepted that recommendation. However, 14 months later, we still have not heard what the Deputy Minister intends to do about that. At least one of those contact centres is situated in my region and it has been contacting me about what action is being taken. Why has the Deputy Minister not yet informed us of the outcome of her evaluation, and when can we expect to hear from her?

The First Minister: The Deputy Minister for Social Services has commissioned the new chief executive of CAFCASS to explore how best to further improve support for children and their families who are experiencing parental separation. That process is ongoing.

CAFCASS

1. Peter Black: *Will the First Minister make a statement on how the Welsh Assembly Government supports CAFCASS in their work. OAQ(3)3427(FM)*

Y Prif Weinidog (Carwyn Jones): Mae'r Gwasanaeth Cyngori a Chynorthwyo Llys i Blant a Theuluoedd Cymru yn sefydliad gofal plant hanfodol sy'n darparu gwasanaethau gwerthfawr ar gyfer rhai o'r plant mwyaf agored i niwed yng Nghymru. Mae'n elfen allweddol o'n hymrwymiad i gefnogi teuluoedd.

Peter Black: Fel y gwyddoch, ym mis Medi 2009, bu i'r Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol argymhell y dylai CAFCASS a Gweinidogion Cymru lunio strategaeth ariannu ar gyfer canolfannau cyswllt plant, gan gynnwys y rhai nad ydynt yn cael eu hariannu ar hyn o bryd, yn seiliedig ar yr egwyddorion a amlinellir yn ei adroddiad. Derbyniodd y Dirprwy Weinidog dros Wasanaethau Cymdeithasol yr argymhelliad hwnnw. Fodd bynnag, 14 mis yn ddiweddarach, nid ydym eto wedi clywed yr hyn y mae'r Dirprwy Weinidog yn bwriadu ei wneud am hynny. Mae o leiaf un o'r canolfannau cyswllt hynny yn fy rhanbarth i ac mae wedi bod yn cysylltu â mi ynghylch pa gamau sy'n cael eu cymryd. Pam nad yw'r Dirprwy Weinidog wedi rhoi gwybod i ni eto am ganlyniad ei gwerthusiad, a phryd y gallwn ddisgwyl clywed ganddi?

Y Prif Weinidog: Mae'r Dirprwy Weinidog dros Wasanaethau Cymdeithasol wedi comisiynu prif weithredwr newydd CAFCASS i ymchwilio i'r ffordd orau i barhau i wella'r gefnogaeth a roddir i blant a'u teuluoedd pan fydd rhieni yn gwahanu. Mae'r broses yn parhau.

Helen Mary Jones: Byddwch yn ymwybodol hefyd mai un pwynt a godwyd yn ystod ymchwiliad y pwyllgor oedd gallu CAF/CASS i sicrhau bod gwasanaethau ar gael i deuluoedd drwy gyfrwng y Gymraeg. A fydech yn cytuno ei bod yn hollbwysig y gall CAF/CASS weithredu'n effeithiol drwy gyfrwng y Gymraeg dros Gymru gyfan, yn enwedig wrth ymwneud â phlant bach nad ydynt yn rhugl yn Saesneg efallai? A wnewch chi ofyn i'r Dirprwy Weinidog drafod hyn â'r prif weithredwr newydd, i sicrhau bod y gwasanaeth hwnnw ar gael, nid yn unig yn yr ardaloedd lle mae llawer o bobl yn siarad Cymraeg, ond dros Gymru gyfan?

Y Prif Weinidog: Mae aelod o staff sydd yn gyfrifol am hybu a chefnogi'r iaith Gymraeg o fewn CAF/CASS. Mae strategaeth sgiliau dwyieithog yn cael ei thrafod ar hyn o bryd gan CAF/CASS, ac mae hefyd newydd orffen dadansoddi sgiliau ieithyddol ei staff, a fydd yn helpu i ddatblygu'r iaith Gymraeg, a'r defnydd o'r iaith, o fewn y corff.

Mark Isherwood: I have experience of a case where a little girl was subject to violent abuse by her stepfather for many years and the Deputy Minister has been helpful in respect of this case. The child and the grandparents highlighted this abuse, but no action was taken until the child presented in school with injuries, and she was finally believed. The case went to court, the stepfather pleaded guilty, and the rest is history. However, given that CAF/CASS exists to safeguard and promote children's welfare, particularly children who are under the care and supervision of social services, what widened role might CAF/CASS be able to fulfil within its remit in such cases?

The First Minister: What you have described is a case that should have come under the purview of the police. Any kind of physical abuse of children is a matter for the criminal justice system, under criminal law. We know that, often, such abuse is not reported, or, if it is, it is reported late in the process of abuse. A lot of support needs to be given to children who find themselves in that

Helen Mary Jones: You will also be aware that one point raised during the committee's inquiry was CAF/CASS's ability to ensure that services are provided to families through the medium of Welsh. Do you agree that it is essential that CAF/CASS is able to operate effectively through the medium of Welsh throughout Wales, especially when dealing with young children who may not be fluent in English? Will you ask the Deputy Minister to discuss this with the new chief executive to ensure that that service is available, not only in the areas where many people speak Welsh, but throughout Wales?

The First Minister: CAF/CASS has a member of staff who is responsible for promoting and supporting the Welsh language. A bilingual skills strategy is currently being discussed by CAF/CASS and it has just finished analysing its staff's linguistic skills, which will help with the development and the use made of the language within the organisation.

Mark Isherwood: Rwyf wedi cael profiad o achos lle y cafodd merch fach ei cham-drin yn dreisgar gan ei llystad am nifer o flynyddoedd, ac mae'r Dirprwy Weinidog wedi bod yn barod i helpu yng nghyswllt yr achos hwn. Tynnodd y plentyn a'r neiniau a'r teidiau sylw at y ffaith ei bod yn cael ei cham-drin, ond ni chymerwyd unrhyw gamau hyd nes i'r plentyn ddangos ei hanafiadau yn yr ysgol, ac fe'i credwyd o'r diwedd. Aeth yr achos i'r llys, plediodd y llystad yn euog, ac mae'r gweddill yn hen hanes. Fodd bynnag, o gofio mai diben CAF/CASS yw diogelu a hyrwyddo lles plant, yn enwedig plant y mae gwasanaethau cymdeithasol yn gofalu amdanynt ac yn eu goruchwyllo, pa rôl ehangedig y gallai CAF/CASS ei chyflawni o fewn ei gylch gwaith mewn achosion o'r fath?

Y Prif Weinidog: Rydych wedi disgrifio achos a ddylai fod wedi dod o fewn maes yr heddlu. Mae unrhyw fath o gam-drin plant yn gorfforol yn fater i'r system cyfiawnder troseddol, o dan y gyfraith droseddol. Gwyddom ei bod yn aml yn wir na roddir gwybod am achosion o gam-drin o'r fath, neu, os rhoddir gwybod amdanynt, gwneir hynny yn hwyr yn y broses o gam-drin. Mae

situation. However, if there is a suspicion that child abuse is taking place, the police are the ones who should be informed first.

The Leader of the Welsh Liberal Democrats (Kirsty Williams): Your Learning and Skills (Wales) Measure 2009 aimed to ensure, in the words of the then Deputy Minister for Skills, John Griffiths, that local authorities throughout Wales would be legally required to ensure that learners have a right to choose from a curriculum that contains a minimum of 30 courses. Yesterday, your latest Minister for Children, Education and Lifelong Learning asked whether we in Wales should be looking at a narrower range of subjects. Do you back your Minister for education, or do you back your own Measure?

The First Minister: What the Minister for education was saying is that he wants to see more rigour involved in qualifications. He wants young people to study subjects that have a practical use to them and he has put wise guidance in place. We want our young people to have choice, but we also want to ensure that they study subjects that will be of use to them as they continue in the education system.

Kirsty Williams: Yesterday, your Minister talked about an unreasonable growth in the number of subjects that are on offer. That did not happen by accident: that happened as a direct result of the direction taken by your Government only two years ago. As a result of that Measure, local education authorities, schools and colleges have spent a great deal of time, money and resources reorganising their provision and their curriculum. This is not a mixed message; this sounds like ripping up your own Measure before it has even been properly implemented. In light of the change of direction, should LEAs, schools and colleges put their plans for massive reorganisation on hold?

The First Minister: No, not in the slightest. The Measure still holds, as do the principles

angen rhoi llawer o gefnogaeth i blant sy'n eu cael eu hunain yn y sefyllfa honno. Fodd bynnag, os oes amheuaeth bod plant yn cael eu cam-drin, yr heddlu yw'r rhai y dylid eu hysbysu yn gyntaf.

Arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru (Kirsty Williams): Anelodd eich Mesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) 2009 at sicrhau, yng ngeiriau John Griffiths, y Dirprwy Weinidog dros Sgiliau ar y pryd, y byddai'n ofynnol yn gyfreithiol i awdurdodau lleol ledled Cymru sicrhau bod gan ddysgwyr yr hawl i ddewis o gwricwlwm sy'n cynnwys lleiafswm o 30 o gyrсия. Ddoe, gofynnodd eich Gweinidog diweddaraf dros Blant, Addysg a Dysgu Gydol Oes a ddylem ni yng Nghymru ystyried cael ystod lai o bynciau. A ydych yn cefnogi eich Gweinidog dros addysg, neu a ydych yn cefnogi eich Mesur eich hun?

Y Prif Weinidog: Yr hyn yr oedd y Gweinidog dros addysg yn ei ddweud yw ei fod am weld mwy o drylwyredd mewn cymwysterau. Mae am i bobl ifanc astudio pynciau sydd o ddefnydd iddynt yn ymarferol, ac mae wedi sicrhau bod cyfarwyddyd doeth ar gael. Rydym am i'n pobl ifanc gael dewis, ond rydym hefyd am sicrhau eu bod yn astudio pynciau a fydd o ddefnydd iddynt wrth iddynt barhau yn y system addysg.

Kirsty Williams: Ddoe, siaradodd eich Gweinidog am dwf afresymol yn nifer y pynciau sydd ar gael. Ni ddigwyddodd hynny drwy ddamwain: digwyddodd o ganlyniad uniongyrchol i'r cyfeiriad yr aeth eich Llywodraeth iddo ddwy flynedd yn ôl yn unig. O ganlyniad i'r Mesur hwnnw, mae awdurdodau addysg lleol, ysgolion a cholegau wedi treulio llawer iawn o amser ac wedi gwario llawer iawn o arian ac adnoddau i ad-drefnu eu darpariaeth a'u cwricwlwm. Nid neges gymysg a geir yma; ymddengys fod yma broses o rwygo eich Mesur eich hun yn ddarnau cyn iddo gael ei weithredu'n iawn hyd yn oed. Yn wyneb y newid cyfeiriad, a ddylai awdurdodau addysg lleol, ysgolion a cholegau ohirio'u cynlluniau ar gyfer ad-drefnu mawr?

Y Prif Weinidog: Na, ni ddylent wneud hynny o gwbl. Mae'r Mesur yn dal yn sefyll,

behind it. It is right to say that it is important that young people get proper advice and guidance in terms of what they choose to study. It is important that there is choice, because we know that, particularly with language provision, not all schools can offer all languages. It is important that there is a selection of languages available to study in any particular local authority area. They are useful subjects in developing skills, in both schools and colleges, and in terms of the future development of the individual.

Kirsty Williams: No-one would disagree that our children need proper advice at 14 and 16, although I fail to see how narrowing the curriculum will make that a reality. Introducing the Learning and Skills (Wales) Measure, the Deputy Minister responsible, John Griffiths, said at the time,

‘This is, and always has been, about better choice.’

Yesterday, Leighton Andrews asked whether it was not about time that we focused on quality and rigour, rather than choice. First Minister, are you pro-choice, as the Measure says, or anti-choice, as the Minister says, or are you finding it difficult to choose?

The First Minister: From what you said, you are anti-quality and anti-rigour and I do not see where this argument is leading. Choice is important, but it is also important that students study subjects that are of sufficient quality and are rigorous enough to test them. From time to time, it is important to ask whether particular subjects are rigorous enough. Maybe they are, but it is entirely right that a Minister should be able to do that. I have no difficulty at all in supporting what Leighton says about the need for quality and rigour in the education system.

Kirsty Williams: If you are afraid that some of the courses that are currently being offered lack quality and rigour, it does beg the question as to why you are funding colleges to deliver those very courses. Yesterday, your Minister called for a debate. Could you tell us

fel y mae'r egwyddorion sy'n sail iddo. Mae'n gywir dweud ei bod yn bwysig bod pobl ifanc yn cael cyngor ac arweiniad priodol o ran yr hyn y maent yn dewis ei astudio. Mae'n bwysig bod dewis, oherwydd gwyddom, yn enwedig yn achos darpariaeth o ran ieithoedd, na all pob ysgol gynnig pob iaith. Mae'n bwysig bod detholiad o ieithoedd ar gael i'w hastudio mewn unrhyw ardal awdurdod lleol benodol. Maent yn bynciau defnyddiol wrth ddatblygu sgiliau, mewn ysgolion ac mewn colegau, ac o ran datblygiad yr unigolyn yn y dyfodol.

Kirsty Williams: Ni fyddai neb yn anghytuno bod angen cyngor priodol ar ein plant pan fyddant yn 14 ac 16 oed, er na allaf weld sut y gall culhau'r cwricwlwm wireddu hynny. Wrth gyflwyno Mesur Dysgu a Sgiliau (Cymru), dywedodd John Griffiths, sef y Dirprwy Weinidog a oedd yn gyfrifol am y Mesur, mai dewis gwell

‘sydd wedi bod wrth galon hyn o'r cychwyn cyntaf’.

Ddoe, gofynnodd Leighton Andrews onid oedd yn hen bryd i ni ganolbwyntio ar ansawdd a thrylwyredd, yn hytrach na dewis. Brif Weinidog, a ydych o blaid dewis, fel y dywed y Mesur, neu a ydych yn erbyn dewis, fel y dywed y Gweinidog, neu a ydych yn ei chael yn anodd dewis?

Y Prif Weinidog: O'r hyn a ddywedasoeh, rydych yn erbyn ansawdd a thrylwyredd, ac ni allaf weld beth yw trywydd y ddadl hon. Mae dewis yn bwysig, ond mae hefyd yn bwysig bod myfyrwyr yn astudio pynciau sydd o ansawdd digonol ac sy'n ddigon trylwyr i'w herio. O bryd i'w gilydd, mae'n bwysig gofyn a yw pynciau penodol yn ddigon trylwyr. Efallai eu bod nhw, ond mae'n gwbl briodol i Weinidog allu gwneud hynny. Nid oes gennyf unrhyw anhawster o gwbl wrth gefnogi'r hyn y mae Leighton yn ei ddweud am yr angen am ansawdd a thrylwyredd yn y system addysg.

Kirsty Williams: Os ydych yn ofni bod diffyg ansawdd a thrylwyredd yn rhai o'r cyrsiau a gaiff eu cynnig ar hyn o bryd, codir cwestiwn ynghylch pam rydych yn ariannu colegau i ddarparu'r union gyrsiau hynny. Ddoe, galwodd eich Gweinidog am ddadl. A

how long this debate about choice is going to continue? As I asked earlier, while there are controversial plans across Wales to enable the delivery of your Measure, should those county councils put those plans on hold?

The First Minister: The simple answer to your question is, 'no'. They should not put their plans on hold. We need to ensure that students are able to have the widest choice possible, while at the same time ensuring that the subjects that they choose to study are of sufficient quality and rigour to be of use to them.

Potensial Economaidd yr Arfordir

2. Jenny Randerson: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am botensial economaidd arfordir Cymru. OAQ(3)3420(FM)*

The First Minister: As we know, our coastline is diverse in character, ranging from urban seaside resorts, working harbours and ferry ports, to small rural communities and isolated stretches of coast. We have a number of initiatives aimed at maximising the contribution that our coastline makes to the economy.

Jenny Randerson: We often do things differently here, and for very good reason, but I want to ask about the reasoning behind your decision not to implement in Wales the UK Government's decision to cancel the back-dated rates imposed on ports businesses. They were imposed as a result of the Valuation Office Agency's revaluation, which began in 2007 and, incredibly, has not yet been completed. Some Welsh ports businesses are similarly affected to English ones and, if based in England, would have had their back-dated rates either cancelled or re-paid. Welsh ports businesses are justifiably angry that the Assembly Government has decided to use the Welsh portion of that money not to assist ports businesses but, according to your Government, to protect jobs and essential public services. We all understand the need for that, First Minister, but the businesses argue that south Wales ports alone support 16,000 full-time equivalent jobs and create

allech ddweud wrthym ba mor hir y bydd y ddadl hon ynghylch dewis yn parhau? Fel y gofynnais yn gynharach, tra bo cynlluniau dadleuol ledled Cymru i'w gwneud yn bosibl cyflwyno eich Mesur, a ddylai'r cynghorau sir hynny ohirio'r cynlluniau hynny?

Y Prif Weinidog: Yr ateb syml i'ch cwestiwn yw 'na'. Ni ddylent ohirio'u cynlluniau. Mae angen i ni sicrhau y gall myfyrwyr gael y dewis ehangaf posibl, gan sicrhau ar yr un pryd bod y pynciau y maent yn dewis eu hastudio o ansawdd a thrylwyredd digonol i fod o ddefnydd iddynt.

Economic Potential of the Coastline

2. Jenny Randerson: *Will the First Minister make a statement on the economic potential of Wales' coastline. OAQ(3)3420(FM)*

Y Prif Weinidog: Fel y gwyddom, mae ein harfordir yn amrywiol ei natur; ceir cyrchfannau glan môr trefol, porthladdoedd gweithio a phorthladdoedd fferi arno, ynghyd â chymunedau gwledig bychain a rhannau anghysbell. Mae gennym nifer o fentrau sy'n anelu at sicrhau bod ein harfordir yn cyfrannu cymaint ag sy'n bosibl i'n heconomi.

Jenny Randerson: Rydym yn aml yn gwneud pethau'n wahanol yma, ac am resymau da iawn, ond hoffwn ofyn am y rhesymeg sydd wrth wraidd eich penderfyniad i beidio â gweithredu yng Nghymru benderfyniad Llywodraeth y DU i ddileu'r ardrethi ôl-ddyddiedig a osodwyd ar fusnesau mewn porthladdoedd. Fe'u gosodwyd o ganlyniad i ailbrisiad Asiantaeth y Swyddfa Brisio, a ddechreuodd yn 2007 ac nad yw wedi ei gwblhau eto, sy'n hollol anghredadwy. Effeithir ar rai busnesau mewn porthladdoedd yng Nghymru yn yr un modd ag yr effeithir ar fusnesau mewn porthladdoedd yn Lloegr; pe bai'r busnesau hynny yn Lloegr, byddai eu hardrethi ôl-ddyddiedig wedi cael eu canslo neu eu hadalu. Mae busnesau porthladdoedd Cymru yn fflin—sy'n gwbl gyfiawn—nad yw Llywodraeth y Cynulliad wedi penderfynu defnyddio cyfran Cymru o'r arian hwnnw i gynorthwyo busnesau porthladdoedd, a'i bod, yn hytrach, yn ôl eich Llywodraeth, wedi ei

£1.7 billion for the economy. Why is it that jobs in Welsh ports are less worthy of protection than other jobs in the economy?

The First Minister: This situation has arisen because of a sudden decision by the UK Government to do something that we were not aware of. Then, we find ourselves in the situation where we suddenly have to find money that has already been earmarked for something else. That is not an easy prospect for a Government to deal with. We would have to find the money from another budget to do what you described.

When it comes to ports—this is extraordinary—the UK Government said that £60 million would be made available for a fund to develop ports in the UK, then, all of a sudden, it became a fund for England and we now cannot access that money. We have not received any consequential because ports are not a devolved issue. Given the situation in which we find ourselves, if the UK Government was serious about developing jobs in our ports, it would allow us to access a share of the money that it has allocated for ports in England, along the lines of what was originally intended to be allocated to the rest of the UK. For some reason, the Government took a unilateral decision and, as a result, it will not be possible to develop ports in Wales along the same lines as ports in England, even though they are not a devolved matter.

Chris Franks: As you are aware, the scenery along the Cardiff and Vale of Glamorgan coastline is varied and beautiful. What discussions has the Welsh Government had about the economic potential of this coastline in the Vale of Glamorgan, particularly with regard to supporting the community and leisure facilities that so enrich our lives? From Penarth to Ogmore, the coastline is

defnyddio i ddiogelu swyddi a gwasanaethau cyhoeddus hanfodol. Rydym i gyd yn deall bod angen gwneud hynny, Brif Weinidog, ond mae'r busnesau yn dadlau bod porthladdoedd de Cymru yn unig yn cynnal 16,000 o swyddi cyfwerth ag amser llawn, ac yn creu £1.7 biliwn ar gyfer yr economi. Pam mae swyddi ym mhorthladdoedd Cymru yn llai teilwng o gael eu diogelu na swyddi eraill yn yr economi?

Y Prif Weinidog: Mae'r sefyllfa hon wedi codi oherwydd penderfyniad sydyn gan Lywodraeth y DU i wneud rhywbeth nad oeddem yn gwybod amdano. Wedyn, cawn ein hunain mewn sefyllfa lle y mae'n rhaid yn sydyn i ni ddod o hyd i arian sydd eisoes wedi ei glustnodi ar gyfer rhywbeth arall. Nid yw'n hawdd i Lywodraeth ymddrin â sefyllfa o'r fath. Byddai'n rhaid i ni ddod o hyd i'r arian mewn cyllideb arall er mwyn gwneud yr hyn a ddisgrifiwyd gennych.

O ran porthladdoedd—mae hyn yn anhygoel—dywedodd Llywodraeth y Deyrnas Unedig y byddai £60 miliwn ar gael ar gyfer cronfa i ddatblygu porthladdoedd yn y DU, ond wedyn, yn sydyn, daeth yn gronfa ar gyfer Lloegr ac ni allwn ddefnyddio'r arian hwnnw bellach. Nid ydym wedi cael unrhyw arian canlyniadol gan nad yw porthladdoedd yn fater datganoledig. O ystyried y sefyllfa sydd ohoni, pe bai Llywodraeth y DU o ddifrif ynghylch datblygu swyddi yn ein porthladdoedd, byddai'n caniatáu i ni ddefnyddio cyfran o'r arian y mae wedi'i ddyrannu ar gyfer porthladdoedd yn Lloegr, a fyddai'n cyd-fynd â'r hyn y bwriadwyd ei ddyrannu yn wreiddiol i weddill y DU. Am ryw reswm, gwnaeth y Llywodraeth benderfyniad unochrog ac, o ganlyniad, ni fydd yn bosibl datblygu porthladdoedd yng Nghymru yn yr un modd ag yn achos porthladdoedd yn Lloegr, er nad ydynt yn fater datganoledig.

Chris Franks: Fel y gwyrddoch, mae'r golygfeydd ar hyd arfordir Caerdydd a Bro Morgannwg yn amrywiol a phrydferth. Pa drafodaethau y mae Llywodraeth Cymru wedi'u cael am botensial economaidd yr arfordir ym Mro Morgannwg, yn enwedig o ran cefnogi'r cyfleusterau cymunedol a hamdden sy'n cyfoethogi ein bywydau gymaint? O Benarth i Ogwr, mae'r arfordir

varied and stunning, but we all too often take it for granted. Have there been any talks regarding the use of the regeneration money allocated by Jocelyn Davies to boost the economic potential of Barry's coastline, for instance? Do you agree that one exciting idea to boost tourism along the coastline would be for the Welsh Government to create a homecoming year for Wales in 2015?

The First Minister: You will forgive me if I do not comment on the Plaid manifesto.

With regard to Barry, the £9 million of regeneration area funding that has been made available to that town includes a requirement to develop Barry Island, to take full advantage of its natural assets to become a visitor attraction for the twenty-first century. That could be used to enhance the Barry coastline. Of course, we have other initiatives, such as the all-Wales coastal path, which will link up with the existing heritage coastal path that runs along much of the Vale of Glamorgan's coastline. In addition, we are looking at how we can further develop the Port of Cardiff's capacity to accommodate cruise ships, because the number of cruise passengers coming to Cardiff has increased substantially in the past few years.

The Leader of the Welsh Conservatives (Nick Bourne): I wonder if I can take the First Minister back to his answer to Jenny Randerson's question because I think that he may have misunderstood the question. What he was talking about was port development money, but the question was about backdated business rates relief, which was fully Barnettised, with a consequential of £10 million from the UK Government to the Welsh Assembly Government. That was the point that I think was being made.

We have the largest UK oil port at Milford Haven and 100,000 people in Wales depend on coastal and marine jobs—many of them are directly employed at the docks. Why is it, First Minister, that you are disadvantaging Welsh ports vis-à-vis English ports by your

yn amrywiol ac yn drawiadol, ond, yn rhy aml, rydym yn ei gymryd yn ganiataol. A fu unrhyw drafodaethau ynghylch y defnydd o'r arian adfywio a ddyrannwyd gan Jocelyn Davies i roi hwb i botensial economaidd arfordir y Barri, er enghraifft? A ydych yn cytuno mai un syniad cyffrous yng nghydestun hybu twristiaeth ar hyd yr arfordir fyddai sicrhau bod Llywodraeth Cymru yn creu blwyddyn dod adref i Gymru yn 2015?

Y Prif Weinidog: Maddeuwch i mi os nad wyf yn gwneud sylw ar fanifesto Plaid Cymru.

O ran y Barri, mae'r arian ardaloedd adfywio, sef £9 miliwn, a ddyrannwyd i'r dref yn cynnwys gofyniad i ddatblygu Ynys y Barri, i fanteisio'n llawn ar ei hasedau naturiol er mwyn iddi ddod yn atyniad ymwelwyr ar gyfer yr unfed ganrif ar hugain. Gellid defnyddio hynny i wella arfordir y Barri. Wrth gwrs, mae gennym fentrau eraill, fel llwybr arfordirol Cymru gyfan, a fydd yn cysylltu â'r llwybr treftadaeth arfordirol presennol sy'n mynd ar hyd llawer o arfordir Bro Morgannwg. Yn ogystal, rydym yn ystyried sut y gallwn barhau i ddatblygu gallu Porthladd Caerdydd i groesawu llongau mordeithio, gan fod nifer y teithwyr ar longau mordeithio sy'n dod i Gaerdydd wedi cynyddu'n sylweddol yn y blynyddoedd diwethaf.

Arweinydd y Ceidwadwyr Cymreig (Nick Bourne): Tybed a allaf fynd â'r Prif Weinidog yn ôl i'w ateb i gwestiwn Jenny Randerson, gan fy mod yn credu y gallai fod wedi camdeall y cwestiwn. Roedd ef yn siarad am arian datblygu porthladdoedd, ond roedd y cwestiwn yn ymwneud â rhyddhad ardreithi busnes ôl-ddyddiedig, y cymhwyswyd fformiwla Barnett iddo yn llawn, gan olygu bod arian canlyniadol, sef £10 miliwn, yn dod o Lywodraeth y DU i Lywodraeth Cynulliad Cymru. Dyna oedd y pwynt yr wyf yn meddwl oedd yn cael ei wneud.

Mae gennym borthladd olew mwyaf y DU yn Aberdaugleddau, ac mae 100,000 o bobl yng Nghymru yn dibynnu ar swyddi arfordirol a morol—mae nifer ohonynt yn cael eu cyflogi'n uniongyrchol yn y dociau. Pam, Brif Weinidog, ydych yn rhoi porthladdoedd

decision not to backdate the rates relief, as has been done elsewhere? It is retrospective taxation by your Government.

The First Minister: The money had been allocated elsewhere and, because of a decision taken by the UK Government, we are not able to follow at this time. I understand the difference between the two points, but it comes back to the fact that the UK Government made an announcement that there was to be a UK ports fund. That decision was then unilaterally changed to make it an English ports fund and, now, Welsh ports cannot access that money, even though there is no Barnettised consequential for it because ports are not a devolved matter. So, if the UK Government was serious about developing Welsh ports, it would allow us access to the money that it originally intended for us.

When it comes to Milford Haven, yes, it is an important oil port, and it will be a great shame to see its coastguard station closed by the UK Government.

Nick Bourne: You say you understand the point and then persist in answering a question that was not asked. I asked why you were not funding Welsh ports on the same basis as the UK Government's funding for English ports. We had a Barnett consequential of £10 million, so the point is very clear and backed by facts, but if you do not want to answer the question, let us move on to something else.

On 18 January, you said that you would look at the position on Olympic contracts. Wales, as you know, has gained only 11 out of 1,433 contracts awarded. You said that you would look at the matter, discuss it with the economic renewal council, and then return to us to say what the investigation had thrown up. It is important that we get a share of this action. It is brilliant news that we have the first Olympic event in Wales—the women's

Cymru dan anfantais o'u cymharu â phorthladdoedd yn Lloegr o ganlyniad i'ch penderfyniad i beidio ag ôl-ddyddio'r rhyddhad ardrethi, fel y gwnaed mewn manau eraill? Trethu ôl-weithredol gan eich Llywodraeth yw hynny.

Y Prif Weinidog: Roedd yr arian wedi'i ddyrannu i fannau eraill ac, oherwydd penderfyniad a gymerwyd gan Lywodraeth y DU, ni allwn ddilyn ar hyn o bryd. Rwy'n deall y gwahaniaeth rhwng y ddau bwynt, ond gwraidd hyn yw'r ffaith bod Llywodraeth y DU wedi cyhoeddi y byddai cronfa ar gyfer porthladdoedd y DU. Newidiwyd y penderfyniad hwnnw yn unochrog wedyn er mwyn ei gwneud yn gronfa i borthladdoedd yn Lloegr, ac, erbyn hyn, ni all porthladdoedd Cymru gael mynediad at yr arian, er nad oes unrhyw arian canlyniadol o dan fformiwla Barnett yng nghyswllt hynny gan nad yw porthladdoedd yn fater datganoledig. Felly, pe bai Llywodraeth y DU o ddifrif ynghylch datblygu porthladdoedd Cymru, byddai'n caniatáu i ni gael mynediad at yr arian yr oedd yn bwriadu i ni ei gael yn wreiddiol.

O ran Aberdaugleddau, ydy, mae'n borthladd olew pwysig, a bydd yn drueni mawr gweld ei orsaf gwylwyr y glannau yn cael ei chau gan Lywodraeth y DU.

Nick Bourne: Rydych yn dweud eich bod yn deall y pwynt ac yna'n dal i ateb cwestiwn nas gofynnwyd. Gofynnais pam nad ydych yn ariannu porthladdoedd Cymru ar yr un sail ag yn achos arian Llywodraeth y DU ar gyfer porthladdoedd yn Lloegr. Cawsom arian canlyniadol drwy fformiwla Barnett, sef £10 miliwn, felly mae'r pwynt yn glir iawn ac fe'i cefnogir gan ffeithiau, ond, os nad ydych am ateb y cwestiwn, gadewch i ni symud ymlaen at rywbeth arall.

Ar 18 Ionawr, dywedasoch y byddech yn edrych ar y sefyllfa yng nghyswllt contractau Olympaidd. Fel y gwyddoch, nid yw Cymru ond wedi ennill 11 o'r 1,433 o gontractau a ddyfarnwyd. Dywedasoch y byddech yn edrych ar y mater, yn ei drafod â chynghor adnewyddu'r economi, ac yna'n dychwelyd atom i ddweud am yr hyn a ddaeth i'r amlwg yn yr ymchwiliad. Mae'n bwysig ein bod yn cael cyfran o hyn. Mae'n newyddion gwych y

football—but for us to see an economic benefit, it is important that that part of your Government with responsibility for the economy comes up with some answers about what you are doing and what you are not doing, so that we can put things right before it is too late.

The First Minister: The council for economic renewal has not met, as I understand it, since 18 January.

1.45 p.m.

Returning to your point about the ports, this is not money that has been given to businesses in ports in England; it consists of rates that have been waived by the UK Government. If you waive rates, you have to find money to pay the cost of waiving those rates. They did it in England. It is true that we had a Barnettised consequential in Wales, but, as a result of a decision taken at a UK level, businesses in Wales now find themselves in a position that is—I accept—less advantageous than that in which businesses in English ports find themselves. That much is true, but it does not get us away from the fact that we would have to find the money to pay for the waiver of business rates. I come back to the second point that I made, which is that if your party was serious about seeing the development of Welsh ports, you would be taking issue with the UK Government about its decision to deny Welsh ports access to funding that is being made available in England, even though ports are not a devolved issue.

Nick Bourne: I am grateful that you acknowledge, First Minister, that Welsh ports and businesses have been disadvantaged by your Government's policy—at least that is some progress. However, my job is to put you on the spot as to why you are not putting that right, not to call other bodies to account during your question time. That is not my function during this session, as I am sure that you appreciate.

bydd y digwyddiad Olympaidd cyntaf yn cael ei gynnal yng Nghymru—sef digwyddiad pêl-droed menywod—ond, er mwyn i ni weld budd economaidd, mae'n bwysig bod y rhan honno o'ch Llywodraeth sy'n gyfrifol am yr economi yn llunio rhai atebion ynghylch yr hyn yr ydych yn ei wneud a'r hyn nad ydych yn ei wneud, fel y gallwn unioni pethau cyn iddi fod yn rhy hwyr.

Y Prif Weinidog: Caf ar ddeall nad yw cyngor adnewyddu'r economi wedi cyfarfod ers 18 Ionawr.

Gan ddychwelyd at eich pwynt am y porthladdoedd, nid yw hyn yn arian a roddwyd i fusnesau mewn porthladdoedd yn Lloegr; ardrethi ydynt sydd wedi cael eu hepgor gan Lywodraeth y DU. Os byddwch yn hepgor ardrethi, rhaid ichi ddod o hyd i arian i dalu'r gost o hepgor yr ardrethi hynny. Gwnaethant hynny yn Lloegr. Mae'n wir ein bod wedi cael swm canlyniadol o dan fformiwla Barnett yng Nghymru, ond, o ganlyniad i benderfyniad a gymerwyd ar lefel y DU, mae busnesau yng Nghymru yn eu cael eu hunain yn awr mewn sefyllfa sydd—rwyf yn derbyn—yn llai manteisiol na'r sefyllfa y mae busnesau mewn porthladdoedd yn Lloegr yn eu cael eu hunain. Mae hynny'n wir, ond nid yw'n mynd â ni oddi wrth y ffaith y byddai'n rhaid inni ddod o hyd i'r arian i dalu am hepgor yr ardrethi busnes. Dof yn ôl at yr ail bwynt a wneuthum, sef: pe bai eich plaid chi o ddifrif ynghylch gweld porthladdoedd Cymru yn datblygu, byddech yn mynd i ddadl â Llywodraeth y DU ynghylch ei phenderfyniad i rwystro porthladdoedd Cymru rhag cael gafael ar arian sydd ar gael yn Lloegr, er nad yw porthladdoedd yn fater datganoledig.

Nick Bourne: Rwyf yn ddiolchgar eich bod yn cydnabod, Brif Weinidog, bod porthladdoedd a busnesau Cymru wedi'u rhoi o dan anfantais oherwydd polisi eich Llywodraeth—mae hynny'n rywffaint o gynnydd, o leiaf. Fodd bynnag, fy swydd i yw eich holi'n drwyadl ynghylch pam nad ydych yn unioni hynny, ac nid dwyn cyrff eraill i gyfrif yn ystod eich sesiwn gwestiynau chi. Nid dyna fy swyddogaeth yn ystod y sesiwn hon, fel yr ydych yn

I will move on to the manufacturing strategy. Throughout the third Assembly, we have been asking to see the manufacturing strategy. In December 2009, we were told by Welsh Assembly Government officials that it was in draft form and fit-for-purpose. We were then told by the First Minister in May last year—or, at least, the Wales Trades Union Congress conference was told—that the draft manufacturing strategy had just been received. When will it be published? Can we expect it before the Assembly elections? Surely that would not be too much to expect. When are we going to see the manufacturing strategy?

The First Minister: The manufacturing strategy will be published soon. It needs to be published before the *purdah* period kicks in—that much we know.

Nick Bourne: I am very grateful that we will be getting it before the *purdah* period. Could you perhaps explain why it has taken us three years and 11 months to get it?

The First Minister: That was in order to get it right. I know that you would prefer it if we had a strategy that was not consulted on, that was drawn up on the back of a fag packet, just like your coalition agreement. However, that is not the way that we do things in this Government.

Y Llywydd: Tynnwyd cwestiwn 3, OAQ(3)3416(FM), yn ôl.

Cludo Cleifion

4. Alun Davies: *A wnaiff y Prif Weinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am wasanaethau cludo cleifion a gefnogir gan Lywodraeth Cynulliad Cymru ac a ddarperir gan y Trydydd Sector. OAQ(3)3430(FM)*

The First Minister: Following the patient transport review and consultation, the NHS is piloting projects to explore different approaches to non-emergency patient transport.

cydnabod, rwy'n siŵr.

Symudaf ymlaen at y strategaeth weithgynhyrchu. Drwy gydol y trydydd Cynulliad, rydym wedi bod yn gofyn am gael gweld y strategaeth weithgynhyrchu. Ym mis Rhagfyr 2009, dywedodd swyddogion Llywodraeth Cynulliad Cymru wrthym ei bod ar ffurf drafft ac yn addas i'r diben. Yna, dywedodd y Prif Weinidog wrthym ym mis Mai y llynedd—neu, dywedwyd wrth gynhadledd Cyngres Undebau Llafur Cymru, o leiaf—fod y strategaeth weithgynhyrchu ddrafft newydd ddod i law. Pryd y bydd yn cael ei chyhoeddi? A allwn ei disgwyl cyn etholiadau'r Cynulliad? Siawns na fyddai hynny'n ormod i'w ddisgwyl. Pryd y byddwn yn gweld y strategaeth weithgynhyrchu?

Y Prif Weinidog: Bydd y strategaeth weithgynhyrchu yn cael ei chyhoeddi cyn bo hir. Mae angen ei chyhoeddi cyn i'r cyfnod *purdah* ddechrau—mae hynny'n hysbys inni.

Nick Bourne: Rwy'n ddiolchgar iawn y byddwn yn ei chael cyn y cyfnod *purdah*. A allech egluro, efallai, pam y mae wedi cymryd tair blynedd ac 11 mis inni ei chael?

Y Prif Weinidog: Roedd hynny er mwyn gwneud pethau'n iawn. Rwy'n gwybod y byddai'n well gennych pe bai gennym strategaeth nas ymgynghorwyd yn ei chylch, ac a luniwyd ar gefn paced sigaréts, yn union fel cytundeb eich clymblaid. Fodd bynnag, nid felly yr ydym yn gwneud pethau yn y Llywodraeth hon.

The Presiding Officer: Question 3, OAQ(3)3416(FM), is withdrawn.

Patient Transport

4. Alun Davies: *Will the First Minister give an update on patient transport supported by the Welsh Assembly Government and provided by the Third Sector. OAQ(3)3430(FM)*

Y Prif Weinidog: Yn dilyn yr adolygiad a'r ymgynghoriad ynghylch gwasanaethau cludo cleifion, mae'r GIG yn treialu prosiectau i archwilio dulliau gwahanol o gludo cleifion mewn achosion nad ydynt yn rhai brys.

Alun Davies: Thank you for that response, First Minister. We have heard a lot of talk in the last few days about David Cameron's big society. We know that the reality of the big society in England is some of the most vicious cuts in public services that any of us will have seen. We appreciate that, in Wales, we are looking at securing and providing support for public services in a way that is totally different to that favoured by the UK Government. However, there is one area where it is difficult to shelter the voluntary sector from the policies of the UK Government, and that is in the provision of services that require transport. I am thinking in particular of patient transport, which is run by volunteer groups in many parts of Wales, and also of things like meals on wheels. There are significant issues as a result of the recent hikes in the price of fuel that make these services unsustainable, which will create enormous problems for people. Can you, First Minister, and your Government ensure that the UK Government is aware of the impact of its policies and failures, in that it is damaging the work of charities and other parts of the third sector in Wales?

The First Minister: The difference between the big society, as it is called, and what we want to do in Wales is that the big society involves making cuts in the public sector and then forcing the voluntary sector to take up the slack. We prefer to work with the third sector on a voluntary basis, and that is why I believe that our relationship is far stronger as a result.

Andrew R.T. Davies: One of the actions that your Government has taken, First Minister, was to withdraw the joint working grant. That was a big kick in the teeth to the voluntary sector in Wales. I draw your attention to the many organisations in South Wales Central that take patients to hospitals, on a voluntary basis, and just get small reimbursements for the petrol that they use in the provision of that service. However, due to your withdrawal of the joint working grant, many organisations are now going to have to withdraw that service. Have you, as a

Alun Davies: Diolch am yr ateb hwnnw, Brif Weinidog. Rydym wedi clywed llawer o sôn yn y dyddiau diwethaf am gymdeithas fawr David Cameron. Rydym yn gwybod mai'r hyn sy'n nodweddu'r gymdeithas fawr yn Lloegr mewn gwirionedd yw rhai o'r toriadau mwyaf milain i wasanaethau cyhoeddus y bydd unrhyw un ohonom wedi eu gweld. Rydym yn sylweddoli ein bod ni, yng Nghymru, yn edrych ar ddiogelu gwasanaethau cyhoeddus a darparu cymorth iddynt mewn modd cwbl wahanol i'r hyn a ffefrir gan Lywodraeth y DU. Fodd bynnag, mae un maes lle mae'n anodd cysgodi'r sector gwirfoddol rhag polisïau Llywodraeth y DU, sef y gwasanaethau y mae angen cludiant i'w darparu. Rwyf yn meddwl yn benodol am gludiant i gleiffion, sy'n cael ei redeg gan grwpiau gwirfoddol mewn sawl rhan o Gymru, a hefyd am bethau fel pryd ar glud. Ceir problemau sylweddol o ganlyniad i'r codiadau diweddar mewn pris tanwydd sy'n peri i'r gwasanaethau hynny fod yn anghynaliadwy, a bydd hynny'n creu problemau enfawr i bobl. A allwch chi, Brif Weinidog, a'ch Llywodraeth sicrhau bod Llywodraeth y DU yn gwybod am effaith ei pholisïau a'i methiannau, gan ei bod yn niweidio gwaith elusennau a rhannau eraill o'r trydydd sector yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Y gwahaniaeth rhwng y gymdeithas fawr, fel y'i gelwir, a'r hyn yr ydym am ei wneud yng Nghymru yw bod y gymdeithas fawr yn cynnwys gwneud toriadau yn y sector cyhoeddus a gorfodi'r sector gwirfoddol i ddod i'r adwy. Mae'n well gennym ni weithio gyda'r trydydd sector ar sail wirfoddol, a dyna pam rwyf yn credu bod ein perthynas yn gryfach o lawer o ganlyniad.

Andrew R.T. Davies: Un o weithredoedd eich Llywodraeth, Brif Weinidog, fu dileu'r grant cydweithio. Roedd hynny'n ergyd fawr i'r sector gwirfoddol yng Nghymru. Hoffwn dynnu eich sylw at y sefydliadau niferus yng Nghanol De Cymru sy'n mynd â chleiffion i ysbytai, ar sail wirfoddol, ac nad ydynt ond yn cael ad-daliadau bach am y petrol y maent yn ei ddefnyddio wrth ddarparu'r gwasanaeth hwnnw. Fodd bynnag, oherwydd ichi ddileu'r grant cydweithio, bydd llawer o sefydliadau yn gorfod dileu'r gwasanaeth hwnnw yn awr. A ydych chi, fel Llywodraeth, wedi asesu

Government, made an assessment of the impact of the withdrawal of that grant, and are you in a position to offer resources to the ambulance service to take up the slack? Those patients will still need to be taken to hospital for vital treatment to maintain their condition.

The First Minister: We have developed pilot projects that will assess how best to deal with non-emergency patient transport. We are working with the voluntary and the third sector in order to do it. That is the whole point. Instead of forcing it on them, as you would do, we are working with them to develop alternatives. Some difficult financial decisions have had to be made. I understand that the joint working grant is now included in the revenue support grant. Therefore, it has not disappeared; it is now available to local authorities.

David Lloyd: Pa waith sydd yn cael ei wneud i greu rhestr o bobl sydd â cheir pwerus 4x4 y gellir eu defnyddio y tro nesaf y bydd eira mawr?

Y Prif Weinidog: Mae gwaith yn cael ei wneud ar hyn. Mae'n bwysig dros ben ein bod yn cael mynediad i gerbydau 4x4. Mae'r ymddiriedolaeth ambiwlans a chyrff eraill yn edrych ar y mater hwn er mwyn sicrhau bod digon o gerbydau ar gael pe bai'r tywydd yn gwaethygu eleni neu yn y blynyddoedd sydd i ddod.

Ceiswyr Lloches

5. Helen Mary Jones : *Pa drafodaethau y mae'r Prif Weinidog wedi eu cael gyda Llywodraeth y DU ynglyn â sefyllfa ceiswyr lloches yng Nghymru. OAQ(3)3429(FM)*

The First Minister: My colleague, Carl Sargeant, has met the regional director of the UK Border Agency to discuss a range of issues concerning asylum seekers in Wales.

Helen Mary Jones: May I commend to you and to your ministerial colleagues a report that has just been published by Oxfam about coping with destitution in Wales? Most of its

effaith dileu'r grant hwnnw, ac a ydych mewn sefyllfa i gynnig adnoddau i'r gwasanaeth ambiwlans i ddod i'r adwy? Bydd angen o hyd i gludo'r cleifion hynny i'r ysbyty er mwyn iddynt gael triniaeth hanfodol i ymdrin â'u cyflyrau.

Y Prif Weinidog: Rydym wedi datblygu prosiectau peilot a fydd yn canfod y ffordd orau i fynd i'r afael â chludo cleifion mewn achosion nad ydynt yn rhai brys. Rydym yn gweithio gyda'r sector gwirfoddol a'r trydydd sector er mwyn gwneud hynny. Dyna yw'r pwynt. Yn hytrach na'u gorfodi i'w wneud, fel y byddech chi yn ei wneud, rydym yn gweithio gyda hwy i ddatblygu dewisiadau eraill. Bu'n rhaid gwneud rhai penderfyniadau ariannol anodd. Deallaf fod y grant cydweithio'n cael ei gynnwys bellach yn y grant cynnal refeniw. Felly, nid yw wedi diflannu; mae ar gael yn awr i awdurdodau lleol.

David Lloyd: What work is being done to produce a list of people with powerful 4x4 vehicles that can be used when we next have heavy snow?

The First Minister: Work is being done on this. It is very important that we have access to 4x4 vehicles. The ambulance trust and other organisations are looking at this issue in order to ensure an adequate supply of vehicles should the weather deteriorate this year or in the coming years.

Asylum Seekers

5. Helen Mary Jones: *What discussions has the First Minister had with the UK Government about the position of asylum seekers in Wales. OAQ(3)3429(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae fy nghydweithiwr Carl Sargeant wedi cyfarfod â chyfarwyddwr rhanbarthol Asiantaeth Ffiniau'r DU i drafod ystod o faterion sy'n ymwneud â cheiswyr lloches yng Nghymru.

Helen Mary Jones: A gaf gymeradwyo i chi a'ch cydweithwyr gweinidogol adroddiad sydd newydd gael ei gyhoeddi gan Oxfam ynghylch ymdopi ag amddifadedd yng

recommendations are for the UK Government, but I hope that the First Minister will take a look at those and consider raising them with Ministers in Westminster. However, there is one recommendation that relates to a devolved matter. The report praises the policy of the Welsh Assembly Government of allowing refused asylum seekers access to health services and it recommends that that policy should be extended across the UK. It also highlights the fact that some asylum seekers are nervous about making use of healthcare services, because they are afraid that their confidential information may be shared. Will you discuss this matter with the Minister for Health and Social Services and ask her to discuss with the local health boards the steps that can be taken—particularly in areas such as Swansea, which has a high number of asylum seekers—to reassure people that they can access health services and that their confidential information will not be shared?

The First Minister: I will discuss the issue with the Minister for health, but one way of ensuring that refugees know what they can access is to develop the work of bodies such as the Welsh Refugee Council. We know that there have been cuts to the funding that the council receives from the UK Border Agency and we have looked to mitigate the effect of those cuts by providing £289,944 from the inclusion grant for 2011-12.

Mohammad Asghar: First Minister, the Welsh Refugee Council has called on the Assembly Government to develop a language strategy for asylum seekers and refugees. The council has emphasised the importance of creative solutions, such as volunteer-led schemes, to help many asylum seekers develop their English or Welsh language skills so that they can achieve independence and better integrate within local communities. What assessment have you made of the refugee council's calls, First Minister? What steps can the Assembly Government take to promote solutions like effective volunteer-led schemes, given the crucial role that the third sector can play?

Nghymru? Mae'r mwyafrif o'i argymhellion yn berthnasol i Lywodraeth y DU, ond rwy'n gobeithio y bydd y Prif Weinidog yn edrych arnynt ac yn ystyried eu crybwyll wrth Weinidogion yn San Steffan. Fodd bynnag, mae un argymhelliad sy'n ymwneud â mater sydd wedi'i ddatganoli. Mae'r adroddiad yn canmol polisi Llywodraeth Cynulliad Cymru o ganiatáu i geiswyr lloches a wrthodwyd gael mynediad at wasanaethau iechyd, ac mae'n argymhell y dylid ymestyn y polisi hwnnw ledled y DU. Mae hefyd yn tynnu sylw at y ffaith bod rhai ceiswyr lloches yn pryderu ynghylch defnyddio gwasanaethau gofal iechyd, oherwydd bod arnynt ofn y gallai eu gwybodaeth gyfrinachol gael ei rhannu. A wnewch chi drafod y mater hwn â'r Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol a gofyn iddi drafod â'r byrddau iechyd lleol y camau y gellir eu cymryd—yn enwedig mewn ardaloedd fel Abertawe, sydd â nifer uchel o geiswyr lloches—i sicrhau pobl y gallant gael mynediad at wasanaethau iechyd ac na fydd eu gwybodaeth gyfrinachol yn cael ei rhannu?

Y Prif Weinidog: Byddaf yn trafod y mater â'r Gweinidog dros Iechyd, ond un ffordd o sicrhau bod ffoaduriaid yn gwybod am yr hyn y gallant gael mynediad ato yw datblygu gwaith cyrff fel Cyngor Ffoaduriaid Cymru. Gwyddom y cafwyd toriadau i'r cyllid y mae'r cyngor yn ei gael gan Asiantaeth Ffiniau'r DU, ac rydym wedi ceisio lleddfu effaith y toriadau hynny drwy ddarparu £289,944 o'r grant cynhwysiant ar gyfer 2011-12.

Mohammad Asghar: Brif Weinidog, mae Cyngor Ffoaduriaid Cymru wedi galw ar Lywodraeth y Cynulliad i ddatblygu strategaeth iaith ar gyfer ceiswyr lloches a ffoaduriaid. Mae'r cyngor wedi pwysleisio pa mor bwysig yw atebion creadigol, fel cynlluniau a gaiff eu harwain gan wirfoddolwyr, er mwyn helpu nifer o geiswyr lloches i ddatblygu eu sgiliau yn y Gymraeg neu'r Saesneg fel y gallant fod yn annibynnol a dod yn fwy o ran o gymunedau lleol. Pa asesiad yr ydych wedi'i wneud o alwadau'r cyngor ffoaduriaid, Brif Weinidog? Pa gamau y gall Llywodraeth y Cynulliad eu cymryd i hyrwyddo atebion fel cynlluniau effeithiol a gaiff eu harwain gan

wirfoddolwyr, o ystyried y rôl hanfodol y gall y trydydd sector ei chwarae?

The First Minister: We want to see community cohesion and we have made money available to help refugees to settle properly in the UK, as demonstrated by our giving money to the Welsh Refugee Council. Had we not done so, the cuts by the UK Government would have meant that many people would be unable to access any advice or support.

Y Prif Weinidog: Rydym am weld cydlyniant cymunedol ac rydym wedi sicrhau bod arian ar gael i helpu ffoaduriaid i setlo yn iawn yn y DU, fel y dangosir gan y ffaith inni roi arian i Gyngor Ffoaduriaid Cymru. Pe na baem wedi gwneud hynny, byddai toriadau Llywodraeth y DU wedi golygu y byddai llawer o bobl na fyddent yn gallu cael mynediad at unrhyw gyngor neu gymorth.

Gofal Iechyd Ataliol

Preventative Healthcare

6. William Graham: *A wnaiff y Prif Weinidog amlinellu polisiau Llywodraeth Cynulliad Cymru i hyrwyddo gofal iechyd ataliol. OAQ(3)3421(FM)*

6. William Graham : *Will the First Minister outline Welsh Assembly Government policies to promote preventative health care. OAQ(3)3421(FM)*

The First Minister: You will know that Wales's first public health strategic framework, 'Our Healthy Future', outlines the detail of the Assembly Government's commitment to achieving a healthy future for Wales and the importance of preventative healthcare.

Y Prif Weinidog: Byddwch yn gwybod bod fframwaith strategol cyntaf Cymru ar gyfer iechyd y cyhoedd, sef 'Ein Dyfodol Iach', yn amlinellu manylion ymrwymiad Llywodraeth y Cynulliad i sicrhau dyfodol iach ar gyfer Cymru a phwysigrwydd gofal iechyd ataliol.

William Graham: Thank you for your answer, First Minister. Protecting the health budget will allow strategies to tackle some long-term, deep-rooted causes of ill health in Wales. It would also allow funding to be provided to examine new, much needed treatments for cancer. What consideration has your Government given to establishing a cancer drugs fund?

William Graham: Diolch am eich ateb, Brif Weinidog. Bydd diogelu'r gyllideb iechyd yn sicrhau bod modd llunio strategaethau i fynd i'r afael ag achosion hirdymor iechyd gwael yng Nghymru, sef achosion sydd wedi gwreiddio'n ddwfn. Byddai hefyd yn sicrhau bod modd darparu cyllid i archwilio triniaethau newydd, mawr eu hangen, ar gyfer cancer. I ba raddau y mae eich Llywodraeth wedi ystyried sefydlu cronfa cyffuriau cancer?

The First Minister: The cancer drugs fund in England is a pot of money that has been put aside in order to try to catch up with Wales. We spend more money on drugs in Wales. There is no question of people being unable to access drugs in Wales because there is no specific cancer drug fund in Wales. People need to have that reassurance.

Y Prif Weinidog: Mae'r gronfa cyffuriau cancer yn Lloegr yn swm o arian sydd wedi cael ei roi o'r neilltu er mwyn ceisio cyrraedd ble y mae Cymru arni. Rydym yn gwario mwy o arian ar gyffuriau yng Nghymru. Yn bendant, nid yw'n wir na all pobl gael mynediad at gyffuriau yng Nghymru oherwydd nid oes cronfa cyffuriau cancer benodol yng Nghymru. Mae angen i bobl gael eu sicrhau yn hynny o beth.

Bethan Jenkins: Much of the new eating disorders framework is preventative. When many young people and adults who suffer from eating disorders reach the latter stages

Bethan Jenkins: Mae rhan helaeth o'r fframwaith newydd ar gyfer anhwylderau bwyta yn ataliol. Pan fydd llawer o bobl ifanc ac oedolion sy'n dioddef o anhwylderau

of the illness, they are very ill and have to resort to treatment in other parts of the UK. Could we have an update, First Minister, on the eating disorder strategy, given that next week is Eating Disorders Awareness Week? As chair of the cross-party group on eating disorders, I am very aware of the need for a monitoring group, and I would like for you—perhaps via the Minister for Health and Social Services—to think of giving the Assembly an update on the progress that has been made in this area.

The First Minister: Two specialist eating disorder teams have been established to improve diagnosis, care and support, and a model for implementing the new specialist community framework has been agreed. I know that local health boards are now taking this model forward and have recruited people to fill new posts. As you know, it is a hub and spoke model; in the south, Cwm Taf Local Health Board is the hub. You will also be aware that steering groups have been established for north and south Wales, to oversee the establishment of the new services and the implementation of the new framework.

Veronica German: First Minister, sight loss has a huge impact on individuals and on Wales's wider economy—it is estimated that it costs about £300 million a year, in terms of NHS and social care. However, a significant proportion of that sight loss—up to about half—is preventable. Without action being taken, it is estimated that the number of people with sight loss in Wales will double in the next 25 years, which would have a severe impact. Nevertheless, there is no discernible public health strategy to address this issue. Why not?

The First Minister: There have been strategies in place to deal with glaucoma and macular degeneration. I remember being in the Chamber when these matters were discussed. It is not right to say that nothing

bwyta yn cyrraedd cyfnodau olaf y salwch, maent yn sâl iawn a rhaid iddynt droi at driniaeth mewn rhannau eraill o'r DU. Brif Weinidog, a allem gael y wybodaeth ddiweddaraf am y strategaeth anhwylderau bwyta, gan fod yr wythnos nesaf yn Wythnos Ymwybyddiaeth o Anhwylderau Bwyta? A minnau'n gadeirydd y grŵp trawsbleidiol ar anhwylderau bwyta, rwy'n ymwybodol iawn o'r angen am grŵp monitro, a hoffwn i chi—efallai drwy law'r Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol—feddwl am roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Cynulliad am y cynnydd sydd wedi'i wneud yn y maes hwn.

Y Prif Weinidog: Mae dau dîm arbenigol yng nghyswllt anhwylderau bwyta wedi'u sefydlu er mwyn gwella'r broses o wneud diagnosis, ac i wella gofal a chymorth, a chytunwyd ar fodel ar gyfer gweithredu'r fframwaith cymunedol arbenigol newydd. Gwn fod byrddau iechyd lleol yn bwrw ymlaen â'r model hwn yn awr, a'u bod wedi recriwtio pobl i lenwi swyddi newydd. Fel y gwyddoch, mae'n fodel sy'n cynnwys canolbwynt a chanolfannau rhanbarthol; yn y de, Bwrdd Iechyd Lleol Cwm Taf yw'r canolbwynt. Byddwch hefyd yn gwybod bod grwpiau llywio wedi cael eu sefydlu ar gyfer y gogledd a'r de, i oruchwylio'r gwaith o sefydlu'r gwasanaethau newydd a gweithrediad y fframwaith newydd.

Veronica German: Brif Weinidog, mae colli golwg yn cael effaith enfawr ar unigolion ac ar economi ehangach Cymru—amcangyfrifir ei fod yn costio tua £300 miliwn y flwyddyn o ran gofal y GIG a gofal cymdeithasol. Fodd bynnag, mae cyfran sylweddol o'r achosion hynny o golli golwg—hyd at ryw hanner—yn rhai y mae modd eu hatal. Oni chymerir camau, amcangyfrifir y bydd nifer y bobl yng Nghymru sydd wedi colli golwg yn dyblu yn y 25 mlynedd nesaf, a byddai hynny'n cael effaith ddifrifol. Serch hynny, nid oes unrhyw strategaeth amlwg ym maes iechyd y cyhoedd i fynd i'r afael â'r mater hwn. Pam ddim?

Y Prif Weinidog: Bu strategaethau ar waith i ymdrin â glawcoma a dirywiad macwlaidd. Rwy'n cofio bod yn y Siambr pan gafodd y materion hyn eu trafod. Nid yw'n gywir dweud nad oes unrhyw beth wedi'i wneud.

has been done. These are issues that have been discussed in the Chamber and taken forward at a Government level for some years.

Gwasanaethau Rheilffyrdd

7. Leanne Wood: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am wasanaethau rheilffyrdd yn y Cymoedd. OAQ(3)3428(FM)*

The First Minister: We are committed to improving rail services in Wales, including the Cardiff Valleys, as set out in the national transport plan for Wales.

Leanne Wood: First Minister, there has been an increase in demand for rail services, particularly in the Valleys that I represent. Projections by Arriva Trains Wales for passenger numbers have been exceeded, and carriages sometimes become overcrowded and uncomfortable. There is a strong case to be made for increasing capacity, so that the public transport system can meet demand. That would also help us cut down our greenhouse gas emissions. Could you tell me whether any consideration has been given to re-dualling the Valley lines, so that capacity and frequency of services can be increased over time, especially if demand continues to increase? Furthermore, if the Welsh Assembly Government were to have more control over rail services after the current arrangement with Arriva comes to an end, would we be in a position to reduce train fares?

The First Minister: Train fares are regulated, and I would expect them to be regulated at a UK level. You raise an important point relating to capacity issues on the Valley lines. In some ways, we should celebrate the fact that people are using public transport. A great deal of investment has gone into the Vale of Glamorgan line, the Ebbw valley railway line and into the work that has been done on the Wales station improvement programme. I opened the Abercynon park and ride station, which replaced the old north and south stations, before Christmas. Therefore, a £40 million programme has been carried out to improve stations. When funding becomes available,

Mae'r rhain yn faterion sydd wedi cael eu trafod yn y Siambr ac sydd wedi cael eu dwyn ymlaen ar lefel y Llywodraeth ers rhai blynyddoedd.

Rail Services

7. Leanne Wood: *Will the First Minister make a statement about rail services in the Valleys. OAQ(3)3428(FM)*

Y Prif Weinidog: Rydym wedi ymrwymo i wella gwasanaethau rheilffyrdd yng Nghymru, gan gynnwys Cymoedd Caerdydd, fel y nodir yn y cynllun trafndiaeth cenedlaethol i Gymru.

Leanne Wood: Brif Weinidog, bu cynnydd yn y galw am wasanaethau rheilffyrdd, yn enwedig yn y Cymoedd yr wyf i yn eu cynrychioli. Mae nifer y teithwyr yn fwy nag amcanestyniadau Trenau Arriva Cymru, a bydd cerbydau weithiau yn orlawn ac yn anghyfforddus. Gellid cyflwyno achos cryf dros gynyddu capasiti, fel y gall y system trafndiaeth gyhoeddus ateb y galw. Byddai hynny hefyd yn ein helpu i leihau ein hallyriadau nwyon tŷ gwydr. A allwch ddweud wrthyf a ystyriwyd ailddeuoli rheilffyrdd y Cymoedd, fel y gellir cynyddu capasiti ac amllder y gwasanaethau dros amser, yn enwedig os bydd y galw yn parhau i gynyddu? Ar ben hynny, pe bai gan Lywodraeth Cynulliad Cymru fwy o reolaeth dros wasanaethau rheilffyrdd ar ôl i'r trefniant presennol gydag Arriva ddod i ben, a fyddai modd inni leihau prisiau tocynnau trê'n?

Y Prif Weinidog: Caiff tocynnau trê'n eu rheoleiddio, a byddwn yn disgwyl iddynt gael eu rheoleiddio ar lefel y DU. Rydych yn crybwyll pwynt pwysig ynghylch materion sy'n ymwneud â chapasiti ar reilffyrdd y Cymoedd. Mewn rhai ffyrdd, dylem ddathlu'r ffaith bod pobl yn defnyddio trafndiaeth gyhoeddus. Buddsoddyd llawer iawn yn rheilffordd Bro Morgannwg, rheilffordd cwm Ebwy ac yn y gwaith sydd wedi'i wneud ar raglen gwella gorsafoedd Cymru. Agorais orsaf parcio a theithio Abercynon, a ddisodlodd hen orsafoedd y gogledd a'r de, cyn y Nadolig. Felly, cynhaliwyd rhaglen gwerth £40 miliwn i wella gorsafoedd. Pan fydd cyllid ar gael,

we will look to improve capacity as well.

byddwn yn edrych ar wella capasiti yn ogystal.

David Melding: I am sure that you will have noted, First Minister, that Network Rail is now saying very positive things about the possibility of developing a very positive business case for the electrification of the Valley lines. The process has taken long enough, including some pretty testing evidence given by Network Rail to the Enterprise and Learning Committee around 18 months ago. Do you agree with that committee's findings that, if we had had Network Rail devolved in 2004-05, as the Scots did and as was offered to us by Westminster, we would have seen greater progress on this issue?

David Melding: Rwy'n siŵr y byddwch wedi nodi, Brif Weinidog, fod Network Rail yn dweud pethau cadarnhaol iawn bellach am y posibilrwydd o ddatblygu achos busnes cadarnhaol iawn dros drydaneiddio rheilffyrdd y Cymoedd. Mae'r broses wedi cymryd digon hir, gan gynnwys y tystiolaeth eithaf anodd a roddodd Network Rail i'r Pwyllgor Menter a Dysgu tua 18 mis yn ôl. A ydych yn cytuno â chanfyddiadau'r pwyllgor hwnnw, sef pe baem wedi sicrhau bod Network Rail wedi cael ei ddatganoli yn 2004-05, fel y gwnaeth yr Albanwyr ac fel y cynigiwyd i ni gan San Steffan, byddem wedi gweld mwy o gynnydd ar y mater hwn?

The First Minister: The financial package is all important. There is no point taking on new powers and responsibilities unless the financial package is sufficient to cover those responsibilities. If that is put on the table in the future, I am sure that we would look at it with interest.

Y Prif Weinidog: Mae'r pecyn ariannol yn hollbwysig. Nid oes diben mewn ymgymryd â phwerau a chyfrifoldebau newydd oni bai bod y pecyn ariannol yn ddigonol i gyflawni'r cyfrifoldebau hynny. Os bydd hynny'n cael ei gynnig yn y dyfodol, rwy'n siŵr y byddai gennym ddiddordeb mewn ystyried hynny.

2.00 p.m.

We still await news on the electrification of the main line as far as Swansea. There have been rumours that it will be electrified as far as Cardiff, which is great for Cardiff but not so good for communities that are further west. There will be no question of the Assembly Government being able to pay for electrification between Cardiff and Swansea. However, we are still awaiting the announcement.

Rydym yn dal i aros am newyddion ynghylch trydaneiddio'r brif reilffordd cyn belled ag Abertawe. Bu sôn y bydd yn cael ei thrydaneiddio cyn belled â Chaerdydd; mae hynny'n wych i Gaerdydd, ond nid yw'n gystal newyddion i gymunedau sydd ymhellach i'r gorllewin. Yn bendant, ni fydd modd i Lywodraeth y Cynulliad dalu am waith trydaneiddio rhwng Caerdydd ac Abertawe. Fodd bynnag, rydym yn dal i aros am y cyhoeddiad.

Christine Chapman: First Minister, I thank you and the Deputy First Minister for coming to Abercynon in my constituency in December to join me and representatives of Rhondda Cynon Taf council for the official opening of the new park-and-ride facility at Abercynon railway station, which you referred to earlier. I understand that it was completed under budget and ahead of schedule. The new facility, which is free, will be important in encouraging people to use public transport rather than their cars. However, improving our rail infrastructure

Christine Chapman: Brif Weinidog, diolch i chi a'r Dirprwy Brif Weinidog am ddod i Abercynon yn fy etholaeth ym mis Rhagfyr i ymuno â mi a chynrychiolwyr cyngor Rhondda Cynon Taf ar gyfer agoriad swyddogol y cyfleuster parcio a theithio newydd yng ngorsaf reilffordd Abercynon, y cyfeiriasoch ato yn gynharach. Caf ar ddeall fod y gost o'i adeiladu wedi bod yn is na'r gyllideb a'i fod wedi'i gwblhau yn gynt na'r disgwyl. Bydd y cyfleuster newydd, sy'n rhad ac am ddim, yn bwysig o ran annog pobl i ddefnyddio trafndiaeth gyhoeddus yn

also requires that we look at the current network of stations and lines. I know that the Welsh Assembly Government has commissioned a feasibility study from Network Rail to look at the possibility of reopening the line between Hirwaun and Aberdare. When will Network Rail be in a position to inform us of its findings?

The First Minister: We expect to receive the report during the course of the next month. The short extension between Aberdare and Hirwaun would be greatly beneficial to people living further up the valley from Aberdare town, and, as we know, the line is already in place.

Y Llywydd: Tynnwyd cwestiwn 8, OAQ(3)3412(FM), yn ôl.

Cymunedau Gwledig

9. Paul Davies: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am yr hyn y mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn ei wneud i warchod ein cymunedau gwledig. OAQ(3)3415(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae 'Cymru'n Un' yn amlinellu ymrwymiad Llywodraeth y Cynulliad i gymunedau ym mhob rhan o Gymru, gan gynnwys y rheini mewn ardaloedd gwledig. Mae'n rhoi cymorth drwy nifer o raglenni, gan gynnwys y cynllun datblygu gwledig, lle mae swm o £795 miliwn wedi'i ymrwymo i'r rhaglen yn ystod cyfnod 2007-13.

Paul Davies: Diolch am yr ateb hwnnw. Yn ddiweddar, bûm mewn cyfarfod cyhoeddus yn Nhrewyddel, pentref yn fy etholaeth, i drafod sut y gall y pentref wella ei wasanaeth band eang yn sgîl ymgyrch BT, *The Race to Infinity*. Yr oedd y cyfarfod wedi caniatáu i drigolion a busnesau lleol leisio eu pryderon am wasanaethau band eang yn yr ardal. Fel y gŵyr y Prif Weinidog, mae busnesau yn dibynnu ar wasanaeth band eang ddibynadwy a chyflym, ac mae diffyg gwasanaeth o'r fath yn niweidiol i fusnesau lleol. Gwn i'r Dirprwy Brif Weinidog gyhoeddi y llynedd y gallai cymunedau gael mynediad at gronfeydd Ewropeaidd i wella gwasanaethau band eang. A all y Prif Weinidog amlinellu'r

hytrach na'u ceir. Fodd bynnag, er mwyn gwella ein seilwaith rheilffyrdd, mae'n rhaid hefyd inni edrych ar y rhwydwaith presennol o orsafoedd a rheilffyrdd. Gwn fod Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi comisiynu Network Rail i gynnal astudiaeth ddichonoldeb i ystyried y posibilrwydd o ailagor y rheilffordd rhwng Hirwaun ac Aberdâr. Pryd y bydd Network Rail yn gallu rhoi gwybod inni am ei ganfyddiadau?

Y Prif Weinidog: Rydym yn disgwyl cael yr adroddiad yn ystod y mis nesaf. Byddai'r estyniad byr rhwng Aberdâr a Hirwaun o fudd mawr i bobl sy'n byw ymhellach i fyny'r cwm o dref Aberdâr, ac, fel y gwyddom, mae'r rheilffordd yno eisoes.

The Presiding Officer: Question 8, OAQ(3)3412(FM), was withdrawn.

Rural Communities

9. Paul Davies: *Will the First Minister make a statement on what the Welsh Assembly Government is doing to protect our rural communities. OAQ(3)3415(FM)*

The First Minister: 'One Wales' sets out the Assembly Government's commitment to communities across the whole of Wales, including those in rural areas. Support is delivered through a range of programmes, including the rural development plan, where £795 million has been committed to the programme over the 2007-13 period.

Paul Davies: Thanks for that answer. I attended recently a public meeting in Moylegrove, a village in my constituency, to discuss how the village could improve its broadband service following BT's *The Race to Infinity* campaign. The meeting allowed local residents and businesses to voice their concerns about broadband services in the area. As the First Minister knows, businesses rely on having a fast and reliable broadband service, and the lack of such a service is detrimental to local businesses. I know that the Deputy First Minister announced last year that communities could access European funds to improve broadband services. Can the First Minister outline what rural communities

hyn sydd angen i gymunedau gwledig fel Trewyddel ei wneud i gael gafael ar y cronfeydd hyn, fel y gallant elwa ar wasanaeth band eang cyflymach a mwy effeithiol? Beth mae Llywodraeth y Cynulliad yn ei wneud i sicrhau y gall cymunedau dderbyn y cymorth y maent yn ei haeddu?

Y Prif Weinidog: Rhaid cyflwyno cais i Lywodraeth y Cynulliad. Mae cymorth o hyd at £1,000 ar gael er mwyn delio â chostau sefydlu gwasanaeth. Hyd yn hyn, mae £200,000 wedi cael ei roi i gynlluniau o'r fath. Felly, mae'n bwysig fod pobl leol yn Nhrewyddel ac yng ngogledd sir Benfro yn cyflwyno cais i'r Llywodraeth er mwyn sicrhau y gall y cais hwnnw gael ei ystyried.

Rhodri Glyn Thomas: Brif Weinidog, un o'r pethau a fyddai'n tanseilio'r economi wledig ac yn bygwth llawer o gymunedau gwledig yw'r bygythiad i daliadau uniongyrchol i ffermwyr o dan y polisi amaethyddol cyffredin. Mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig wedi datgan yn glir yn ei hymateb i'r adolygiad o'r polisi amaethyddol cyffredin mai ei dymuniad fyddai gweld y taliadau uniongyrchol hynny'n cael eu dileu. A allwch roi gwarant i ni y byddwch chi, eich Llywodraeth, a'r Gweinidog dros Faterion Gwledig, yn ymladd hyd yr eithaf i ddiogelu'r taliadau uniongyrchol hynny, sydd mor bwysig i ffermwyr yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Yr ydym yn deall pa mor bwysig y mae'r taliadau, nid yn unig i ffermwyr, ond i'r economi gwledig. Felly, ein barn ni fel Llywodraeth yw na ddylai fod newid mawr o ran trosglwyddo taliadau o biler 1 i biler 2. Mae'n bwysig fod Ewrop yn deall bod ffermwyr, yn enwedig ffermwyr ar yr ucheldiroedd, yn dibynnu ar yr arian hwnnw er mwyn sicrhau bwyolaeth iddynt hwy, eu teuluoedd a'u cymunedau.

Mick Bates: First Minister, there is increasing anxiety in many of the rural communities in my constituency regarding the provision of health services, particularly among mothers and mothers-to-be about the future of maternity services. You know that, in Powys, we do not have a district general

such as Moylegrove need to do to access these funds, so that they can benefit from a faster and more effective broadband service? What is the Assembly Government doing to ensure that communities receive the support that they deserve?

The First Minister: An application must be submitted to the Assembly Government. Assistance of up to £1,000 is available to meet the costs of establishing a service. So far, £200,000 has been given to such schemes. Therefore, it is important that local people in Moylegrove and north Pembrokeshire submit an application to the Government to ensure that that application can be considered.

Rhodri Glyn Thomas: First Minister, one of the things that would undermine the rural economy and threaten many rural communities is the threat to direct payments to farmers under the common agricultural policy. The United Kingdom Government has stated clearly in its response to the review of the CAP that its preference would be to see those direct payments being scrapped. Can you give us a guarantee that you, your Government and the Minister for Rural Affairs will fight to the utmost to protect those direct payments that are so important to farmers in Wales?

The First Minister: We understand how important the payments are, not just to farmers, but the rural economy. Therefore, our view as a Government is that there should not be any great change in terms of transferring payments from pillar 1 to pillar 2. It is important that Europe understands that farmers, particularly uplands farmers, depend on that money to ensure a livelihood for themselves, their families and their communities.

Mick Bates: Brif Weinidog, mae pryder cynyddol mewn nifer o'r cymunedau gwledig yn fy etholaeth i am y gwasanaethau iechyd a ddarperir, yn enwedig ymhlith mamau a darpar famau ynghylch dyfodol gwasanaethau mamolaeth. Gwyddoch nad oes gennym ni, ym Mhowys, ysbty

hospital, and so we rely on neighbouring providers, many of whom are currently consulting on service provision. In particular, the Royal Shrewsbury Hospital is proposing to relocate maternity services to Telford, which is an extra 20 minutes' travelling time on top of an existing average journey time of 55 minutes. If you live in the north of Montgomeryshire, say by Machynlleth, that could be increased by a further 35 minutes at least.

What risk assessment has your Government undertaken of the threat to patients in our rural communities who access health services across the border as a result of the extra travel time following any changes in service provision, such as maternity services moving from Shrewsbury to Telford?

The First Minister: The issue of reorganisation across the border is a matter for the UK Government. Perhaps it is a matter that you could take up with it. Clearly, if there were to be detrimental service changes in England, we would have to consider how best to deal with those changes in Wales. You mentioned Machynlleth, but it is closer to Bronglais than Shrewsbury or Telford. However, we will wait to see what the reconfiguration might bring in England and then put in place appropriate services for people in Wales who might be adversely affected by those changes.

Blaenoriaethau Seilwaith

10. Darren Millar: *A wnaiiff y Prif Weinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am y blaenoriaethau seilwaith yng nghytundeb Cymru'n Un. OAQ(3)3425(FM)*

The First Minister: Thank you, Darren. We continue to invest in creating better transport links, both road and rail, between the north and south.

Darren Millar: Thank you for that response, First Minister. You will be aware of a recent report by the Wales Audit Office, which

cyffredinol dosbarth, ac felly rydym yn dibynnu ar ddarparwyr cyfagos, y mae nifer ohonynt yn ymgynghori ar hyn o bryd ynghylch y gwasanaethau y maent yn eu darparu. Yn benodol, mae Ysbyty Brenhinol Amwythig yn cynnig adleoli gwasanaethau mamolaeth i Telford, sy'n cymryd 20 munud yn hwy i'w gyrraedd na'r amser cyfartalog y mae'n ei gymryd i deithio ar hyn o bryd, sef 55 munud. Os ydych yn byw yng ngogledd sir Drefaldwyn, ger Machynlleth, dyweder, gallai'r amser teithio fod o leiaf 35 munud yn hwy ar ben hynny.

Pa asesiad risg y mae eich Llywodraeth wedi'i gynnal o'r bygythiad i gleifion yn ein cymunedau gwledig sy'n defnyddio gwasanaethau iechyd y tu draw i'r ffin o ganlyniad i'r amser ychwanegol y bydd yn rhaid iddynt deithio yn sgîl unrhyw newidiadau i'r gwasanaethau a ddarperir, gan gynnwys, er enghraifft, symud gwasanaethau mamolaeth o Amwythig i Telford?

Y Prif Weinidog: Mater i Lywodraeth y DU yw gwaith ad-drefnu sy'n digwydd y tu draw i'r ffin. Efallai bod hynny'n fater y gallech ei grybwyll wrthi. Yn amlwg, pe bai newidiadau andwyol i wasanaethau yn Lloegr, byddai'n rhaid inni ystyried y ffordd orau i ymdrin â'r newidiadau hynny yng Nghymru. Soniasoch am Fachynlleth, ond mae'n agosach i Fronglais nag Amwythig neu Telford. Fodd bynnag, byddwn yn aros i weld canlyniadau'r ad-drefnu yn Lloegr ac yna'n sicrhau bod gwasanaethau priodol ar gael i bobl yng Nghymru y gallai'r newidiadau hynny gael effaith andwyol arnynt.

Infrastructure Priorities

10. Darren Millar: *Will the First Minister provide an update on infrastructure priorities in the One Wales agreement. OAQ(3)3425(FM)*

Y Prif Weinidog: Diolch, Darren. Rydym yn parhau i fuddsoddi mewn creu cysylltiadau trafniadaeth gwel, boed yn ffyrdd a rheilffyrdd, rhwng y gogledd a'r de.

Darren Millar: Diolch am yr ymateb hwnnw, Brif Weinidog. Byddwch yn gwybod am adroddiad diweddar gan Swyddfa

identified a £226-million overspend on just 18 transport projects in Wales. It found that many of these projects failed to take into account or plan for simple things such as price contract inflation and delays in the process. Schemes were even changed in terms of their design right up until the last moment before completion. Given these times of austerity, we need to ensure that there are proper provisions and measures to ensure that taxpayers' money is not wasted in this way. There was a 61 per cent overspend on those 18 projects alone. What action are you taking to ensure that taxpayers can be confident that their money is not going to be wasted by your Government in future on such major projects?

The First Minister: If you consider Llandysul bypass a waste of money, that is entirely up to you. If you consider the improvements on the A470 a waste of money, that is up to you. If you consider the improvements on the railway lines a waste of money, that is a matter for you and your party—[*Interruption.*] There is no point shouting at me, because you know full well that these schemes were important to the people of Wales and that they are not the waste of money you describe them as. Yes, of course it is important that we ensure value for money, and we always try to build in a contingency. However, sometimes there are factors, such as geographical factors, that make it very difficult for schemes to proceed according to the original price allocated. What is important is that we have always sought to deliver; your party has always sought to destroy.

Perthynas Llywodraeth Cynulliad Cymru â'r Undeb Ewropeaidd

11. David Melding: A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am y berthynas rhwng Llywodraeth Cynulliad Cymru a'r Undeb Ewropeaidd. OAQ(3)3423(FM)

The First Minister: We have a very good relationship with the EU, which provides Welsh businesses with access to a single market of 470 million consumers, supports Welsh agriculture and has enabled us to respond to the downturn with EU-funded

Archwilio Cymru, a nododd y gorwariwyd £226 miliwn ar 18 o brosiectau trafndiaeth yn unig yng Nghymru. Canfu fod llawer o'r prosiectau hyn wedi methu ag ystyried neu gynllunio ar gyfer pethau syml fel chwyddiant o ran prisiau'r contract ac oedi yn y broses. Cafodd dyluniad cynlluniau eu newid hyd yn oed hyd at y funud olaf cyn cwblhau. O ystyried y cyfnod hwn o galedi, mae angen inni ofalu bod darpariaethau a mesurau priodol i sicrhau nad yw arian trethdalwyr yn cael ei wastraffu fel hyn. Gorwariwyd yr hyn sy'n cyfateb i 61 y cant ar y 18 prosiect hynny yn unig. Pa gamau a gymerwch i sicrhau y gall trethdalwyr fod yn hyderus na fydd eu harian yn cael ei wastraffu gan eich Llywodraeth yn y dyfodol ar brosiectau mawr o'r fath?

Y Prif Weinidog: Os ydych yn ystyried ffordd osgoi Llandysul yn wastraff arian, eich dewis chi yw hynny. Os ydych yn ystyried y gwelliannau ar yr A470 yn wastraff arian, eich dewis chi yw hynny. Os ydych yn ystyried y gwelliannau ar y rheilffyrdd yn wastraff arian, mae hynny'n fater i chi a'ch plaid—[*Torri ar draws.*] Ofer yw gweiddi arnaf, oherwydd fe wyddoch yn iawn bod y cynlluniau hyn yn bwysig i bobl Cymru ac nad ydynt yn wastraff arian, fel y dywedwch chi. Ydy, wrth gwrs ei bod yn bwysig inni sicrhau gwerth am arian, ac rydym bob amser yn ceisio cynnwys arian wrth gefn. Fodd bynnag, weithiau ceir ffactorau, megis ffactorau daeryddol, sy'n ei gwneud yn anodd iawn i gynlluniau symud ymlaen yn unol â'r pris a ddyrannwyd yn wreiddiol. Yr hyn sy'n bwysig yw ein bod wedi ymdrechu bob amser i gyflawni; mae eich plaid chi wedi ymdrechu bob amser i ddiestrio.

Relationship between the Welsh Assembly Government and the European Union

11. David Melding: Will the First Minister make a statement on the relationship between the Welsh Assembly Government and the European Union. OAQ(3)3423(FM)

Y Prif Weinidog: Mae gennym berthynas dda iawn â'r Undeb Ewropeaidd, sy'n sicrhau bod gan fusnesau Cymru fynediad at farchnad sengl sy'n cynnwys 470 miliwn o ddefnyddwyr, sy'n cefnogi amaethyddiaeth Cymru, ac sydd wedi ein galluogi i ymateb i'r

programmes such as ProAct and ReAct.

dirywiad drwy gyfrwng rhaglenni a ariennir gan yr UE, megis ProAct a ReAct.

David Melding: You will know that the latest GDP figures are to be published later this week and that it is very likely that west Wales and the Valleys will be under the 75 per cent-threshold for the top level of regional support. Are you very concerned that the latest cohesion report indicates that, compared to the regions that have succeeded most in terms of using this money, which are mainly in eastern Europe, we have achieved barely a third of the productivity advance that we accepted as an initial target and barely a tenth of the regional GDP spend on research and development that was set as our target? That is in sharp contrast to the areas that have used these funds successfully and seen their GDP figures increase.

David Melding: Byddwch yn gwybod y bydd y ffigurau CMC diweddaraf yn cael eu cyhoeddi yn ddiweddarach yr wythnos hon a'i bod yn debygol iawn y bydd gorllewin Cymru a'r Cymoedd yn is na'r trothwy 75 y cant ar gyfer cael y lefel uchaf o gymorth rhanbarthol. A ydych yn bryderus iawn bod yr adroddiad cydlyniant diweddaraf yn dangos, o'n cymharu â'r rhanbarthau sydd wedi llwyddo orau o ran defnyddio'r arian hwn, sydd yn bennaf yn nwyrain Ewrop, ein bod wedi cyflawni prin draean o'r cynnydd mewn cynhyrchiant y derbyniasom fel targed cychwynol, a phrin un rhan o ddeg o'r gwariant CMC rhanbarthol ar ymchwil a datblygu a bennwyd yn darged inni? Mae hynny'n cyferbynnu'n llwyr â'r ardaloedd sydd wedi defnyddio'r cronfeydd hyn yn llwyddiannus ac sydd wedi gweld cynnydd yn eu ffigurau CMC.

The First Minister: We have seen our GDP increase; that is the point. It is not as though the GDP has gone backwards in west Wales and the Valleys. That is not right; it has increased. Secondly, we were recognised in Brussels as being one of the regions that has been most successful in getting out Objective 1 and convergence funding. We know that it has been difficult to battle the world recession that has been in place since August 2007, and we now have to battle the cuts that are being imposed by the UK Government.

Y Prif Weinidog: Rydym wedi gweld cynnydd yn ein CMC; dyna'r pwynt. Nid yw CMC wedi gostwng yng ngorllewin Cymru a'r Cymoedd. Nid yw hynny'n gywir; mae wedi cynyddu. Yn ail, cydnabuwyd ym Mrwsel mai ni oedd un o'r rhanbarthau sydd wedi bod fwyaf llwyddiannus wrth ddyrannu arian Amcan 1 a chydgyfeirio. Gwyddom ei bod wedi bod yn anodd brwydro yn erbyn y dirwasgiad byd-eang yr ydym wedi ei wynebu ers mis Awst 2007, ac yn awr mae'n rhaid inni frwydro yn erbyn y toriadau sy'n cael eu gorfodi gan Lywodraeth y DU.

Prosiectau Trafnidiaeth

Transport Projects

12. Chris Franks: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am brosiectau trafndiaeth yng Nghanol De Cymru. OAQ(3)3413(FM)*

12. Chris Franks: *Will the First Minister make a statement on transport projects in South Wales Central. OAQ(3)3413(FM)*

The First Minister: The projects are set out in the national and regional transport plans.

Y Prif Weinidog: Mae'r prosiectau wedi eu nodi yn y cynlluniau trafndiaeth cenedlaethol a rhanbarthol.

Chris Franks: The adverse impact on the Welsh economy, should the electrification of the main line not be approved, would be significant. The procrastination of the UK Government is unsettling for the business community when considering investment plans. Electrification could help to drive

Chris Franks: Pe na bai'r gwaith trydaneiddio'n cael ei gymeradwyo, byddai'r effaith andwyol ar economi Cymru yn sylweddol. Mae oedi Llywodraeth y DU yn cythryblu'r gymuned fusnes wrth iddi ystyried cynlluniau buddsoddi. Gallai trydaneiddio helpu i leihau costau trenau ac,

down train costs and, potentially, train fares. The comments of Maria Eagle, shadow Minister for transport, have added to these concerns. What discussions have you had with the UK Government and Maria Eagle?

The First Minister: Maria Eagle was not talking about the south Wales main line. The decision lies with the UK Government. We are still waiting for that; we still do not have a decision. We were promised a decision in January, but it still has not happened. There are several worst-case scenarios, one of which is no electrification. The second would be electrification as far as Bristol, which, short of sticking two fingers up at the people of Wales, would be an enormous insult. The third would be electrification as far as Cardiff. The danger with it only going as far as Cardiff is that, in a short space of time, inter-city services would not go further west. That would affect Bridgend, Port Talbot, Neath and Swansea. The main line goes to Swansea. It is important that electrification continues up to the point where the main line comes to an end, before it becomes the west Wales main line beyond Landore. We are still waiting; we would like to see electrification of the line between London and Swansea.

Jonathan Morgan: When the M4 in the north of Cardiff was widened, the initial cost estimate was some £80 million, which was the cost estimate at the point at which the approval to announce the preferred route was made. The construction contract award and the final cost were £100 million. Thankfully, between the point at which construction started and the point at which it finished, the cost did not increase. However, there was still a £20 million increase on the original estimate. Can the First Minister tell us why the transport department failed to take into account a significant number of factors, notably construction cost inflation, when first coming to the original decision that it would cost £80 million to see this project through? Can the First Minister explain why that is the case, and can you assure the people of Wales that the Assembly Government will be better with public money in future when seeking to

o bosibl, prisiau tocynnau trên. Mae sylwadau Maria Eagle, Gweinidog yr wrthblaid dros drafndiaeth, wedi ychwanegu at y pryderon hyn. Pa drafodaethau a gawsoch â Llywodraeth y DU a Maria Eagle?

Y Prif Weinidog: Nid oedd Maria Eagle yn sôn am brif reilffordd de Cymru. Penderfyniad Llywodraeth y DU ydyw. Rydym yn dal i aros am hynny; rydym dal heb gael penderfyniad. Addawyd y byddai penderfyniad ym mis Ionawr, ond nid yw wedi digwydd byth. Mae sawl sefyllfa lle y byddai pethau ar eu gwaethaf, a pheidio â thrydaneiddio yw un ohonynt. Yr ail fyddai trydaneiddio cyn belled â Bryste, a fyddai'n gyfystyr bron â chodi dau fys ar bobl Cymru; byddai'n sarhad enfawr. Y trydydd fyddai trydaneiddio cyn belled â Chaerdydd. Os nad yw ond yn mynd cyn belled â Chaerdydd, y perygl yw, mewn cyfnod byr o amser, na fyddai gwasanaethau rhyng-ddinesig yn mynd ymhellach i'r gorllewin. Byddai hynny'n effeithio ar Ben-y-bont ar Ogwr, Port Talbot, Castell-nedd ac Abertawe. Mae'r brif reilffordd yn mynd i Abertawe. Mae'n bwysig bod y rheilffordd yn cael ei thrydaneiddio hyd at y pwynt lle y daw'r brif reilffordd i ben, cyn iddi ddod yn brif reilffordd gorllewin Cymru, y tu hwnt i Landŵr. Rydym yn dal i aros; hoffem weld y rheilffordd rhwng Llundain ac Abertawe yn cael ei thrydaneiddio.

Jonathan Morgan: Pan gafodd yr M4 yng ngogledd Caerdydd ei lledu, amcangyfrifwyd i ddechrau mai £80 miliwn fyddai'r gost, a dyna oedd yr amcangyfrif o'r gost ar yr adeg pan gymeradwywyd cyhoeddi'r llwybr dewisol. Dyfarniad terfynol y contract adeiladu a'r gost derfynol oedd £100 miliwn. Diolch i'r drefn, rhwng yr adeg pan ddechreuodd y gwaith adeiladu a phan ddaeth i ben, ni chynyddodd y gost. Eto i gyd, cynyddodd yr amcangyfrif gwreiddiol £20 miliwn. A all y Prif Weinidog ddweud wrthym pam y methodd yr adran drafndiaeth ag ystyried nifer sylweddol o ffactorau, gan gynnwys yn enwedig chwyddiant costau adeiladu, pan benderfynodd yn wreiddiol y byddai'n costio £80 miliwn i gyflawni'r prosiect hwn? A all y Prif Weinidog esbonio pam y digwyddodd hynny, ac a allwch roi sicrwydd i bobl Cymru y bydd Llywodraeth y Cynulliad yn ymdrin ag arian cyhoeddus yn

take forward such major transport projects?

well yn y dyfodol wrth geisio bwrw ymlaen â phrosiectau trafniadaeth pwysig o'r fath?

The First Minister: You seem to be criticising us for putting in place a fixed contract of £100 million. Surely, that is exactly what you would want us to do. Initially, the cost of any project will be estimated. Those costs inevitably increase with time. If you think that the Conservative Government delivered everything on time, you are quite wrong about that. Inflation will come into it, and there will be factors on the ground that will affect the price. As I said, this is usual for any contract, whether in the private sector or the public sector. We all know that the cost of the Millennium Stadium increased substantially over time from the original estimate. What is important is that a contract is put in place for a fixed sum. That is exactly what was done here; that is exactly what you claim should be done in any event. You seem to be criticising us for doing exactly what you think that we should be doing.

Y Prif Weinidog: Mae'n ymddangos eich bod yn ein beirniadu ni am roi contract sefydlog gwerth £100 miliwn ar waith. Onid dyna'n union yr hyn y byddech am inni ei wneud? I ddechrau, bydd cost unrhyw brosiect yn cael ei amcangyfrif. Mae'n anochel y bydd y costau hynny'n cynyddu dros amser. Os ydych yn credu bod y Llywodraeth Geidwadol wedi cyflawni popeth mewn pryd, rydych yn gwbl anghywir yn hynny o beth. Bydd chwyddiant yn chwarae rhan, a bydd ffactorau ar lawr gwlad a fydd yn effeithio ar y pris. Fel y dywedais, mae hyn yn arferol yn achos unrhyw gontract, boed yn y sector preifat neu'r sector cyhoeddus. Rydym i gyd yn gwybod bod cost Stadiwm y Mileniwm wedi cynyddu'n sylweddol dros amser o'i chymharu â'r amcangyfrif gwreiddiol. Yr hyn sy'n bwysig yw bod contract yn cael ei roi ar waith am swm sefydlog. Dyna'n union yr hyn a wnaed yma; dyna'n union yr hyn yr ydych yn honni y dylid ei wneud beth bynnag. Ymddengys eich bod yn ein beirniadu ni am wneud yr union beth yr ydych yn credu y dylem ei wneud.

Cyllid Myfyrwyr Cymru

13. Bethan Jenkins: *A wnaiff y Prif Weinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am weithrediad Cyllid Myfyrwyr Cymru. OAQ(3)3418(FM)*

The First Minister: Since the written statement on the review of higher education student finance delivery, officials have been working with local authorities and the Student Loan Company to explore ways in which we can ensure an enhanced service for Welsh students.

Bethan Jenkins: Has the First Minister received any assurances that Student Finance Wales will be able to deal with expected increases and student numbers, as reported by UCAS last month?

The First Minister: Yes. We welcome the fact that student numbers may well increase, but we do not anticipate there being any difficulty with their financing.

Student Finance Wales

13. Bethan Jenkins: *Will the First Minister provide an update on the implementation of Student Finance Wales. OAQ(3)3418(FM)*

Y Prif Weinidog: Ers y datganiad ysgrifenedig ar yr adolygiad o'r modd y darperir cyllid i fyfyrwyr addysg uwch, bu swyddogion yn gweithio gydag awdurdodau lleol a'r Cwmni Benthyciadau Myfyrwyr i archwilio ffyrdd y gallwn sicrhau gwell gwasanaeth ar gyfer myfyrwyr Cymru.

Bethan Jenkins: A yw'r Prif Weinidog wedi cael unrhyw sicrwydd y bydd Cyllid Myfyrwyr Cymru yn gallu ymdopi â'r cynnydd a ddisgwylir yn nifer y myfyrwyr, fel yr adroddwyd gan UCAS fis diwethaf?

Y Prif Weinidog: Ydw. Rydym yn croesawu'r ffaith ei bod yn bosibl iawn y gallai nifer y myfyrwyr gynyddu, ond nid ydym yn rhagweld y bydd unrhyw anhawster

o ran eu cyllid.

Y Llywydd: Diolch yn fawr i'r Prif Weinidog am ateb y cwestiynau.

The Presiding Officer: Thank you, First Minister, for responding to the questions.

2.15 p.m.

Datganiad a Chyhoeddiad Busnes Business Statement and Announcement

The Minister for Business and Budget (Jane Hutt): There are no changes to this week's planned Government business. Business for the next three weeks is as set out in the business statement announcement, which can be found among the agenda papers that are available to Members electronically.

Y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb (Jane Hutt): Nid oes newidiadau ym musnes arfaethedig y Llywodraeth yr wythnos hon. Mae'r busnes ar gyfer y tair wythnos nesaf fel y'i dangosir yn y datganiad a chyhoeddiad busnes, y gellir ei weld ymhlith y papurau agenda sydd ar gael i Aelodau yn electronig.

Nick Bourne: I thank the Minister for Business and Budget for the statement, and I ask her for a couple of written statements. At lunchtime today, along with representatives of other parties, I attended the presentation of a petition in relation to the Dyfi bridge, which the Minister will know is frequently closed, partly because of heavy traffic causing difficulty on and much damage to the bridge, and partly, and increasingly, because of flooding—I know personally of the effect that the floods of the past fortnight have had on that bridge. South Meirionnydd older people's forum presented a petition today to Chris Chapman, and I would be grateful if the Minister could make a written or oral statement on the important issue of the need for a new bridge across the Dyfi at Machynlleth.

Nick Bourne: Diolch i'r Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb am y datganiad. Gofynnaf iddi am ddau ddatganiad ysgrifenedig. Amser cinio heddiw, ynghyd â chynrychiolwyr pleidiau eraill, yr oeddwn yn bresennol pan gyflwynwyd deiseb mewn perthynas â phont Dyfi, sydd, fel bydd y Gweinidog yn gwybod, ar gau yn aml, yn rhannol oherwydd bod y traffig trwm yn achosi anhawster a llawer o ddifrod i'r bont, ac yn rhannol, ac yn gynyddol, oherwydd llifogydd—gwn yn bersonol am effaith llifogydd y pythefnos diwethaf ar y bont honno. Cyflwynodd fforwm pobl hŷn De Meirionnydd ddeiseb heddiw i Chris Chapman, a buaswn yn ddiolchgar pe gallai'r Gweinidog wneud datganiad ysgrifenedig neu lafar ar fater pwysig yr angen am bont newydd ar draws yr afon Dyfi ym Machynlleth.

The second matter relates to the fire service. The Minister is probably aware that Mid and West Wales Fire and Rescue Service has made a statement about proposed changes that will not be subject to public consultation. This is causing massive concern throughout mid and west Wales. There is particular concern in Newtown, where full-time fire officers are to be replaced by a retained fire service, which would make it extremely difficult to get to incidents in due time. There is also concern in Brecon, Llandrindod, Haverfordwest and throughout the area. Because of the great concern about this issue,

Mae'r ail fater yn ymwneud â'r gwasanaeth tân. Mae'r Gweinidog, yn ôl pob tebyg, yn ymwybodol bod Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru wedi gwneud datganiad ynghylch newidiadau arfaethedig na fyddant yn destun ymgynghoriad cyhoeddus. Mae hyn yn achosi pryder enfawr ledled canolbarth a gorllewin Cymru. Mae pryder arbennig yn y Drenewydd, lle bydd swyddogion tân llawn amser yn cael eu disodli gan wasanaeth tân wrth gefn, a fyddai'n ei gwneud yn anodd iawn i gyrraedd digwyddiadau mewn da bryd. Mae pryder hefyd yn Aberhonddu, Llandrindod,

and particularly about the fact that there is no public consultation, will the Minister make a written or oral statement about it to the Assembly?

Jane Hutt: In response to your first question, the value of having a Petitions Committee is that business communities, elected representatives such as yourself and cross-party groups can come to the Assembly with issues that can be considered by the Petitions Committee and relevant Government Ministers. I know that this matter is being taken seriously in terms of road safety issues, and the petition will be considered appropriately.

On your point about Mid and West Wales Fire and Rescue Service, we would seek to ensure that there is consultation. The Minister for Social Justice and Local Government is clear that this is about appropriate standards and using guiding principles to support the improvement agenda. Consultation with the Fire Brigades Union is crucial, but we need to have a service standard in terms of adopting those principles.

Lynne Neagle: Minister, I ask for a debate on the provision of specialist debt and housing advice services. As you will probably be aware, the financial inclusion fund has received a year's reprieve, and while I welcome the fact that the UK Government has seen the error of its ways on this issue, it is just a year's reprieve, and considerable uncertainty remains about what will replace it. As we all know, the cuts that we face will lead to a massive increase in pressure on such services. Therefore, will you arrange a debate so that we as an Assembly can talk about how we can continue these services and give a steer to the UK Government on this issue?

Jane Hutt: Concerns about the future of the financial inclusion fund were also raised in last week's business statement, when you raised the issue of debt advice services and housing advice services. We welcome the UK Government's announcement in the last few days that £27 million will be made

Hwlffordd a ledled yr ardal. Oherwydd y pryder mawr am y mater hwn, ac yn enwedig am y ffaith nad oes unrhyw ymgynghoriad cyhoeddus, a wnaiff y Gweinidog ddatganiad ysgrifenedig neu lafar amdano i'r Cynulliad?

Jane Hutt: Mewn ymateb i'ch cwestiwn cyntaf, gwerth y Pwyllgor Deisebau yw y gall cymunedau busnes, cynrychiolwyr etholedig fel chi a grwpiau trawsbleidiol ddod i'r Cynulliad â materion y gellir eu hystyried gan y Pwyllgor Deisebau a Gweinidogion perthnasol y Llywodraeth. Gwn fod y mater hwn yn cael ei gymryd o ddifrif o ran materion diogelwch ar y ffyrdd, a bydd y ddeiseb yn cael ei hystyried yn briodol.

O ran eich pwynt ynglŷn â Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru, buasem yn ceisio sicrhau bod ymgynghori. Mae'r Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol yn glir bod hyn yn ymwneud â safonau priodol a defnyddio egwyddorion arweiniol i gefnogi'r agenda gwella. Mae ymgynghori ag Undeb y Brigadau Tân yn hollbwysig, ond mae angen i ni gael safon wasanaeth o ran mabwysiadu'r egwyddorion hynny.

Lynne Neagle: Weinidog, gofynnaf am ddadl ar ddarpariaeth gwasanaethau arbenigol ar ddyled a chyngor tai. Fel y byddwch yn ymwybodol, mae'n siŵr, mae'r gronfa cynhwysiant ariannol wedi cael ei hachub am flwyddyn, ac er fy mod yn croesawu'r ffaith bod Llywodraeth y DU wedi dod at ei choed, dim ond achubiaeth am flwyddyn ydyw, ac mae ansicrwydd sylweddol yn parhau ynghylch yr hyn a fydd yn cymryd ei lle. Fel y gwyddom i gyd, bydd y toriadau sy'n ein hwynebu yn arwain at gynnydd enfawr yn y pwysau ar wasanaethau o'r fath. Felly, a wnewch drefnu dadl fel y gallwn drafod fel Cynulliad sut y gallwn barhau'r gwasanaethau hyn a rhoi arweiniad i Llywodraeth y DU ar y mater hwn?

Jane Hutt: Cafodd pryderon am ddyfodol y gronfa cynhwysiant ariannol eu codi hefyd yn natganiad busnes yr wythnos diwethaf, pan wnaethoch grybwyll gwasanaethau cyngor ar ddyled a gwasanaethau cyngor ar dai. Yr ydym yn croesawu cyhoeddiad Llywodraeth y DU yn ystod y dyddiau diwethaf y bydd

available next year. The fund focuses on debt advice in England and Wales, and it also builds on the excellent work undertaken by Citizens Advice Cymru in particular. We are looking to the UK Government to firm up plans soon for debt advice funding post 2011-12, and I am sure that the Welsh Assembly Government and colleagues around the Chamber will want to ensure that they can influence that decision. We must also ensure that we look at other aspects of advice, on such issues as housing, which you mentioned, and health, family problems and employment, as they, too, are key. We look to the UK Government to respond by stating how it will support those important areas of advice as a result of the impact of its cuts.

Jenny Randerson: Minister, can we please have a written statement on the Government's position on backdated rates and the Welsh ports? You told the Finance Committee yesterday that there was a Barnett consequential for that UK Government decision. This afternoon, the First Minister first of all appeared to say that there was not and then admitted that maybe there was. There is now a need for clarity on this issue, and we would benefit from a written statement that states exactly what the position is in relation to the Barnett consequential and the Government's reasoning for not implementing the same repayment of rates paid and the deferment of any other rates due that has happened in England.

Can we also please have an oral statement—I urge you to arrange it for tomorrow, because recess is coming up next week—on issues raised by the Minister for education in the press at the weekend and in a speech on Monday? I do not like to intrude on the private grief of the Welsh Assembly Government, but it seems that your Government's education policy has been turned on its head. This is not a regular u-turn, Minister; it is more a series of double somersaults. The Minister for education has decided to question the mantra of choice that the then Deputy Minister for Skills, John Griffiths, enshrined in the Learning and Skills (Wales) Measure 2009. The Minister

£27 miliwn ar gael y flwyddyn nesaf. Mae'r gronfa yn canolbwyntio ar gyngor ar ddyled yng Nghymru a Lloegr, ac mae hefyd yn adeiladu ar waith ardderchog Cyngor ar Bopeth Cymru yn arbennig. Dylai Llywodraeth y DU gadarnhau cynlluniau yn fuan ar gyfer cyngor ar ddyled wedi 2011-12, ac yr wyf yn siŵr y bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru a chyd-Aelodau o amgylch y Siambr am sicrhau eu bod yn gallu dylanwadu ar y penderfyniad hwnnw. Rhaid i ni hefyd sicrhau ein bod yn edrych ar agweddau eraill o gyngor, ar faterion fel tai, a grybwyllwyd gennyh, ac iechyd, problemau teuluol a chyflogaeth, gan eu bod hwy, hefyd, yn allweddol. Dylai Llywodraeth y DU ymateb trwy nodi sut y bydd yn cefnogi'r meysydd pwysig hyn o gyngor o ganlyniad i effaith ei thoriadau.

Jenny Randerson: Weinidog, os gwelwch yn dda, a allwn gael datganiad ysgrifenedig ar safbwynt y Llywodraeth ar gyfraddau wedi eu hôl-ddyddio a phorthladdoedd Cymru? Dywedasoeh wrth y Pwyllgor Cyllid ddoe fod swm Barnett canlyniadol i'r penderfyniad gan Lywodraeth y DU. Y prynhawn yma, ymddangosai yn gyntaf fel pe bai'r Prif Weinidog yn dweud nad oedd ac yna cyfaddefodd efallai bod swm felly. Bellach, mae angen eglurder ar y mater hwn, a byddem yn elwa o ddatganiad ysgrifenedig a oedd yn datgan yn union beth yw'r sefyllfa mewn perthynas â'r swm canlyniadol Barnett a rhesymeg y Llywodraeth am beidio â gweithredu'r un ad-dalu o drethi a dalwyd a gohirio unrhyw gyfraddau eraill sy'n ddyledus sydd wedi digwydd yn Lloegr.

A allwn ni hefyd gael datganiad llafar, os gwelwch yn dda—yr wyf yn eich annog i'w drefnu ar gyfer yfory, oherwydd bydd yn doriad wythnos nesaf—ar faterion a godwyd gan y Gweinidog dros addysg yn y wasg dros y penwythnos ac mewn araith ddydd Llun? Nid wyf yn hoffi tarfu ar alar preifat Llywodraeth Cynulliad Cymru, ond ymddengys bod polisi addysg eich Llywodraeth wedi cael ei droi ar ei ben. Nid yw hyn yn dro pedol arferol, Weinidog; mae'n fwy o gyfres o drosbennau dwbl. Mae'r Gweinidog dros addysg wedi penderfynu cwestiynu'r mantra o ddewis a gorfforwyd ym Mesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) 2009 gan y Dirprwy Weinidog dros

for education is now suggesting that we need rigour, not choice, and he has questioned the need for so many vocational courses. This strikes at the foundations of the Government's education policy. Pupils, parents and teachers are totally confused. I know that the Minister says that we need a public debate, but he has dodged the opportunity to have a debate here. I therefore urge that we should have an oral statement tomorrow so that we can question him on his thinking.

Jane Hutt: On your first point, I am glad of the opportunity to put the record straight. I am sure that William Graham will not mind if I draw attention to a response to an oral question posed by him on 26 January to the Minister for Social Justice and Local Government about the issue of business rates and the decision that the Assembly Government took. The First Minister was quite right: we took a decision not to replicate the decision taken in England to cancel ports' backdated rates liabilities. We decided to accept a consequential payment of over £10 million to help offset the impact on jobs and services resulting from the UK Government's public spending cuts, announced last October. I have come back in questions on a number of occasions, quite understandably, to the options that we had. We had the option included in that legislation to cancel ports' backdated rates liabilities or to accept the additional consequential funding of £10.5 million. We took the additional funding and we have been able to mitigate some of the effects of the reductions on our budget by the UK Government. That has helped to protect jobs and services. The point is that if we had not done that, we would have had to repay those who had met their backdated bills. It would not have been an effective use of resources to forgo £10.5 million to repay and refund the backdated rates bills of fewer than 90 businesses in Wales. It is important to put the record straight, and I will ensure that the Minister for Social Justice and Local Government puts this in writing to clarify the point.

Sgiliau ar y pryd, John Griffiths. Bellach, mae'r Gweinidog dros addysg yn awgrymu bod arnom angen trylwyredd yn hytrach na dewis, ac mae wedi cwestiynu'r angen am gymaint o gyrsiau galwedigaethol. Mae hyn yn anelu ergyd at sylfeini polisi addysg y Llywodraeth. Mae disgyblion, rhieni ac athrawon wedi eu drysu yn llwyr. Gwn fod y Gweinidog yn dweud bod angen i ni gael dadl gyhoeddus, ond mae wedi osgoi'r cyfle i gael dadl yma. Felly, pwysaf arnoch y dylem gael datganiad llafar yfory fel y gallwn ei holi am sut mae'n gweld pethau.

Jane Hutt: Ynglŷn â'ch pwynt cyntaf, yr wyf yn falch o gael y cyfle i egluro'r sefyllfa. Yr wyf yn siŵr na fydd gwahaniaeth gan William Graham os tynnaf sylw at ymateb i gwestiwn llafar a ofynnwyd ganddo ar 26 Ionawr i'r Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol ynghylch ardrethi busnes a phenderfyniad Llywodraeth y Cynulliad. Yr oedd y Prif Weinidog yn hollol iawn: cymerasom benderfyniad i beidio ag ailadrodd y penderfyniad a gymerwyd yn Lloegr i ganslo rhwymedigaethau cyfraddau wedi eu hôl-ddyddio porthladdoedd. Penderfynasom dderbyn taliad canlyniadol o dros £10 miliwn i helpu i wneud iawn am effaith toriadau Llywodraeth y DU ar wariant cyhoeddus ar swyddi a gwasanaethau, a gyhoeddwyd fis Hydref diwethaf. Yr wyf wedi dod yn ôl yn ystod cwestiynau ar nifer o achlysuron, yn ddigon dealladwy, at yr opsiynau a oedd gennym. Yr oedd gennym yr opsiwn a gynhwyswyd yn y ddeddfwriaeth i ganslo rhwymedigaethau cyfraddau wedi eu hôl-ddyddio porthladdoedd neu i dderbyn y cyllid canlyniadol ychwanegol o £10.5 miliwn. Cymerasom y cyllid ychwanegol, ac yr ydym wedi gallu lliniaru rhai o effeithiau'r gostyngiadau i'n cyllideb gan Lywodraeth y DU. Mae hynny wedi helpu i ddiogelu swyddi a gwasanaethau. Y pwynt yw, pe na baem wedi gwneud hynny, buasem wedi gorfod ad-dalu'r rheini a oedd wedi talu eu biliau wedi'u hôl-ddyddio. Nid defnydd effeithiol o adnoddau fyddai ymwrthod £10.5 miliwn er mwyn ad-dalu biliau ardrethi wedi eu hôl-ddyddio llai na 90 o fusnesau yng Nghymru. Mae'n bwysig i unioni'r cofnod, a byddaf yn sicrhau bod y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol yn egluro'r pwynt yn ysgrifenedig.

There is no need for a further oral statement on education or educational policies in Wales.

Brian Gibbons: Since last week, you have issued a further written statement in relation to end-of-year flexibility in which you have indicated that UK Government, yet again, is adamantly refusing to give us the money that was voted to Wales by the UK Parliament.

In that statement, you said that the three finance Ministers of the devolved administrations have not given up on this issue, and that they are going to make further joint representations to the UK Treasury on it. If we had a debate in the Assembly in which Members could clearly express their disgust at the attitude being taken by the UK Government, it would strengthen the case of the finance Ministers of the devolved administrations in addressing this particular injustice. That debate could concentrate on the evidence that we heard at yesterday's meeting of the Finance Committee, in which we were told that the so-called promise of a rollover of end-year flexibility made by the Chief Secretary to the Treasury, Danny Alexander, is going to have strings attached. For example, the Assembly Government may have to give three months' notice of its likely end-of-year flexibility requirements. In other words, despite the fact that there will be a quarter of the financial year still to run, it will be necessary to provide information of the need to draw down end-of-year flexibility. That is unacceptable and impractical as a way forward. These are urgent matters that need the full attention of the Assembly. We need to speak with a united voice to the Treasury to get fair play and justice for Wales.

Jane Hutt: Brian, you will know that I issued a written statement last week to report the outcome of my representations to the Chief Secretary to the Treasury on access to the £385 million-worth of stocks, which was actually voted to us by the UK Parliament. When the Chief Secretary responded that we would not be able to access that considerable sum of money, I felt that it was important to

Nid oes angen datganiad llafar pellach ar addysg neu bolisiau addysgol yng Nghymru.

Brian Gibbons: Ers wythnos diwethaf, cyhoeddasoch ddatganiad ysgrifenedig pellach mewn perthynas â hyblygrwydd ar ddiwedd y flwyddyn lle'r awgrymasoch bod Llywodraeth y DU, unwaith eto, yn mynnu peidio â rhoi'r arian i ni a bleidleisiwyd i Gymru gan Senedd y DU.

Yn y datganiad, dywedasoch nad yw tri Gweinidog cyllid y gweinyddiaethau datganoledig wedi rhoi'r gorau ar y mater hwn, ac y byddant yn gwneud rhagor o sylwadau ar y cyd i Drysorlys y DU arno. Pe caem ddadl yn y Cynulliad lle y gallai Aelodau fynegi'n glir eu ffeidd-dod tuag at agwedd Llywodraeth y DU, buasai'n cryfhau achos Gweinidogion cyllid y gweinyddiaethau datganoledig wrth fynd i'r afael â'r anghyfiawnder penodol hwn. Gallai'r ddadl honno ganolbwyntio ar y dystiolaeth a glywsom yng nghyfarfod y Pwyllgor Cyllid ddoe, lle dywedwyd wrthym fod yr addewid bondigrybwyll y buasai hyblygrwydd diwedd blwyddyn yn cael ei dreiglo, a wnaed gan Brif Ysgrifennydd y Trysorlys, Danny Alexander, yn cynnwys amodau. Er enghraifft, efallai y bydd yn rhaid i Lywodraeth y Cynulliad roi rhybudd o dri mis o'i gofynion tebygol am hyblygrwydd diwedd blwyddyn. Mewn geiriau eraill, er gwaethaf y ffaith y bydd chwarter y flwyddyn ariannol yn dal i fynd, bydd angen darparu gwybodaeth am yr angen i ddefnyddio hyblygrwydd diwedd blwyddyn. Mae hynny'n annerbyniol ac yn anymarferol fel ffordd ymlaen. Mae'r rhain yn faterion brys sydd angen sylw llawn y Cynulliad. Mae angen i ni siarad mewn llais unedig gyda'r Trysorlys er mwyn cael chwarae teg a chyfiawnder i Gymru.

Jane Hutt: Brian, fe wyddoch y cyhoeddais ddatganiad ysgrifenedig yr wythnos diwethaf i adrodd canlyniad fy sylwadau i Brif Ysgrifennydd y Trysorlys ar fynediad at y stociau gwerth £385 miliwn, a gafodd ei bleidleisio i ni gan Senedd y DU mewn gwirionedd. Pan ymatebodd y Prif Ysgrifennydd na fyddem yn gallu cael mynediad at y swm sylweddol hwnnw o

bring that information to the Assembly in a statement.

I made the point at yesterday's Finance Committee meeting that we could have transferred £163 million of that near cash to capital funding, for example, where we have seen the biggest blow in terms of UK Government cuts. You have already drawn attention to the unrealistic so-called flexibility provision, and the reality is that we are left with something that does not compare to anything enjoyed by Whitehall departments. The only flexibility that we had was to take £163 million of cuts next year instead of this year. We did not feel that the so-called flexibility was appropriate in responsibly developing our constrained budget next year. I will consider how we can move forward, reflecting on the welcome cross-party support for the Holtham agenda, which is not just about fair funding for Wales, but about having genuine flexibility in our financial responsibilities and in managing our own EYF.

Jonathan Morgan: Minister, Meadowbank School in my constituency provides specialist education and therapy for children whose primary special educational need arises from a severe or profound speech and language disorder. The school has three speech therapists, one of whom is currently on maternity leave. All three are employed by the local health board. The board has said that it has no money to provide maternity cover or cover for somebody who might be absent due to long-term sickness. I am deeply concerned about the impact that this will have on the children at the school, many of whom live in my constituency, although I know that many others live in constituencies outside Cardiff North. I am concerned because it could have a detrimental impact on their ability to continue the excellent development that they experience at the school. If the health board in Cardiff is experiencing this difficulty with its finances, I am concerned that other health boards throughout Wales may also be facing difficulties where they have a similar responsibility in funding speech therapist

arian, teimlais ei bod yn bwysig rhoi gwybod i'r Cynulliad mewn datganiad.

Gwneuthum y pwynt yng nghyfarfod y Pwyllgor Cyllid ddoe y gallem fod wedi trosglwyddo £163 miliwn o'r asedau y gellid eu troi'n arian parod at gyllid cyfalaf, er enghraifft, lle'r ydym wedi gweld yr ergyd fwyaf o ran toriadau Llywodraeth y DU. Yr ydych eisoed wedi tynnu sylw at y ddarpariaeth afrealistig o hyblygrwydd bondigrybwyll, a'r gwir yw fe'n gadewir â rhywbeth nad yw'n cymharu i unrhyw beth a fwynheir gan adrannau Whitehall. Yr unig hyblygrwydd a oedd gennym oedd cymryd £163 miliwn o doriadau'r flwyddyn nesaf yn hytrach nag eleni. Nid oeddem yn teimlo bod yr hyblygrwydd bondigrybwyll yn briodol wrth ddatblygu yn gyfrifol ein cyllideb gyfyngedig y flwyddyn nesaf. Byddaf yn ystyried sut y gallwn symud ymlaen, gan fyfyrir ar y gefnogaeth drawsbleidiol a groesewir ar gyfer agenda Holtham, nad yw'n ymwneud yn unig â chyllid teg i Gymru, ond â chael hyblygrwydd gwirioneddol yn ein cyfrifoldebau ariannol ac wrth reoli ein hyblygrwydd diwedd blwyddyn ein hunain.

Jonathan Morgan: Weinidog, mae Ysgol Meadowbank yn fy etholaeth i yn darparu addysg arbenigol a therapi ar gyfer plant y mae eu prif angen addysgol arbennig yn deillio o anhwylder lleferydd ac iaith difrifol neu ddwys. Mae gan yr ysgol dri therapydd lleferydd, gydag un ohonynt ar hyn o bryd ar absenoldeb mamolaeth. Cyflogir y tri ohonynt gan y bwrdd iechyd lleol. Mae'r bwrdd wedi dweud nad oes ganddo'r arian i dalu rhywun yn lle'r person sydd ar absenoldeb mamolaeth nac yn lle person a allai fod yn absennol oherwydd salwch tymor hir. Yr wyf yn pryderu'n fawr am yr effaith y bydd hyn yn ei gael ar y plant yn yr ysgol. Mae llawer ohonynt yn byw yn fy etholaeth i, er y gwn fod llawer o blant eraill yn byw mewn etholaethau y tu allan i Ogledd Caerdydd. Yr wyf yn bryderus oherwydd y gallai hyn effeithio'n andwyol ar eu gallu i barhau gyda'r datblygiad rhagorol y maent yn profi yn yr ysgol. Os yw'r bwrdd iechyd yng Nghaerdydd yn cael yr anhawster hwn gyda'i gyllid, yr wyf yn pryderu y gallai byrddau iechyd eraill ledled Cymru hefyd wynebu anawsterau lle mae ganddynt gyfrifoldeb

posts in special schools. Could the Minister for Health and Social Services make a statement to the Assembly outlining what the role and responsibilities of health boards are, what funds are available to them to meet their statutory duties and how cover is being provided for those speech therapists who may be absent from their posts, and whose job needs to continue. Without it, those children will not get the benefit that they need by being at that school.

tebyg yn ariannu swyddi therapyddion lleferydd mewn ysgolion arbennig. A wnaiff y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol amlinellu mewn datganiad i'r Cynulliad beth yw rôl a chyfrifoldebau byrddau iechyd, pa arian sydd ar gael iddynt i fodloni eu dyletswyddau statudol a sut mae dirprwyon yn cael eu darparu ar gyfer y therapyddion lleferydd a all fod yn absennol o'u swyddi, ac y mae angen i'w swyddi barhau. Heb hynny, ni all y plant gael y buddion y mae arnynt eu hangen o fod yn yr ysgol honno.

2.30 p.m.

Jane Hutt: I am aware of the excellent provision at Meadowbank School. The Minister for Health and Social Services will respond to you regarding the particular issue that you raise.

Jane Hutt: Yr wyf yn ymwybodol o'r ddarpariaeth ragorol yn Ysgol Meadowbank. Bydd y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn ymateb ichi ynghylch y mater penodol a godwch.

Alun Davies: You will be aware that S4C is again changing its form of governance; we received a statement on this issue last week. This is the second occasion in the last six months that we have seen a change in the structure of governance at that broadcaster. Both these changes have been abrupt changes, without any public debate or consultation. I would be grateful if the Government could bring forward a statement on how it sees future relationships with S4C developing. It would appear that profound changes are taking place within the broadcaster; we are not party to those changes, and, to some extent, in the tradition of the independence of broadcasting in the UK, neither should we be. However, there is a clear difference between the relationship between a Government and a broadcaster, and the relationship between a broadcaster and the people that it serves.

Alun Davies: Byddwch yn ymwybodol bod S4C unwaith eto yn newid ei threfniadau llywodraethu; cawsom ddatganiad ar y mater hwn yr wythnos diwethaf. Dyma'r ail achlysur yn ystod y chwe mis diwethaf inni weld newid yn strwythur llywodraethu y darlledwr hwnnw. Mae'r newidiadau hyn wedi bod yn rhai sydyn, heb unrhyw drafodaeth gyhoeddus nac ymgynghori. Byddwn yn ddiolchgar pe gallai'r Llywodraeth wneud datganiad ar sut y mae'n gweld y berthynas ag S4C yn datblygu yn y dyfodol. Ymddengys bod newidiadau mawr yn digwydd yno, ond nid ydym yn rhan o'r newidiadau hynny, ac, i ryw raddau, yn y traddodiad o annibyniaeth darlledu yn y DU, ni ddylem fod ychwaith. Fodd bynnag, mae gwahaniaeth clir rhwng y berthynas rhwng Llywodraeth a'r darlledwr, a'r berthynas rhwng y darlledwr a'r bobl y mae'n ei gwasanaethu.

There has not been any consultation on these changes, as far as I am aware, and there has been little discussion, and no opportunity for public debate. The changes that are taking place will have significant long-term implications for the governance of S4C and the proper management of that broadcaster. Although the Welsh Government does not have direct responsibility for S4C, it has responsibility for several of the areas and sectors that are affected by the broadcaster. It

Ni fu unrhyw ymgynghori ar y newidiadau hyn, cyn belled ag y gwn i, ac ni chafwyd fawr o drafodaeth, na chyfle i gael trafodaeth gyhoeddus. Bydd gan y newidiadau sy'n digwydd oblygiadau tymor hir sylweddol o ran llywodraethu S4C ac o ran rheolaeth gywir o'r darlledwr. Er nad yw Llywodraeth Cymru yn uniongyrchol gyfrifol am S4C, mae ganddi gyfrifoldeb am nifer o feysydd a sectorau sy'n cael eu heffeithio arnynt gan y darlledwr. Felly, mae'n iawn a phriodol bod

is therefore right and proper that a statement is brought forward and that a debate takes place in the Chamber on the changes taking place in S4C, and the implications for the future of broadcasting and culture in Wales.

Jane Hutt: I am sure that the Government will respond, when appropriate, to any changes, or proposals of changes, in terms of the model of governance for S4C.

Mick Bates: I wish to support the call for statements on the two issues that were raised by the Leader of the Opposition. The first issue is the Dyfi bridge, and the call for a statement on work on that bridge. We all understand the disruption caused to access to services, particularly health services, by accidents on the bridge, such as those that occurred recently, as well as by the frequent flooding.

The second issue is the provision of blue-light services, particularly the fire service, in Powys. This issue is particularly disturbing for three reasons and I call for an urgent statement by the Minister responsible. The loss of operational firefighters in Montgomeryshire has not been subject to any minuted discussion, according to the minutes of the fire authority, which held its last meeting on 20 December, and the minutes of the resource committee, which met on 6 December. These proposals, which are mooted at present, would leave Powys as the only authority in the UK without full-time operational firefighters, which is not acceptable to my constituents. Furthermore, no risk assessment has been undertaken of the implications of these proposed changes, which is normal practice. In other stations where the loss of full-time operational firefighters has taken place, there has been consultation and a risk assessment. The loss of full-time firefighters in Powys and the extended travelling time will increase the risk and the possibility of the loss of life. Therefore, I hope that you hear this call from two Members today, and that we have an urgent statement on the situation of the fire service in Powys.

Jane Hutt: I responded to both those points earlier. I am happy that you have strengthened the representations that have

datganiad yn cael ei wneud a bod dadl yn digwydd yn y Siambr ar y newidiadau sy'n digwydd yn S4C, a'r goblygiadau ar gyfer dyfodol darlledu a diwylliant yng Nghymru.

Jane Hutt: Yr wyf yn siŵr y bydd y Llywodraeth yn ymateb, pan fo'n briodol, i unrhyw newidiadau, neu gynigion am newidiadau, o ran model llywodraethu S4C.

Mick Bates: Hoffwn gefnogi'r alwad am ddatganiadau ar y ddau fater a godwyd gan Arweinydd yr Wrthblaid. Y mater cyntaf yw pont Ddyfi a'r alwad am ddatganiad ar y gwaith ar y bont honno. Rydym i gyd yn deall yr effaith y mae damweiniau fel y rhai a gafwyd yn ddiweddar, yn ogystal â'r llifogydd aml, yn eu cael ar y bont o ran mynediad i wasanaethau, yn enwedig gwasanaethau iechyd.

Yr ail fater yw'r ddarpariaeth o wasanaethau golau glas, yn enwedig y gwasanaeth tân, ym Mhowys. Mae'r mater hwn yn peri pryder, yn arbennig, am dri rheswm a galwaf am ddatganiad brys gan y Gweinidog cyfrifol. Nid yw colli diffoddwyr tân gweithredol yn Sir Drefaldwyn wedi bod yn destun unrhyw drafodaeth sydd wedi'i chofnodi, yn ôl cofnodion yr awdurdod tân, a gynhaliodd ei gyfarfod diwethaf ar 20 Rhagfyr, ac yn ôl cofnodion y pwyllgor adnoddau a gyfarfu ar 6 Rhagfyr. Byddai'r cynigion hyn, sy'n cael eu crybwyll ar hyn o bryd, yn golygu mai Powys fyddai'r unig awdurdod yn y DU heb ddiffoddwyr tân gweithredol llawn amser, ac nid yw hyn yn dderbyniol i'm hetholwyr i. Ar ben hynny, nid oes asesiad risg wedi cael ei wneud o oblygiadau'r newidiadau arfaethedig, sydd yn arferol. Mewn gorsafodd eraill sydd wedi colli diffoddwyr tân gweithredol llawn amser, bu ymgynghori ac asesiad risg. Bydd colli diffoddwyr tân llawn amser ym Mhowys a'r amser teithio estynedig yn cynyddu'r risg a'r posibilrwydd o golli bywydau. Felly, yr wyf yn gobeithio y byddwch yn clywed yr alwad hon gan ddau Aelod heddiw, ac y cawn ddatganiad brys ar sefyllfa'r gwasanaeth tân ym Mhowys.

Jane Hutt: Ymatebais i'r ddau bwynt hwnnw yn gynharach. Yr wyf yn hapus eich bod wedi ategu'r sylwadau sydd eisoes

already been made today. On Dyfi bridge, there is a process in terms of responding to the petition that you were involved in presenting to the Chair of the Petitions Committee, Christine Chapman. A response to those concerns is imminent. On fire services, particularly in relation to their delivery in mid Wales and Powys, I will draw this issue to the attention of the Minister for Social Justice and Local Government for him to respond.

Irene James: Minister, this weekend there was yet another launch of David Cameron's big society. Among all the ambiguity, the Prime Minister talks about funding. There seem to be two funding sources: one using funds from dormant bank accounts, via the Dormant Bank and Building Society Accounts Act 2008, and the other source is £200 million from the banks. Can we have a statement on what will happen to the Welsh share of the dormant bank accounts and the £200 million that the Chancellor recently announced?

Jane Hutt: I am tempted to say 'hollow society' rather than 'big society', due to its impact on communities and voluntary organisations and the concerns that are being expressed every day in the media. You raise a serious point about what we are doing about the dormant accounts scheme in Wales. We have been able to look at separate schemes in each home country. In England, they have decided to use it to fund its so-called big society bank. However, we have had a consultation over a period of time, led by the Minister for Heritage, regarding how we should use the money. It will be directed to third sector organisations, towards two main priorities. The first priority is to support young people to achieve their full potential, working through the third sector to promote social inclusion. The main focus will be on assisting young people who are not in education, employment or training and projects that are aimed at preventing young people from being in that position. The second priority is tackling climate change and promoting sustainable development, and 20 per cent of those funds will be targeted at that. It is important to recognise that we will receive 5 per cent of the total, which is expected to be between £60 million and £100

wedi'u gwneud heddiw. Ar bont Ddyfi, mae proses o ran ymateb i'r ddeiseb yr ydych chi wedi bod yn ymwneud â'i chyflwyno i Gadeirydd y Pwyllgor Deisebau, Christine Chapman. Mae ymateb i'r pryderon hynny ar ei ffordd yn fuan. Ar wasanaethau tân, yn enwedig mewn perthynas â'u cyflawni yng nghanolbarth Cymru a Phowys, byddaf yn dwyn y mater i sylw'r Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol er mwyn iddo ef ymateb.

Irene James: Weinidog, y penwythnos hwn cafwyd ymgais arall i lansio cymdeithas fawr David Cameron. Ymhlith yr holl amwysedd, mae'r Prif Weinidog yn sôn am ariannu. Ymddengys bod dwy ffynhonnell gyllido: un yn defnyddio arian o gyfrifon banc segur, trwy Ddeddf Cyfrifon Banc a Chymdeithasau Adeiladu Segur 2008, a'r llall yw £200 miliwn gan y banciau. A allwn gael datganiad ar beth fydd yn digwydd i gyfran Cymru o'r cyfrifon banc segur a'r £200 miliwn a gyhoeddwyd gan y Canghellor yn ddiweddar?

Jane Hutt: Rwy'n cael fy nhemtio i ddweud 'y gymdeithas wag' yn hytrach na'r 'gymdeithas fawr', oherwydd ei heffaith ar gymunedau a sefydliadau gwirfoddol a'r pryderon sy'n cael eu mynegi bob dydd yn y cyfryngau. Yr ydych yn codi pwynt difrifol am yr hyn yr ydym yn ei wneud am y cynllun cyfrifon segur yng Nghymru. Rydym wedi edrych ar gynlluniau ar wahân ym mhob un o wledydd y DU. Yn Lloegr, maent wedi penderfynu eu defnyddio i ariannu yr hyn a elwir yn fanc y gymdeithas fawr. Fodd bynnag, rydym wedi cael ymgynghoriad dros gyfnod o amser, o dan arweiniad y Gweinidog dros Dreftadaeth, ynghylch sut y dylem ddefnyddio'r arian. Bydd yn cael ei gyfeirio at sefydliadau trydydd sector, a hynny yn unol â dwy brif flaenoriaeth. Y flaenoriaeth gyntaf yw cefnogi pobl ifanc i gyflawni eu llawn botensial, gan weithio drwy'r trydydd sector i hyrwyddo cynhwysiad cymdeithasol. Bydd y prif ffocws ar gynorthwyo pobl ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant a phrosiectau sy'n cael eu hanelu at atal pobl ifanc rhag bod yn y sefyllfa honno. Yr ail flaenoriaeth yw mynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd a hyrwyddo datblygu cynaliadwy, a bydd 20 y cant o'r cronfeydd hynny yn cael

million in year one, and a similar amount in year two. I am glad that we have the opportunity to steer funds from the dormant accounts to fund our priorities.

William Graham: Minister, through you, the Minister for transport kindly replied to me regarding the theft of copper. British Transport Police continues to indicate that thieves are stealing copper cable from south Wales's railway lines almost every night, using crude cutting tools to slice through live cable, often paralysing services and sometimes threatening the safety of train passengers. Last week, trains from Newport to Hereford were delayed by almost an hour due to the theft of signalling cable. Every week, we have further reports of incidents arising from these thefts or attempted thefts, such as in Croesyceiliog on Wednesday last week, when someone tried to cut through a power cable at an electricity sub-station. I would like a statement from the Minister for local government on his directions to trading standards officers regarding their inspections of licensed metal dealers. It appears to me that if they were to be properly regulated, the incidence of theft would be reduced. If they had to prove that the cable came from a legitimate source, it could eliminate this potentially serious problem, which may have consequences for rail passengers.

Jane Hutt: I will be happy to draw that to the attention of the Minister for Social Justice and Local Government. We will take every action that we can in relation to this matter and trading standards officers may be one possible route for dealing with it, so thank you for raising that, William.

Andrew R.T. Davies: Could I elicit a statement from the Minister for health in relation to Public Health Wales's proposals regarding the screening and preventative action that it undertakes across Wales. Some alarming reports have emanated from Public Health Wales that note that the period of screening will change from every three years

eu targedu at hynny. Mae'n bwysig cydnabod y byddwn yn derbyn 5 y cant o'r cyfanswm, a disgwylir iddo fod rhwng £60 miliwn a £100 miliwn yn y flwyddyn gyntaf, gyda swm tebyg yn yr ail flwyddyn. Yr wyf yn falch bod gennym y cyfle i ddefnyddio arian o'r cyfrifon segur i ariannu ein blaenoriaethau.

William Graham: Weinidog, drwyddoch chi, cefais ymateb gan y Gweinidog dros drafnidiaeth am ddigwyddiad o ddwyn copr. Mae Heddlu Trafnidiaeth Prydain yn parhau i ddangos bod lladron yn dwyn ceblau copr o linellau rheilffordd de Cymru bron bob nos, gan ddefnyddio offer torri amrwd i dorri drwy gebl byw, sy'n aml yn parlysu gwasanaethau ac weithiau yn bygwth diogelwch teithwyr ar drenau. Yr wythnos diwethaf, cafodd trenau o Gasnewydd i Henffordd eu gohirio am bron i awr oherwydd bod cebl signalau wedi cael ei ddwyn. Bob wythnos, rydym yn cael adroddiadau pellach o achosion o ddwyn neu ymgais i ddwyn, fel yng Nghroesyceiliog ddydd Mercher diwethaf, pan geisiodd rhywun dorri trwy gebl pŵer mewn is-orsaf drydan. Hoffwn gael datganiad gan y Gweinidog dros lywodraeth leol ar ei gyfarwyddiadau i swyddogion safonau masnach ynglŷn â'u harolygiadau o ddelwyr metel trwyddedig. Mae'n ymddangos i mi, os oeddent yn cael eu rheoli'n briodol, y byddai lleihad yn nifer yr achosion o ddwyn. Pe baent yn gallu profi bod y cebl yn dod o ffynhonnell gyfreithlon, gallai ddileu'r hyn a allai fod yn broblem ddifrifol, a allai gael effaith ar deithwyr rheilffyrdd.

Jane Hutt: Byddaf yn hapus i ddwyn hynny at sylw'r Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol. Byddwn yn cymryd pob cam y gallwn mewn perthynas â'r mater a gallai swyddogion safonau masnach fod yn un llwybr posibl ar gyfer ymdrin â'r broblem, felly diolch i chi am godi hynny, William.

Andrew R.T. Davies: Tybed a fyddai modd cael datganiad gan y Gweinidog dros iechyd mewn perthynas â chynigion Iechyd Cyhoeddus Cymru ynghylch y sgrinio a'r camau ataliol y mae'n gyfrifol amdanynt ledled Cymru. Mae rhai adroddiadau brawychus wedi deillio o Iechyd Cyhoeddus Cymru sy'n nodi y bydd y cyfnod sgrinio yn

to every five years, and that the age banding for certain screening procedures may be increased. We all appreciate that there could be problems with financing the various initiatives, but surely one thing that we have learned over the last few years is that preventative measures are critical to assisting our health service to develop in the twenty-first century. It would be most welcome if a statement could be brought forward to allay Members' fears and those of the general public that these proposals might become a reality.

Also, in your role as Minister for business, is it possible to get an indication as to whether the Minister for Rural Affairs will be bringing forward the regulations on breeding dogs that have caused so much correspondence to land in Members' postbags? I have been lobbied extensively on this and yet, according to the forward look for the next three weeks, there is nothing on this on the agenda. Are you therefore confident that the Minister for Rural Affairs will bring these regulations forward before the end of the Assembly term?

Jane Hutt: It is important that we not only knock on the head reports about cuts to important services like prevention and screening, but also remind everyone that the screening services available in Wales, as in the rest of the UK, are based on expert advice from the national screening committee. Obviously, the Minister has heard the concerns raised and will respond accordingly. On the Minister for Rural Affairs's regulations on dog breeding, of course we are seeking to bring those forward within our timetable.

Nick Ramsay: Would the Minister for Business and Budget clarify three areas of Assembly Government policy? First, No Smoking Day is coming up on Wednesday 9 March, and I have tabled a statement of opinion in support of it. I wonder if the Assembly Government will be supporting it. Last year, it helped one in four smokers in Wales to quit, and does a lot to raise awareness of issues surrounding smoking.

newid o bob tair blynedd i bob pum mlynedd, ac y gall y band oedran ar gyfer gweithdrefnau sgrinio penodol gael eu cynyddu. Rydym oll yn gwerthfawrogi y gallai fod problemau o ran ariannu'r gwahanol fentrau, ond un peth yr ydym wedi'i ddysgu dros y blynyddoedd diwethaf yw bod mesurau ataliol yn allweddol i helpu ein gwasanaeth iechyd i ddatblygu yn yr unfed ganrif ar hugain. Byddai datganiad yn cael ei groesawu'n fawr er mwyn lleddfu ofnau Aelodau a rhai o aelodau'r cyhoedd y gallai'r cynigion hyn ddod yn realiti.

Hefyd, yn eich rôl fel y Gweinidog dros fusnes, a yw'n bosibl cael syniad ynghylch a fydd y Gweinidog dros Faterion Gwledig yn cyflwyno rheoliadau ar fridio cŵn sydd wedi bod yn destun cymaint o ohebiaeth ym magiau post Aelodau? Rwyf wedi cael fy lobio'n helaeth ar hyn ac eto, yn ôl y rhagolwg am y tair wythnos nesaf, nid oes unrhyw beth ar hyn ar yr agenda. A ydych felly yn hyderus y bydd y Gweinidog dros Faterion Gwledig yn dod â'r rheoliadau hyn gerbron cyn diwedd tymor y Cynulliad?

Jane Hutt: Mae'n bwysig ein bod nid yn unig yn lladd ar eu pen yr adroddiadau am doriadau i wasanaethau pwysig fel atal a sgrinio, ond ein bod hefyd yn atgoffa pawb bod y gwasanaethau sgrinio sydd ar gael yng Nghymru, fel yng ngweddill y DU, yn seiliedig ar gyngor arbenigol gan y pwyllgor sgrinio cenedlaethol. Yn amlwg, mae'r Gweinidog wedi clywed y pryderon a godwyd a byddwn yn ymateb yn unol â hynny. O ran rheoliadau'r Gweinidog dros Faterion Gwledig ar fridio cŵn, wrth gwrs, rydym yn ceisio dod â'r rheini gerbron o fewn ein hamserlen.

Nick Ramsay: A wnaiff y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb egluro'r tri maes polisi hwn gan Lywodraeth y Cynulliad? Yn gyntaf, cynhelir Diwrnod Dim Ysmygu ddydd Mercher 9 Mawrth, ac yr wyf fi wedi cyflwyno datganiad barn o'i blaid. Tybed a fydd Llywodraeth y Cynulliad yn ei gefnogi. Y llynedd, helpodd un o bob pedwar o ysmygwyr yng Nghymru i roi'r gorau iddi, ac mae'n gwneud llawer i godi ymwybyddiaeth o faterion yn ymwneud ag ysmegu.

The second issue that I wanted to raise was about dental staff in Welsh hospitals. Could we have a statement from the Minister on the provision of dental staff? The opposition has obtained some disturbing figures showing a 20 per cent drop in dental staff in the hospital sector at the same time as there has been an increase in people seeking emergency treatment. Could we have some clarification on that from the Minister for Health and Social Services?

Finally, a point was raised earlier by Chris Franks regarding the electrification of the Great Western line. I and my group are fully supportive of that happening as soon as is practicable, but I am concerned about the Government's business plan, which was mentioned earlier and referred to by Chris Franks. Could we have a statement from the Deputy First Minister and Minister for the Economy and Transport with regards to the detail of that business plan? We need to have confidence that it is sufficiently robust at this time of austerity and difficulties in public spending, so that the UK Government is given every opportunity to approve what would be a very good development for Wales?

Jane Hutt: Thank you for those three points, Nick. It is important to remember that it was the Welsh Assembly Government that led the way in banning smoking in public places. That was before your time, Nick, but I remember that day in our old Chamber very well. If we had had a swifter way of enacting legislation—as I hope that we will, in a few weeks' time—then our wishes would have come to fruition at an earlier stage. We will be supporting the important messages of No Smoking Day as a Government, and, I am sure, across this Chamber.

There have been scare stories in some newspapers—I will not say which ones—about possible losses of services, but as I said earlier, you should not believe everything that you read in the newspapers. We are doing everything that we can to protect public services as the One Wales Government. As we will hear shortly, when we debate the local government revenue settlement, there are much greater, deeper

Mae'r ail fater yr oeddwn am ei godi yn ymwneud â staff deintyddol mewn ysbytai yng Nghymru. A allem gael datganiad gan y Gweinidog ar y ddarpariaeth o staff deintyddol? Mae'r wrthblaid wedi cael rhai ffigurau pryderus sy'n dangos gostyngiad o 20 y cant mewn staff deintyddol yn y sector ysbyty ar yr un pryd ag y bu cynnydd yn nifer y bobl sy'n ceisio triniaeth frys. A allem gael eglurhad o hynny gan y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol?

Yn olaf, cododd Chris Franks bwynt yn gynharach ynghylch trydaneiddio lein y Great Western. Rwyf i a'm grŵp yn gwbl gefnogol i hynny ddigwydd cyn gynted ag y bo'n ymarferol, ond yr wyf yn pryderu am gynllun busnes y Llywodraeth, a grybwyllwyd yn gynharach ac y cyfeiriwyd ato gan Chris Franks. A allem gael datganiad gan y Dirprwy Brif Weinidog a'r Gweinidog dros yr Economi a Thrafnidiaeth mewn perthynas â manylion y cynllun busnes? Mae angen inni fod yn hyderus ei bod yn ddigon cadarn yn ystod y cyfnod hwn o galedi ac anawsterau mewn gwariant cyhoeddus, fel bod Llywodraeth y DU yn cael pob cyfle i gymeradwyo'r hyn a fyddai'n ddatblygiad da iawn i Gymru?

Jane Hutt: Diolch ichi am y tri phwynt hwnnw, Nick. Mae'n bwysig cofio mai Llywodraeth Cynulliad Cymru sy'n arwain y ffordd wrth wahardd ysmygu mewn mannau cyhoeddus. Roedd hynny cyn eich amser chi, Nick, ond yr wyf yn cofio'r diwrnod hwnnw yn ein hen Siambr yn dda iawn. Pe bai gennym ffordd gyflymach o ddeddfu ar y pryd—fel y gobeithiaf y bydd gennym ymhen ychydig wythnosau—byddai ein dymuniadau wedi dwyn ffrwyth yn gynharach. Bydd y Llywodraeth yn cefnogi negeseuon pwysig Diwrnod Dim Smygu, fel y bydd pawb arall yn y Siambr, rwy'n siŵr.

Mae rhai papurau newydd wedi bod yn codi bwganod—ni ddywedaf pa rai—am y posibilrwydd o golli gwasanaethau, ond fel y dywedais yn gynharach, ni ddylech gredu popeth a ddarllenwch yn y papurau newydd. Mae Llywodraeth Cymru'n Un yn gwneud popeth o fewn ei gallu i amddiffyn gwasanaethau cyhoeddus. Fel y byddwn yn clywed yn fuan, pan fyddwn yn trafod setliad refeniw llywodraeth leol, mae llawer mwy o

cuts in England than here, because we are protecting our public services, and health and social services are at the forefront of that.

On electrification of the railway line, the business plan of the Welsh Assembly Government is robust, but will the UK Government be robust in responding to it? Nick, I am glad that your party is also making strong representations on this; I hope that you are arguing for electrification to Swansea and that you are seeking an urgent decision. We have done the business planning and now the UK Government has to deliver the money and the result.

doriadau a thoriadau dyfnach yn Lloegr nag yma, oherwydd ein bod yn diogelu ein gwasanaethau cyhoeddus, ac mae gwasanaethau iechyd a chymdeithasol ar flaen y gad.

O ran trydaneiddio'r rheilffordd, mae cynllun busnes Llywodraeth Cynulliad Cymru yn un cadarn, ond a fydd Llywodraeth y DU yn gadarn wrth ymateb iddo? Nick, yr wyf yn falch bod eich plaid chi hefyd yn gwneud sylwadau cryf ar hyn; yr wyf yn gobeithio eich bod yn dadlau y dylid trydaneiddio'r lein hyd at Abertawe a'ch bod yn chwilio am benderfyniad brys. Rydym wedi gwneud y cynllun busnes ac yn awr mae'n rhaid i Lywodraeth y DU ddarparu'r arian a'r canlyniad.

Sicrhau Manteision Adfywio o Gaffael Cyhoeddus Achieving Regeneration Benefits from Public Procurement

Y Llywydd: Yr wyf wedi dethol gwelliant 1 yn enw Nick Ramsay a gwelliannau 2 a 3 yn enw Peter Black.

Cynnig NDM4664 Jane Hutt

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

1. Yn nodi'r dull arloesol sy'n cael ei weithredu drwy raglen Hysbysu i Ymrwymo i sicrhau manteision adfywio yn sgil buddsoddiad cyhoeddus yn y sector tai;

2. Yn croesawu'r cyfleoedd am swyddi a hyfforddiant sydd wedi'u sicrhau drwy'r rhaglen yn ogystal â'r nifer fwy o gyfleoedd i fentrau bach a chanolig wneud cais am gontractau;

3. Yn nodi bod y dull hwn o weithredu yn ategu gwaith Gwerth Cymru ac yn cymeradwyo ymrwymiad Llywodraeth Cynulliad Cymru i sicrhau manteision cymunedol yn sgil caffael ym mhob sector.

The Deputy Minister for Housing and Regeneration (Jocelyn Davies): I move the motion.

In this debate, we are focusing on one of the

The Presiding Officer: I have selected amendment 1 in the name of Nick Ramsay and amendments 2 and 3 in the name of Peter Black.

Motion NDM4664 Jane Hutt

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Notes the innovative approach being delivered through the i2i programme to secure regeneration benefits from public investment in the housing sector;

2. Welcomes the job and training opportunities that have been secured through the programme as well as the increased opportunities for SMEs to bid for contracts;

3. Notes that this approach complements the work of Value Wales and endorses the Welsh Assembly Government's commitment to deliver community benefits from procurement in all sectors.

Y Dirprwy Weinidog dros Dai ac Adfywio (Jocelyn Davies): Cynigiau y cynnig.

Yn y ddadl hon, rydym yn canolbwyntio ar

most exciting pieces of work that I have been involved with, which is taking the opportunity to use our investments as a major driver for regeneration.

2.45 p.m.

This debate is to demonstrate what we have been able to achieve in the housing sector through the work of the i2i project, which supports the sector to maximise the benefits of investment. We have been able to do this primarily through the use of the i2i Can Do Toolkits, and I set on record my thanks to the Chartered Institute of Housing for leading this work for the Welsh Government.

The first Can Do Toolkit showed how to use procurement to promote local job and training opportunities, and the second was to ensure that we maximise the opportunities for small businesses to tender for work in Wales. We have provided you with copies of the i2i report, 'Keeping it local: maximising the Welsh £', which was launched today. This research demonstrates that, through the support of i2i, the housing sector has been able to achieve 1,183 jobs and training opportunities in the past two years, using the Can Do approach. I am sure that you will agree that that is a fantastic success story and makes a practical reality of many of our strategic policies. 'One Wales', the economic renewal programme, the housing strategy and the framework for regeneration areas all promote the idea that we must use procurement to deliver regeneration benefits for our communities, which include jobs, training and opportunities for small businesses. I know that my officials in regeneration and housing, and colleagues across Government, have been working with i2i to make that a reality.

I recently visited the Newydd Housing Association Jackson's Quay site on Barry waterfront, which is an excellent example. Using the Can Do Toolkit, five local apprentices have been taken on and 60 per

un o'r darnau mwyaf cyffrous o waith yr wyf wedi bod yn gysylltiedig â hwy, sef manteisio ar y cyfle i ddefnyddio ein buddsoddiadau fel sbardun pwysig ar gyfer adfywio.

Mae'r ddadl hon yn dangos yr hyn yr ydym wedi gallu ei gyflawni yn y sector tai drwy waith y prosiect Hysbysu i Ymrwymo sy'n cefnogi'r sector i fanteisio i'r eithaf ar fuddsoddiad. Rydym wedi gallu gwneud hyn yn bennaf drwy ddefnyddio Pecyn Cymorth 'Gallu Gwneud' Hysbysu i Ymrwymo, ac yr wyf am gofnodi fy niolch i'r Sefydliad Tai Siartredig am arwain y gwaith hwn ar gyfer Llywodraeth Cymru.

Roedd y Pecyn Cymorth 'Gallu Gwneud' cyntaf yn dangos sut i ddefnyddio caffael i hyrwyddo swyddi a chyfleoedd hyfforddi'n lleol, a diben yr ail oedd sicrhau ein bod yn gwneud y gorau o'r cyfleoedd i fusnesau bach dendro am waith yng Nghymru. Rydym wedi darparu copiau i chi o'r adroddiad Hysbysu i Ymrwymo, 'Cadw buddsoddiad yn lleol: gwneud y mwyaf o £ Cymru', a lansiwyd heddiw. Mae'r ymchwil hwn yn dangos bod y sector tai, gyda chefnogaeth Hysbysu i Ymrwymo, wedi gallu sicrhau 1,183 o swyddi a chyfleoedd hyfforddi yn ystod y ddwy flynedd diwethaf, gan ddefnyddio 'Gallu Gwneud' fel modd o weithredu. Yr wyf yn siŵr y byddwch yn cytuno bod hon yn stori o lwyddiant anhygoel ac yn gwneud llawer o'n polisiau strategol yn realiti ymarferol. Mae 'Cymru'n Un', y rhaglen adnewyddu economaidd, y strategaeth dai a'r fframwaith ar gyfer ardaloedd adfywio i gyd yn hyrwyddo'r syniad bod yn rhaid inni ddefnyddio caffael i sicrhau manteision adfywio yn ein cymunedau, sy'n cynnwys swyddi, hyfforddiant a chyfleoedd i fusnesau bach. Gwn fod fy swyddogion ym maes adfywio a thai, a chydweithwyr ar draws y Llywodraeth, wedi bod yn gweithio gyda Hysbysu i Ymrwymo i wneud hynny'n realiti.

Yn ddiweddar, ymwelais â safle Jackson's Quay, Cymdeithas Tai Newydd ger y glannau yn y Barri, sy'n enghraifft ragorol. Gan ddefnyddio'r Pecyn Cymorth 'Gallu Gwneud', mae pum prentis lleol wedi cael eu

cent of the workforce lives within five miles of the site. The developer told me that it now uses the toolkit wherever it works. Cartrefi Conwy has created 161 job and training opportunities using the toolkit in its Welsh housing quality standard investment programme. Valleys to Coast Housing, based in Bridgend, has provided over 500 weeks of jobs and training opportunities to disadvantaged residents, created eight long-term employment opportunities, awarded 17 NVQ construction qualifications, and has collaborated with its maintenance contractor to create six training opportunities as a core requirement of its procurement programme, all recruited from disadvantaged groups. Monmouthshire Housing Association has created 50 local jobs and recruited 12 apprentices across its direct labour force and contractors.

The Can Do Toolkit was also a requirement for a grant in the Arbed programme. The requirement stipulates that recipients must create 156 training weeks for every £1 million of grant funding. Using the Can Do Toolkit as a condition of grant, 82 JobMatch participants have been able to work on Arbed sites within the Heads of the Valleys area.

Although i2i comes from the housing sector, it has also worked with local authorities to widen this approach across other areas. We should be very proud that Wales is leading on this area of work throughout the UK. The Heads of the Valleys' dualling project was the first Government project in the UK to make targeted recruitment and training a core requirement in a contract. The Derry peace bridge, being constructed in Northern Ireland, used our Can Do Toolkit, and has already created eight jobs and four apprenticeships.

Therefore, the Can Do approach is clearly achieving results and is easily transferable to other sectors, giving significant added value in terms of jobs and traineeships that could be created. The community benefits approach is led by the Minister for Business and Budget

penodi ac mae 60 y cant o'r gweithlu yn byw o fewn pum milltir i'r safle. Dywedodd y datblygwr wrthyf ei fod yn awr yn defnyddio'r pecyn cymorth lle bynnag y mae'n gweithio. Mae Cartrefi Conwy wedi creu 161 o swyddi a chyfleoedd hyfforddi gan ddefnyddio'r pecyn cymorth yn ei raglen fuddsoddi mewn tai safonol yng Nghymru. Mae Tai Cymoedd i'r Arfordir, ym Mhen-y-bont ar Ogrwr, wedi darparu dros 500 o wythnosau o swyddi a chyfleoedd hyfforddiant i drigolion difreintiedig, wedi creu wyth o gyfleoedd cyflogaeth tymor hir, wedi dyfarnu 17 o gymwysterau adeiladu NVQ, ac wedi cydweithio â'i gontractwr cynnal a chadw i greu chwech o gyfleoedd hyfforddiant fel gofyniad craidd ar ei raglen gaffael, ac mae pob un wedi cael ei recriwtio o grwpiau o dan anfantais. Mae Cymdeithas Tai Sir Fynwy wedi creu 50 o swyddi lleol ac wedi recriwtio 12 o brentisiaid ar draws ei weithlu a'i gontractwyr.

Roedd y Pecyn Cymorth 'Gallu Gwneud' yn ofynnol hefyd am grant yn y rhaglen Arbed. Mae'r gofyniad yn nodi bod yn rhaid i dderbynwyr greu 156 o wythnosau hyfforddi am bob £1 miliwn o gyllid grant. Gan ddefnyddio'r Pecyn Cymorth 'Gallu Gwneud' fel un o amodau'r grant, mae 82 o gyfranogwyr JobMatch wedi gallu gweithio ar safleoedd Arbed o fewn ardal Blaenau'r Cymoedd.

Er bod Hysbysu i Ymrwymo yn dod o'r sector tai, mae hefyd wedi gweithio gydag awdurdodau lleol i ehangu'r dull hwn o weithredu ar draws meysydd eraill. Dylem fod yn falch iawn bod Cymru yn arwain ar y maes gwaith hwn ledled y DU. Prosiect deuoli Blaenau'r Cymoedd oedd prosiect cyntaf Llywodraeth y DU i wneud recriwtio a hyfforddiant wedi'u targedu yn ofyniad craidd mewn contract. Mae pont heddwch Derry yn cael ei hadeiladu yng Ngogledd Iwerddon gan ddefnyddio ein Pecyn Cymorth 'Gallu Gwneud', ac mae eisoes wedi creu wyth o swyddi a phedair o brentisiaethau.

Felly, mae 'Gallu Gwneud' yn amlwg yn ffordd o weithio sy'n cyflawni canlyniadau ac yn hawdd ei throsglwyddo i sectorau eraill, gan roi gwerth ychwanegol sylweddol o ran swyddi a swyddi dan hyfforddiant a allai gael eu creu. Mae'r manteision

across Government, and I am delighted that she is closing this debate and making the links with the initiatives of Value Wales.

The last point that I will make is that the public sector in Wales currently spends approximately £4 billion annually on goods and services. If the housing sector alone can achieve 1,183 training and job opportunities through its investments, just imagine what could be achieved if we used the Can Do approach on even more of this £4 billion spend.

I ask you to oppose the three amendments. The Minister for Business and Budget will deal with amendment 1 in the name of Nick Ramsay in her remarks, and I feel that Peter Black's amendments 2 and 3 are unnecessary. We agree with the need for regeneration benefits to come from the work on the Welsh housing quality standard. That is exactly what i2i is about and why the toolkit was created in the first place, and we are making good progress on that.

On the housing revenue account subsidy, there is no need to call on us to engage with the Treasury. Jane Hutt has met the Chief Secretary to the Treasury on this matter, and discussions are taking place. During those discussions, we have made it clear that we want to see the transfer of funds from local authorities to the Treasury come to an end. That currently amounts to £77 million per annum. As soon as there is any development on that front, I will be pleased to inform Members. I trust that you will support the motion.

Gwelliant 1 Nick Ramsay

Dileu pwynt 3 a rhoi yn ei le:

Yn gresynu bod y rhaglen Hysbysu i Ymrwymo (i2i) wedi methu â mynd i'r afael â'r problemau y mae'r diwydiant adeiladu yn eu hwynebu wrth dendro am gontractau'r sector cyhoeddus.

cymunedol sy'n deillio o hyn yn cael eu harwain gan y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb ar draws y Llywodraeth, ac yr wyf wrth fy modd ei bod yn cau'r ddadl hon ac yn gwneud y cysylltiadau â mentrau Gwerth Cymru.

Y pwynt olaf sydd gennyf i'w wneud yw bod y sector cyhoeddus yng Nghymru ar hyn o bryd yn gwario oddeutu £4 biliwn bob blwyddyn ar nwyddau a gwasanaethau. Os gall y sector tai yn unig gyflawni 1,183 o gyfleoedd hyfforddiant a gwaith trwy ei fuddsoddiadau, dychmygwch yr hyn y gellid ei gyflawni pe baem yn defnyddio 'Gallu Gwneud' ar hyd yn oed fwy o'r £4 biliwn o wariant.

Gofynnaf i chi wrthwynebu'r tri gwelliant. Bydd y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb yn ymdrin â gwelliant 1 yn enw Nick Ramsay yn ei sylwadau hi, ac yr wyf yn teimlo bod gwelliannau 2 a 3 Peter Black yn ddiangen. Rydym yn cytuno â'r angen am fudd-daliadau adfywio i ddod oddi wrth y gwaith ar safon ansawdd tai Cymru. Dyna'n union beth yw diben Hysbysu i Ymrwymo a pham y crëwyd y pecyn cymorth yn y lle cyntaf, ac rydym yn gwneud cynnydd da ar hynny.

O ran y cymhorthdal cyfrif refeniw tai, nid oes angen galw arnom i ymgysylltu â'r Trysorlys. Mae Jane Hutt wedi cyfarfod â Phrif Ysgrifennydd y Trysorlys ar y mater hwn, ac mae trafodaethau ar y gweill. Yn ystod y trafodaethau hynny, rydym wedi ei gwneud yn glir ein bod am weld yr arfer o drosglwyddo arian gan awdurdodau lleol i'r Trysorlys yn dod i ben. Cyfanswm hynny ar hyn o bryd yw £77 miliwn y flwyddyn. Cyn gynted ag y bydd unrhyw ddatblygiadau o'r perwyl hwnnw, byddaf yn falch o hysbysu'r Aelodau. Hyderaf y byddwch yn cefnogi'r cynnig.

Amendment 1 Nick Ramsay

Delete point 3 and replace with:

Regrets that the i2i programme has failed to address the problems faced by the construction industry in tendering for public sector contracts.

Mark Isherwood: I move amendment 1.

When the Welsh Government created the Welsh housing quality standard it stated that councils had to improve their stock by 2012. One option that is available is to undertake a stock transfer, whereby the local authority transfers its housing stock to a new not-for-profit social housing organisation. To date, half of all local authorities in Wales have voted to undertake stock transfers. Once those 11 transfers have completed the transfer process, housing associations and community mutuals will be providing nearly 137,000 homes and housing services to the people of Wales. Long-term underinvestment in council housing in Wales means that around £3 billion to £4 billion will be needed to achieve the quality standard in all council-owned and stock-transfer properties by 2012 or thereafter, and an additional £4 billion will be needed to maintain the standard over 30 years. It has been estimated that stock transfers will result in approximately five times more money being invested in tenants' homes than if those homes remained in local authority hands. However, in at least one county going to ballot this year, there has been limited engagement with i2i, which is the arm's-length, Welsh-Government-part-funded project that supports local authorities in achieving the quality standard, as well as unwillingness to engage.

Jocelyn Davies: Could you clarify whether it is i2i that has been reluctant to engage or the local authority that you are talking about?

Mark Isherwood: It was not i2i.

Experience elsewhere has underlined just how clear and unambiguous political leadership is in the whole process. The concept of WHQS plus has been developed by i2i and endorsed by the Welsh Government, housing associations, local authorities and contractors. It is based on getting the maximum added value from investment in the form of community control and ownership of housing, as well as through

Mark Isherwood: Cynigiau welliant 1.

Wrth greu safon ansawdd tai Cymru dywedodd Llywodraeth Cymru bod yn rhaid i gynghorau wella eu stoc erbyn 2012. Un opsiwn sydd ar gael yw trosglwyddo stoc, lle mae'r awdurdod lleol yn trosglwyddo ei stoc dai i sefydliad tai cymdeithasol newydd dielw. Hyd yma, mae hanner yr holl awdurdodau lleol yng Nghymru wedi ymrwmo i drosglwyddo stoc. Unwaith y bydd yr 11 hynny wedi cwblhau'r gwaith trosglwyddo, bydd cymdeithasau tai a sefydliadau cymunedol cydfuddiannol yn darparu bron i 137,000 o gartrefi a gwasanaethau tai i bobl Cymru. Mae tanfuddsoddi hirdymor mewn tai cyngor yng Nghymru yn golygu y bydd angen rhwng tua £3 biliwn a £4 biliwn i gyrraedd y safon ansawdd ym mhob eiddo sy'n eiddo i'r Cyngor ac eiddo o fewn y stoc trosglwyddo erbyn 2012 neu wedi hynny, a bydd angen £4 biliwn yn ychwanegol i gynnal y safon dros 30 mlynedd. Amcangyfrifwyd y bydd y broses o drosglwyddo stoc yn arwain at fuddsoddi tua phum gwaith yn fwy o arian mewn cartrefi tenantiaid na phe bai'r cartrefi hynny yn aros yn nwylo'r awdurdod lleol. Fodd bynnag, mewn o leiaf un sir sy'n pleidleisio eleni, ychydig iawn o gysylltiad â gafwyd gyda Hysbysu i Ymrwmo, sef prosiect hyd-braich a gaiff ei ariannu'n rhannol gan Lywodraeth Cymru, sy'n cynorthwyo awdurdodau lleol i gyrraedd y safon ansawdd, yn ogystal ag amharodrwydd i gymryd rhan.

Jocelyn Davies: A allech egluro ai Hysbysu i Ymrwmo sydd wedi bod yn amharod i gymryd rhan ynteu'r awdurdod lleol y cyfeiriwch ato?

Mark Isherwood: Nid Hysbysu i Ymrwmo.

Mae profiad mewn manau eraill wedi tanlinellu'n union pa mor glir a diamwys yw arweinyddiaeth wleidyddol yn y broses gyfan. Mae'r cysyniad o SATC a mwy wedi cael ei ddatblygu gan Hysbysu i Ymrwmo a'i gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru, cymdeithasau tai, awdurdodau lleol a chontractwyr. Mae'n seiliedig ar gael y gwerth ychwanegol uchaf o fuddsoddi ar ffurf rheolaeth a pherchenogaeth gymunedol

local jobs and regeneration at the community level. For the housing associations, Community Housing Cymru has stated that the i2i project demonstrates the huge benefits that can be gained through sustainable procurement methods, adding that the figures speak for themselves, but that we know that that is only the tip of the iceberg. It says that, in order to maximise the potential, all registered social landlords should have access to the right skills and support in relation to procurement to adopt those measures across their services and activities, while small and medium-sized enterprises should be given support to develop policies and programmes to meet those demands. Community Housing Cymru, through Building Enterprise, its European-Union-funded project, will go some way towards meeting that need, but this innovative way of working needs to be introduced throughout the public sector in Wales.

In December 2009, the then Welsh Minister for Finance and Public Service Delivery issued a written statement on the barriers to procurement opportunities, which talked about engaging with local suppliers in all sectors being a key focus, and about the use of local community benefit clauses in procurement contracts. However, speaking in the Chamber two weeks ago, I highlighted concerns that have been expressed by construction companies in north and mid Wales that the system of bundling contracts is threatening the future of north-Wales-based construction firms and that those procurement strategies are spreading. Hence our amendment 1, which regrets the failure to address the problems faced by the construction industry in tendering for public sector contracts.

The Federation of Small Businesses Wales has stated that bringing empty properties back into effective and sustainable use must be part of the solution to the housing crisis. However, in a statement on procurement more generally, but which is also applicable to housing refurbishment, it states that 43 per cent of its members are unaware of Sell2Wales, the free online service from the

o dai, yn ogystal â thrwy swyddi lleol ac adfywio ar lefel gymunedol. Ar gyfer y cymdeithasau tai, mae Cartrefi Cymunedol Cymru wedi datgan bod y prosiect Hysbysu i Ymrwymo yn dangos y manteision enfawr y gellir eu cael trwy ddulliau caffael cynaliadwy, gan ychwanegu bod y ffigurau'n siarad drostynt eu hunain, ond gwyddom fod mwy i hyn nag a welir. Er mwyn gwneud y gorau o'r potensial, mae'n dweud y dylai pob landlord cymdeithasol cofrestredig allu cael gafael ar y sgiliau a'r gefnogaeth briodol mewn cysylltiad â chaffael er mwyn mabwysiadu'r mesurau hynny ar draws eu gwasanaethau a'u gweithgareddau, a dylai busnesau bach a chanolig gael cymorth i ddatblygu polisïau a rhaglenni i ateb y gofynion hynny. Bydd Cartrefi Cymunedol Cymru, drwy Adeiladu Menter, prosiect a gaiff ei ariannu drwy'r Undeb Ewropeaidd, yn cyfrannu ychydig tuag at ddiwallu'r angen hwnnw, ond mae angen cyflwyno'r ffordd arloesol hon o weithio ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru.

Ym mis Rhagfyr 2009, cyhoeddodd Gweinidog Cymru ar y pryd dros gyllid a chyflenwi gwasanaethau cyhoeddus, ddatganiad ysgrifenedig ar y rhwystrau rhag cyfleoedd caffael, a soniai am ymgysylltu â chyflenwyr lleol ym mhob sector fel ffocws allweddol, ac am y defnydd o gymalau budd cymunedol lleol mewn contractau caffael. Fodd bynnag, wrth siarad yn y Siambr bythefnos yn ôl, tynnais sylw at bryderon a fynegwyd gan gwmnïau adeiladu yng ngogledd a chanolbarth Cymru bod y system o gontractau bwndelu yn bygwth dyfodol cwmnïau adeiladu yng ngogledd Cymru a bod y strategaethau caffael hynny yn cael eu lledaenu. Dyna sydd y tu ôl i welliant 1 gennym ni, sy'n gresynu at y methiant i fynd i'r afael â'r problemau a wynebdir gan y diwydiant adeiladu wrth dendro am gontractau sector cyhoeddus.

Mae Ffederasiwn y Busnesau Bach Cymru wedi datgan bod yn rhaid i ddod ag eiddo gwag yn ôl i ddefnydd effeithiol a chynaliadwy fod yn rhan o'r ateb i'r argyfwng tai. Fodd bynnag, mewn datganiad ar gaffael yn fwy cyffredinol, ond sydd hefyd yn berthnasol i adnewyddu tai, mae'n nodi nad yw 43 y cant o'i aelodau yn ymwybodol o Sell2Wales, sef y gwasanaeth ar-lein rhad

Welsh Government, which aims to help small and medium-sized companies to work successfully with public sector contracts, and that those who have used it have given it a medium rating. Therefore, it states that this service needs to continue to improve its offering to small businesses and to actively promote its services to the small business sector. It also states that social clauses need to be considered, where appropriate, to ensure that large businesses pay second and third tier suppliers promptly and that the practice by local authorities of clumping procurement contracts should be monitored for its full impact on opportunities for local small and medium-sized enterprises.

ac am ddim gan Lywodraeth Cymru, sy'n anelu at helpu busnesau bach a chanolig eu maint i weithio'n llwyddiannus gyda chontractau sector cyhoeddus, a bod y rhai sydd wedi ei ddefnyddio wedi rhoi sgôr canolig. Felly, mae'n nodi bod angen i'r gwasanaeth hwn barhau i wella yr hyn y mae'n ei gynnig i fusnesau bach ac i hyrwyddo ei wasanaethau i'r sector busnesau bach. Mae hefyd yn datgan bod angen ystyried cymalau cymdeithasol, lle y bo'n briodol, i sicrhau bod busnesau mawr yn talu cyflenwyr yn yr ail a thrydydd haen yn brydlon ac y dylai'r arfer gan awdurdodau lleol o glystyru contractau caffael gael ei fonitro o ran ei effaith lawn ar gyfleoedd ar gyfer busnesau bach lleol a chanolig eu maint.

The construction federation alliance in Wales reports that, while there are some good procurement process models, particularly in housing, overall, there is still considerable inconsistency of approach across public sector clients and that the Welsh Government does not make it mandatory for SME-friendly practices to be applied, and that, in the broader construction sector, the rapid development of large frameworks is leading to more and smaller indigenous Welsh companies being excluded from public sector work.

Er bod yna rai modelau da o'r broses gaffael, yn enwedig ym maes tai, mae cynghrair y ffederasiwn adeiladu yng Nghymru wedi dweud bod cryn anghysondeb yn gyffredinol o ran dull ar draws cleientiaid sector cyhoeddus ac nad yw Llywodraeth Cymru yn ei gwneud yn orfodol i ddefnyddio arferion sy'n gyfeillgar i fusnesau bach a chanolig eu maint, a bod datblygiad cyflym o fframweithiau mawr yn y sector adeiladu yn ehangach yn arwain at eithrio mwy o gwmnïau bach brodorol o waith yn y sector cyhoeddus.

Gwelliant 2 Peter Black

Amendment 2 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Add as new point at end of motion:

Yn credu, petai mwy yn cyflawni Safon Ansawdd Tai Cymru y byddai hynny'n helpu i sicrhau manteision adfywio o gaffael cyhoeddus, ac felly, yn galw ar y Llywodraeth i adolygu'r broses ar gyfer Trosglwyddo Stoc Tai er mwyn dileu unrhyw rwystrau i'r broses hon.

Believes that the regeneration benefits from public procurement would be helped by increased achievement of the Welsh Housing Quality Standard and therefore calls on the Government to review the process for Housing Stock Transfer, in order to remove any barriers to this process.

Gwelliant 3 Peter Black

Amendment 3 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Add as new point at end of motion:

Yn nodi'r cyfyngiadau ariannol i fuddsoddiad cyhoeddus yn y sector tai gan gynghorau lleol, ac yn galw ar y Llywodraeth i ymgysylltu â'r Trysorlys i ddiwygio rheolau

Notes the financial restrictions to public investment in the housing sector by local councils, and calls on the Government to engage with the Treasury to reform housing

cyllid tai a'r system cymhorthdal tai.

Peter Black: I move amendments 2 and 3.

We support the principle of what the i2i programme and the Value Wales programme are trying to deliver and we recognise the need for regeneration in our communities and our economy. However, we are disappointed by the lack of delivery, hence the two amendments that we have brought forward today.

The i2i website details all manner of guidance for stock transfer and to assist housing associations and local authorities to achieve the Welsh housing quality standard, but provides little detail with regard to securing regeneration benefits from public procurement and little detail regarding achievements. Until late yesterday, the latest statistics that we could find were from the i2i publication 'The Can Do Toolkit...One Year On', which were also quoted by the Deputy Minister in January. These stated that 487 employment and training opportunities have been provided through the i2i programme. We have now received the follow-up report, which looks at the situation two years on, which was e-mailed to Members a couple of hours ago and which states that 1,183 jobs and training opportunities have been created since the start of Can Do. I am pleased for those 1,183 people, but it is not really enough and does not meet the targets that the Deputy Minister has set out in this programme.

The Government released the Welsh housing quality standard plus in 2008 in the knowledge that the targets would not be met, and yet no further work was undertaken to support housing associations and local authorities to meet the standards. Despite all of the well-intentioned advice and guidance, only a month ago, Government statistics were released that showed that just 4 per cent of local authority housing and 9 per cent of housing association properties met the Welsh housing quality standard target in 2008. The current rules restricting the way in which council housing is financed means that local

finance rules and the housing subsidy system.

Peter Black: Cynigiaf welliannau 2 a 3.

Rydym yn cefnogi egwyddor yr hyn y mae'r rhaglen Hysbysu i Ymrwymo a'r rhaglen Gwerth Cymru yn ceisio ei gyflwyno ac rydym yn cydnabod yr angen i adfywio ein cymunedau a'n heconomi. Fodd bynnag, mae'r diffyg darpariaeth yn ein siomi, a dyna pam y cynigiwn y ddau welliant heddiw.

Mae gwefan Hysbysu i Ymrwymo yn sôn am bob math o ganllawiau ar gyfer trosglwyddo stoc ac i gynorthwyo cymdeithasau tai ac awdurdodau lleol i gyrraedd safon ansawdd tai Cymru, ond ychydig iawn o fanylion a roddir o ran sicrhau manteision adfywio o gaffael cyhoeddus a bron ddim am gyflawniadau. Tan yn hwyr ddoe, yr ystadegau diweddaraf y gallem ddod o hyd iddynt oedd o'r cyhoeddiad Hysbysu i Ymrwymo, 'Pecyn Cymorth Gallu Gwneud ... Flwyddyn yn Ddiweddarach', a gafodd eu dyfynnu hefyd gan y Dirprwy Weinidog ym mis Ionawr. Mae'r rhain yn nodi bod 487 o gyfleoedd cyflogaeth a hyfforddiant wedi cael eu darparu trwy'r rhaglen Hysbysu i Ymrwymo. Rydym bellach wedi cael copi o'r adroddiad dilynol, sy'n edrych ar y sefyllfa ddwy flynedd yn ddiweddarach, ac a gafodd ei e-bostio at yr Aelodau ychydig oriau yn ôl, ac sy'n datgan bod 1,183 o swyddi a chyfleoedd hyfforddi wedi cael eu creu ers dechrau 'Gallu Gwneud'. Yr wyf yn falch dros y 1,183 hynny o bobl, ond nid yw'n ddigon ac nid yw'n cwrdd â'r targedau a nodwyd gan y Dirprwy Weinidog yn y rhaglen hon.

Rhyddhaodd y Llywodraeth safon ansawdd tai Cymru a mwy yn 2008 gan wybod na fyddai'r targedau'n cael eu cyrraedd, ac eto nid oes gwaith pellach wedi cael ei wneud i gynorthwyo cymdeithasau tai ac awdurdodau lleol i fodloni'r safonau. Er gwaethaf yr holl gyngor llawn bwriadau da a'r arweiniad, ddim ond mis yn ôl, rhyddhawyd ystadegau'r Llywodraeth, a oedd yn dangos mai dim ond 4 y cant o dai awdurdod lleol a 9 y cant o eiddo cymdeithasau tai a gyrraeddodd y targed ar gyfer safon ansawdd tai Cymru yn 2008. Mae'r rheolau presennol sy'n cyfyngu ar y ffordd y mae tai cyngor yn cael eu

councils cannot invest in their stock so that it meets the Welsh housing quality standard. They certainly cannot invest more than they can borrow on the basis of their income. The current housing subsidy system stops Welsh councils from retaining a large chunk of their revenue. I think that there is common ground across the Chamber regarding both of those points. I am concerned, therefore, that the Deputy Minister is not prepared to support the amendment that we have put forward on this.

We know that local authorities could invest an additional £4 million to £11 million per year, depending on the size of their housing revenue account.

Jocelyn Davies: Your amendment calls on us to engage with the UK Treasury, which, as you and other Members will know, we have been doing for some months. Therefore, the reason for our rejection of your amendment is not that we do not want to engage with the UK Treasury; everyone in the Chamber will know from the statements that I have made that that is ongoing.

Peter Black: Deputy Minister, you say that, but you must know that we have not formally resolved in the Chamber to support you in that endeavour. I do not see why you are rejecting the support that we are offering you in the Chamber in that regard. It is important that we show cross-party support for that initiative. That is why we tabled this motion today. If we can get unanimous support in the Chamber for an initiative that shows that we all agree with this proposal, it would help you tremendously in your negotiations.

Jocelyn Davies: You could have said that the National Assembly welcomes this and supports the Deputy Minister and the Welsh Assembly Government in their engagement with the Treasury, and calls for an end to this unjustified system. You did not say that in your amendment. You said that you wanted to us to engage, as though it had not already happened. Peter, the wording of your amendment is what defeats you, not your argument.

hariannu yn golygu na all cynghorau lleol fuddsoddi yn eu stoc fel ei fod yn bodloni safon ansawdd tai Cymru. Mae'n sicr na allant fuddsoddi mwy nag y gallant ei fenthyg ar sail eu hincwm. Mae'r system cymhorthdal tai bresennol yn atal cynghorau Cymru rhag cadw cyfran fawr o'u refeniw. Credaf fod yna farn gyffredin yn y Siambwr yngylch y ddau bwynt hyn. Yr wyf yn bryderus, felly, nad yw'r Dirprwy Weinidog yn barod i gefnogi'r gwelliant a gynigiwn i hyn.

Gwyddom y gallai awdurdodau lleol fuddsoddi swm ychwanegol o £4 miliwn i £11 miliwn y flwyddyn, gan ddibynnu ar faint eu cyfrif refeniw tai.

Jocelyn Davies: Mae eich gwelliant yn galw arnom i ymgysylltu â Thrysorlys y DU, sydd, fel y gwyddoch chi ac Aelodau eraill, yn rhywbeth yr ydym wedi bod yn ei wneud ers rhai misoedd. Felly, nid y rheswm dros wrthod eich gwelliant yw nad ydym am ymgysylltu â Thrysorlys y DU; bydd pawb yn y Siambwr yn gwybod o'r datganiadau yr wyf wedi eu gwneud bod y gwaith hwnnw'n parhau.

Peter Black: Ddirprwy Weinidog, yr ydych yn dweud hynny, ond mae'n rhaid eich bod yn gwybod nad ydym wedi penderfynu'n ffurfiol yn y Siambwr i'ch cefnogi chi yn y gwaith hwnnw. Ni allaf weld pam eich bod yn gwrthod y gefnogaeth yr ydym yn ei gynnig i chi yn y Siambwr yn hynny o beth. Mae'n bwysig ein bod yn dangos cefnogaeth drawsbleidiol ar gyfer y fenter. Dyna pam yr ydym wedi cyflwyno'r cynnig hwn heddiw. Os gallwn gael cefnogaeth unfrydol yn y Siambwr ar gyfer menter sy'n dangos ein bod i gyd yn cytuno â'r cynnig hwn, byddai o gymorth aruthrol i chi yn eich trafodaethau.

Jocelyn Davies: Fe allech chi fod wedi dweud bod y Cynulliad Cenedlaethol yn croesawu hyn ac yn cefnogi'r Dirprwy Weinidog a Llywodraeth Cynulliad Cymru wrth ymgysylltu â'r Trysorlys, ac yn galw am ddiwedd ar y system anghyfiawn hon. Ni ddywedwyd hynny yn eich gwelliant. Dywedasoed eich bod am i ni ymgysylltu, fel pe na bai wedi digwydd eisoes. Peter, geiriad eich gwelliant sy'n drech na chi, nid eich dadl.

3.00 p.m.

Peter Black: Deputy Minister, had you wanted to mess around with the wording, you could have tabled such an amendment yourself. It would have been precisely the sort of self-congratulatory amendment that we would expect from the Government. You would not expect the opposition to be tabling such a congratulatory amendment. It is the process of engagement that is important, not patting the Government on the back for what it has done already. Clearly, you would want us, as an opposition, to support you in your endeavours. We are trying to do that in amendment 3, which we have moved today. Deputy Minister, I think that you are splitting hairs for the sake of it, and you seem to want to throw the goodwill that we are offering you back in our faces. You say that you have engaged with the UK Government. I have also raised this issue with Government Ministers, and I have not seen an amendment congratulating me on doing that, but I would not expect you to table such an amendment. I would expect, however, all parties in this Chamber to be unanimous in saying to the Government that this is an issue of concern and that we do not want Wales to be left out of the housing subsidy review. We need to ensure that when the review takes place, if English councils do not have to pay into the subsidy system, Welsh councils do not have to pay into the subsidy system either and can retain that money to spend on their houses. Deputy Minister, you are cutting off your nose to spite your face in this instance.

I would like to move on, because I am restricted in terms of time. I wanted to make the point that it was claimed that the Welsh housing quality standard plus programme would create 4,000 new jobs—those jobs are much needed, and would boost our economy and regenerate our communities. You have created 1,183 employment and training opportunities. That is a long way off from 4,000 jobs, and it is another missed target on your part, Deputy Minister. You are missing your target on the Welsh housing quality standard. You are missing your target on

Peter Black: Ddirprwy Weinidog, pe baech am chwarae gyda'r geiriad, gallech fod wedi cyflwyno gwelliant o'r fath eich hun. Byddai wedi bod yr union fath o welliant hunan-ganmoliadwy y buasem yn ei ddisgwyl gan y Llywodraeth. Ni fuasech yn disgwyl i'r gwrthbleidiau gyflwyno gwelliant hunan-ganmoliadwy o'r fath. Y broses o ymgysylltu sy'n bwysig, nid curo'r Llywodraeth ar ei chefn am yr hyn y mae wedi'i wneud eisoes. Yn amlwg, ni fydddech am i ni, fel gwrthblaid, eich cefnogi yn eich ymdrechion. Rydym yn ceisio gwneud hynny yng ngwelliant 3, a gaiff ei gynnig gennym heddiw. Ddirprwy Weinidog, yr wyf yn meddwl eich bod yn hollti blew yn ddiangen, ac ymddengys eich bod am daflu'r ewyllys da yr ydym yn ei gynnig i chi yn ôl i'n hwyneb. Yr ydych yn dweud eich bod wedi ymgysylltu â Llywodraeth y DU. Yr wyf hefyd wedi codi'r mater hwn gyda Gweinidogion y Llywodraeth, ac nid wyf wedi gweld gwelliant yn fy llongyfarch am wneud hynny, ond ni fyddwn yn disgwyl i chi gyflwyno gwelliant o'r fath. Byddwn yn disgwyl, fodd bynnag, i bob plaid yn y Siambr hon fod yn unfrydol yn dweud wrth y Llywodraeth bod hwn yn fater o bryder ac nad ydym am i Gymru gael ei gadael allan o'r adolygiad o gymhorthdal tai. Os nad oes angen i gynghorau Lloegr dalu i mewn i'r system gymhorthdal, mae angen i ni sicrhau pan fydd yr adolygiad yn digwydd, nad yw cynghorau Cymru yn gorfod talu i mewn i'r system gymhorthdal ychwaith ac y gallant gadw'r arian i'w wario ar eu tai. Ddirprwy Weinidog, yr ydych yn torri'ch trwyn i ddial ar eich wyneb yn yr achos hwn.

Hoffwn symud ymlaen, gan fod fy amser yn gyfyngedig. Roeddwn i eisiau gwneud y pwynt fod honiad y byddai rhaglen safon ansawdd tai Cymru a mwy yn creu 4,000 o swyddi—mae gwir angen y swyddi hynny, a byddent yn rhoi hwb i'n heconomi ac yn adfywio ein cymunedau. Rydych wedi creu 1,183 o gyfleoedd cyflogaeth a hyfforddi. Mae hyn yn bell iawn i ffwrdd oddi wrth 4,000 o swyddi, ac mae'n darged arall a fethwyd gennych, Ddirprwy Weinidog. Rydych yn methu eich targed o ran safon ansawdd tai Cymru. Rydych yn methu eich

regeneration. You are missing your target on the number of jobs created. You are also missing your target on the number of affordable homes that you want to create in Wales. Deputy Minister, we welcome the progress that you are making, but you need to do much better than this.

David Lloyd: Mae'n bleser cael y cyfle i gyfrannu at y ddaidl hon ar sicrhau manteision adfywio o gaffael cyhoeddus. Hoffwn ddweud ychydig eiriau ynglŷn â chaffael cyhoeddus yn gyffredinol, cyn sôn am y sector adfywio a'r sector dai yn benodol.

O ran caffael cyhoeddus yn gyffredinol, mae'n bwysig inni nodi bod dros hanner yr arian cyhoeddus a werir yng Nghymru heddiw yn mynd i'r sector preifat o ganlyniad i gaffael cyhoeddus. Mae hyn yn rhoi hwb sylweddol i'r sector preifat ac yn cadarnhau pa mor ddibynol yw'r sector preifat ar arian cyhoeddus. Y pwynt cyffredinol sy'n deillio o hynny, ymysg yr holl sôn am doriadau mewn gwariant cyhoeddus, yw ei fod yn bwysig sylweddoli pa mor ddibynol yw'r sector preifat—sydd i fod i dyfu er mwyn llenwi'r gagendor a fydd yn ymddangos yn yr economi wrth i'r sector cyhoeddus leihau o ganlyniad i ddiffyg arian—ar arian cyhoeddus. Felly, mae cyd-ddibyniaeth agos iawn. Nid yw'r sector cyhoeddus a'r sector preifat hollol ar wahân. Mae'r modd y mae'r ddau sector yn cael eu hariannu yn golygu bod cyd-ddibyniaeth agos iawn, a bod y sector preifat yn dibynnu ar arian caffael cyhoeddus i raddau sylweddol iawn. Nid anghofier hynny yn yr holl drin a thrafod ynghylch y toriadau.

Trof yn awr at y buddion o adfywio i'r sector dai. Dylid talu teyrnged a rhoi clod addas, yn y lle cyntaf, i Jocelyn Davies, y Dirprwy Weinidog, am ei gwaith arloesol yn y maes hwn—mae hi eisoes wedi olrhain yr hyn sy'n digwydd. Ymwelais yn ddiweddar â rhai o'r prosiectau a leolir yng nghanol dinas Abertawe gydag un o swyddogion y Dirprwy Weinidog. Wrth gerdded o amgylch canol y ddinas, gwelais sawl enghraifft glodwiw o ddefnyddio arian cyhoeddus er mwyn adfywio. Yr oedd yr enghreifftiau hyn ar y stryd fawr ac mewn sawl lleoliad arall yng nghanol y ddinas. Mae'r buddion hyn yn

targed o ran adfywio. Rydych yn methu eich targed o ran nifer y swyddi a grëwyd. Rydych hefyd yn methu eich targed o ran nifer y tai fforddiadwy yr ydych am eu creu yng Nghymru. Ddirprwy Weinidog, yr ydym yn croesawu'r cynnydd yr ydych yn ei wneud, ond rhaid i chi wneud yn llawer gwell na hyn.

David Lloyd: It is a pleasure to have the opportunity to contribute to this debate on ensuring regeneration benefits from public procurement. I would like to say a few words on public procurement in general, before talking about the regeneration sector and the housing sector in particular.

In terms of public procurement generally, it is important that we note that over half of the public money spent in Wales today goes to the private sector as a result of public procurement. This gives a significant boost to the private sector and confirms just how dependent the private sector is on public finances. The general point arising from that, amidst all the talk about cuts in public spending, is how important it is to realise just how dependent the private sector—which is meant to grow to fill the gap that will appear in the economy as the public sector shrinks due to a lack of funding—is on public funds. There is, therefore, a state of very close interdependence. The public sector and the private sector are not completely separate. The way in which the two sectors are funded means that there is this very close interdependence, and that the private sector depends on public procurement funding to a very large extent. Let us not forget that in any of our discussions about the cuts.

I turn now to the benefits of regenerating the housing sector. Tribute and just praise is due, in the first place, to Jocelyn Davies, the Deputy Minister, for her pioneering work in this area—she has already outlined what is happening. I recently visited some of the projects located in the heart of the city of Swansea with one of the Deputy Minister's officials. As we walked around the city centre, I saw many fine examples of public money being used to regenerate the area. These examples can be found on the high street and in several other locations in the city centre. These benefits extend to more than

ymestyn ymhellach nac adeiladau newydd. Maent hefyd yn creu swyddi a chyfleoedd hyfforddi i bobl, fel y dywedodd y Dirprwy Weinidog.

Yn Abertawe yn benodol, mae grant rheoli tai cymdeithasol Llywodraeth Cynulliad Cymru yn ariannu dwy swydd yn y consortiwm Integrate er mwyn darparu cymorth ymarferol, gan gynnwys 'Y Pecyn Cymorth Gallu Gwneud' fel gofyniad craidd ar gyfer pob caffaeliad. Ers canol 2010, mae Integrate wedi parhau i ddsbarthu buddion adfywiad drwy gaffaeliad, ac mae bellach wedi hyfforddi 160 o weithwyr yn Abertawe. Hefyd, mewn cydweithrediad â Chyngor Dinas a Sir Abertawe, mae'r tîm *Beyond Bricks and Mortar*—efallai mai 'Heibio Briciau a Phriddgalch' yw hynny yn Gymraeg—yn gweithio i hyrwyddo buddion cymdeithasol yn y cyngor, a daeth y dull hwn yn rhan o bolisi cyngor Abertawe ym mis Mawrth 2009. Ers hynny, mae'r tîm wedi lansio *Beyond Bricks and Mortar* ar gyfer partneriaid a chontractwyr i annog mewnbrynu ac ymrwymiad, mae wedi gosod cymalau buddion cymdeithasol ar gyfer 16 o brosiectau'r cyngor, ac mae wedi dylanwadu saith prosiect arall gyda chyrrff allanol fel Trenau Arriva Cymru a Llywodraeth Cynulliad Cymru. Hefyd, mae'r tîm yn trafod gyda'r bwrdd iechyd lleol unrhyw ddatblygiadau a all ddigwydd yn y dyfodol. O'r tri chontract gorffenedig a'r chwe chontract presennol, canfuwyd 22 lle hyfforddi. Mae 12 o'r lleoedd hynny yn rhai cyfredol, gan gyflawni 266 wythnos person hyd yn hyn. Ers mis Awst 2010, mae'r un tîm, mewn partneriaeth â gweithwyr cyngor Abertawe, wedi gosod 16 gweithiwr dan hyfforddiant. Nid ydym yn sôn am adeiladau yn unig, felly, ond swyddi a hyfforddiant. Felly, mae llawer o waith clodwiw ac arloesol yn digwydd. Llongyfarchiadau i'r Dirprwy Weinidog dros Dai ac Adfywio am ei holl waith caled.

William Graham: The report 'Economic Dependency and Worklessness', produced in 2007 by the Social Justice Policy Group, chaired by Iain Duncan Smith, identified a number of problems with social housing in the United Kingdom that are familiar to practitioners in the Welsh housing industry. These are high levels of worklessness, long

new buildings. They also create jobs and training opportunities for people, as the Deputy Minister said.

In Swansea in particular, the Welsh Assembly Government's social housing management grant is funding two posts in the Integrate consortium to provide practical support, which includes 'The Can Do Toolkit' as a core requirement for all of its procurement. Since mid-2010, Integrate has continued to spread the dividends of regeneration through procurement, and has now trained 160 workers in Swansea. Also, in co-operation with the City and County of Swansea, the Beyond Bricks and Mortar team—possibly 'Heibio Briciau a Phriddgalch' in Welsh—is working to promote social benefits in the council, and this approach became part of Swansea council policy in March 2009. Since then, the team has launched Beyond Bricks and Mortar for partners and contractors to encourage buy-in and commitment among them, and it has also put in social benefits clauses in 16 council projects and influenced another seven projects being run with external bodies such as Arriva Trains Wales and the Welsh Assembly Government. Also, the team is in discussions with the local health board with regard to any possible future developments. Of the three completed contracts and the six current contracts, some 22 training places were found. Twelve of those places are ongoing, and have created 266 man-weeks so far. Since August 2010, the same team, in partnership with Swansea council, has placed 16 staff in training. We are not talking about buildings alone, but jobs and training, too. So, a lot of commendable and innovative work is taking place. Congratulations to the Deputy Minister for Housing and Regeneration on all her hard work.

William Graham: Roedd yr adroddiad 'Dibyniaeth Economaidd a Diweithdra', a gynhyrchwyd yn 2007 gan y Grŵp Polisi Cyfiawnder Cymdeithasol, o dan gadeiryddiaeth Iain Duncan Smith, yn nodi nifer o broblemau o ran tai cymdeithasol yn y Deyrnas Unedig sy'n gyfarwydd i ymarferwyr yn y diwydiant tai yng Nghymru.

waiting lists and limited mobility for existing tenants. The extent to which spending on regeneration housing benefits the lives of tenants and the community is, of course, limited or increased by any associated attempt to regenerate the community's local economy and jobs market. As the report states:

'The facts are clear. For individuals and their dependents, employment is the single most effective route out of poverty. Among households where all adults work, just 5 per cent are below the poverty line. Where there are no working adults, the risk of poverty increases nearly ten-fold to 49 per cent.'

It is essential, therefore, that where housing and regeneration projects are pursued, that is not considered an end in itself. In an era of tighter spending on regeneration, projects must give long-lasting benefits to the targeted communities, including, crucially, kick starting the area's wealth-producing private sector by increasing the opportunities for construction businesses to tender for public contracts.

It would be wrong, however, to ignore some of the strengths of social housing in Wales, such as the expertise of certain social landlords and councils, together with civic activism among tenants. Last year's Excellence Wales awards highlighted the good practice that exists in delivering quality, affordable housing. It is encouraging that, in her statement on the issue, the Deputy Minister for Housing and Regeneration stressed the need for collaboration in delivering housing services in the challenging economic climate. There is much to commend about the innovative i2i programmes, and the Welsh Conservatives welcome the use of procurement as a vehicle for wider benefits. Equally, the Deputy Minister will be aware of concern that certain councils have allegedly failed to engage with the i2i programme in the past, which has limited its effectiveness. In a similar vein, as my colleague Mark Isherwood has already mentioned, the Federation of Small Businesses reports that almost 50 per cent of its members were not aware of the sell2Wales initiative. Greater publicity could

Ceir lefelau uchel o ddiweithdra, rhestrau aros hir a symudedd cyfyngedig ar gyfer tenantiaid presennol. Mae'r graddau y mae gwariant ar dai adfywio o fudd i fywydau tenantiaid a'r gymuned yn cael ei gyfyngu neu ei gynyddu, wrth gwrs, gan unrhyw ymgais gysylltiedig i adfywio economi'r gymuned leol a'r farchnad swyddi. Fel y dywed yr adroddiad:

'The facts are clear. For individuals and their dependents, employment is the single most effective route out of poverty. Among households where all adults work, just 5 per cent are below the poverty line. Where there are no working adults, the risk of poverty increases nearly ten-fold to 49 per cent.'

Mae'n hanfodol, felly, lle mae prosiectau tai ac adfywio yn cael eu dilyn, nad yw hynny'n cael ei ystyried yn ddiben ynddo'i hun. Mewn cyfnod o wariant tynnach ar adfywio, rhaid i brosiectau roi buddiannau hirdymor i'r cymunedau a dargedwyd, gan gynnwys, yn hollbwysig, hwb i'r sector sy'n cynhyrchu cyfoeth yn yr ardal drwy gynyddu'r cyfleoedd i fusnesau adeiladu i dendro am gontractau cyhoeddus.

Byddai'n anghywir, fodd bynnag, i anwybyddu rhai o gryfderau tai cymdeithasol yng Nghymru, fel arbenigedd landlordiaid cymdeithasol penodol a chynghorau, ynghyd â gweithgarwch dinesig ymhlith tenantiaid. Roedd gwobrau Rhagoriaeth Cymru y llynedd yn tynnu sylw at yr arfer da sy'n bodoli o ran sicrhau tai fforddiadwy safonol. Mae'n galonogol bod y Dirprwy Weinidog Tai ac Adfywio, yn ei ddatganiad ar y mater, wedi pwysleisio'r angen am gydweithredu i ddarparu gwasanaethau tai yn yr hinsawdd economaidd heriol. Mae llawer i'w ganmol am y rhaglenni arloesol Hysbysu i Ymrwymo, ac mae'r Ceidwadwyr Cymreig yn croesawu'r defnydd o gaffael fel cyfrwng ar gyfer manteision ehangach. Yn yr un modd, bydd y Dirprwy Weinidog yn ymwybodol o'r pryder ynghylch methiant honedig rhai cynghorau i ymgysylltu â'r rhaglen Hysbysu i Ymrwymo yn y gorffennol, gan gyfyngu ar ei effeithiolrwydd. Yn yr un modd, fel y soniodd fy nghydweithiwr Mark Isherwood eisoes, mae Ffederasiwn y Busnesau Bach wedi adrodd nad yw bron i 50 y cant o'i

be given to employment and training opportunities for the young unemployed with the construction and maintenance companies that are commissioned by social landlords that have adopted the toolkit.

Having browsed a number of the housing organisations in South Wales East, and the i2i programme website, these promising schemes do not figure prominently and are not widely known. Newport City Homes—which has just issued an extensive mailshot across the city, advertising vacancies with the businesses that maintain its properties—is among those organisations that have publicised the opportunities that are open to young people and the SME-friendly procurement scheme. Where businesses undertake work for social landlords, there is a clear need to monitor that they are fulfilling their part of the agreement to take on unemployed young people. I have been made aware that the UK-wide kitchen installing company that won the contract to fit kitchens for Bron Afon Community Association in Torfaen did not initially fulfil its commitment to train two young people from Remploy until it was reminded to do so by Bron Afon. Nevertheless, that should not overshadow the good practice that the Can Do approach has ushered in, such as recruiting locally, ensuring that recruits are paid fairly, and ensuring much-needed home improvements and that waste is disposed of in an environmentally friendly way. A good example of the co-operative behaviour by the businesses that followed the i2i toolkit can be seen in the area that Bron Afon manages, where a contractor ceased moving heavy machinery along local routes at peak times, when schools are opening and closing. There have been similar good responses to the Arbed programme. I would welcome the Deputy Minister outlining how we can capitalise on the expertise being developed in insulating the many 1920s properties that we have in Wales by supporting businesses specialising in that area.

aelodau yn ymwybodol o'r fenter Gwerthwchi Gymru. Gallai mwy o gyhoeddusrwydd gael ei roi i gyfleoedd cyflogaeth a hyfforddiant i bobl ifanc ddi-waith gyda'r cwmnïau adeiladu a chynnal a chadw sy'n cael eu comisiynu gan landlordiaid cymdeithasol sydd wedi mabwysiadu'r pecyn cymorth.

Ar ôl pori drwy nifer o'r sefydliadau tai yn Nwyrain De Cymru, a gwefan y rhaglen Hysbysu i Ymrwymo, nid yw'r cynlluniau addawol hyn yn amlwg ac nid ydynt yn hysbys iawn. Mae Newport City Homes—sydd newydd gyhoeddi ymgyrch bostio helaeth ar draws y ddinas yn hysbysebu swyddi gwag, gyda'r busnesau sy'n cynnal a chadw ei adeiladau—ymhlith y sefydliadau hynny sydd wedi rhoi cyhoeddusrwydd i gyfleoedd sy'n agored i bobl ifanc a'r cynllun caffael cyfeillgar i fusnesau bach a chanolig. Lle mae busnesau yn ymgymryd â gwaith ar gyfer landlordiaid cymdeithasol, mae angen clir i fonitro eu bod yn cyflawni eu rhan hwy o'r cytundeb i gyflogi pobl ifanc ddi-waith. Rwyf wedi cael gwybod nad oedd y cwmni sy'n gweithio ar draws y DU gyfan, ac a enillodd y contract i osod ceginau i Gymdeithas Gymunedol Bron Afon yn Nhorfaen wedi cyflawni ei ymrwymiad i ddechrau hyfforddi dau o bobl ifanc o Remploy nes iddo gael ei atgoffa i wneud hynny gan Bron Afon. Serch hynny, ni ddylai hynny daflu cysgod dros yr arfer da y mae agwedd Gallu Gwneud wedi'i gyflwyno, megis recriwtio lleol, gan sicrhau bod recriwtiaid yn cael eu talu'n deg, a sicrhau gwelliannau angenrheidiol i'r cartref a bod gwastraff yn cael ei waredu mewn ffordd sy'n garedig i'r amgylchedd. Gellir gweld enghraifft dda o ymddygiad cydweithredol gan y busnesau a ddilynodd y pecyn cymorth Hysbysu i Ymrwymo yn yr ardal y mae Bron Afon yn ei rheoli, pan wnaeth contractwr roi'r gorau i symud peiriannau trwm ar hyd llwybrau lleol ar yr adegau prysuraf, pan fydd ysgolion yn agor ac yn cau. Cafwyd ymatebion da tebyg i'r rhaglen Arbed. Byddwn yn croesawu amlinelliad y Dirprwy Weinidog ynghylch sut y gallwn fanteisio ar yr arbenigedd sy'n cael ei ddatblygu wrth inswleiddio'r nifer lliaws o eiddo o'r 1920au sydd gennym yng Nghymru drwy gefnogi busnesau sy'n arbenigo yn y maes hwnnw.

There was disappointing news in December that only 6 per cent of social housing in 2008 reached the Welsh housing quality standard, which was introduced in 2002. That underlines the need to ensure that new housing associations are fully aware of their duties and the need to spend prudently. When properly administered, the i2i programme has been a positive step forward for housing. As the Deputy Minister has recognised in 'Keeping it Local: Maximising the Welsh Pound', it has potential for replication outside the housing sector. For example, the practice of local authorities of clumping procurement contracts should be monitored for its impact on local SME opportunities. Similarly, the Welsh Government can look to provide support to increase private procurement opportunities, such as promoting private-sector use of Sell2Wales. The claim in 'Keeping it Local' that, if the toolkit were applied across the public sector in Wales, it would have the potential to create an additional 4,000 jobs and training opportunities is particularly eye-catching. We hope that the Welsh Government will take the opportunity to examine the idea carefully.

Darren Millar: I also welcome the opportunity to participate in this important debate. As the Deputy Minister said earlier in her opening speech, the public sector in Wales spends about £4.3 billion a year on external goods and services. Given these significant sums, it is important that we get public sector procurement right here in Wales. The construction industry alone has around 20 per cent of the overall public procurement spend in Wales, as I understand it. That presents many opportunities for Welsh-based suppliers to win business, while acting as a vehicle for some of those social and environmental benefits that communities are so keen to see.

I accept that some progress has been made here, Deputy Minister, and I welcome the very positive outcome of the i2i programme and, indeed, the Arbed programme, which is also beginning to take root. However, there

Cafwyd newyddion siomedig ym mis Rhagfyr mai dim ond 6 y cant o dai cymdeithasol yn 2008 a gyrhaeddodd safon ansawdd tai Cymru, a gyflwynwyd yn 2002. Mae hynny'n tanlinellu'r angen i sicrhau bod cymdeithasau tai newydd yn gwbl ymwybodol o'u dyletswyddau a'r angen i wario yn ddoeth. Pan gaiff ei gweinyddu'n briodol, mae'r rhaglen Hysbysu i Ymrwymo wedi bod yn gam cadarnhaol ymlaen o ran tai. Fel mae'r Dirprwy Weinidog wedi cydnabod yn 'Cadw buddsoddiad yn lleol: gwneud y mwyaf o £ Cymru', mae ganddo'r potensial i ddyblygu y tu allan i'r sector tai. Er enghraifft, dylai arferion awdurdodau lleol o glystyru contractau caffael gael eu monitro o ran ei effaith ar gyfleoedd i fusnesau bach a chanolig lleol. Yn yr un modd, gall Llywodraeth Cymru geisio darparu cefnogaeth i gynyddu cyfleoedd caffael preifat, megis hyrwyddo defnydd y sector preifat o GwerthwchiGymru. Mae'r honiad yn 'Cadw buddsoddiad yn lleol', os bydd y pecyn cymorth yn cael ei gymhwyso ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru, y byddai ganddo'r potensial i greu 4,000 o swyddi ychwanegol a chyfleoedd hyfforddiant yn arbennig o drawiadol. Rydym yn gobeithio y bydd Llywodraeth Cymru yn manteisio ar y cyfle i archwilio'r syniad yn ofalus.

Darren Millar: Yr wyf innau'n croesawu'r cyfle i gymryd rhan yn y ddadl bwysig hon. Fel y dywedodd y Dirprwy Weinidog yn gynharach yn ei haraith agoriadol, mae'r sector cyhoeddus yng Nghymru yn gwario tua £4.3 biliwn y flwyddyn ar nwyddau a gwasanaethau allanol. O ystyried y symiau sylweddol hyn, mae'n bwysig ein bod yn cael caffael y sector cyhoeddus yma yng Nghymru. Mae tua 20 y cant o wariant cyffredinol caffael cyhoeddus yng Nghymru, fel y deallaf, yn y diwydiant adeiladu. Mae hynny'n cynnig llawer o gyfleoedd i gyflenwyr yng Nghymru ennill busnes, gan weithredu fel cyfrwng ar gyfer rhai o'r buddiannau cymdeithasol ac amgylcheddol hynny y mae cymunedau mor awyddus i'w gweld.

Yr wyf yn derbyn bod rhywfaint o gynnydd wedi'i wneud yma, Ddirprwy Weinidog, a chroesawaf ganlyniad cadarnhaol y rhaglen Hysbysu i Ymrwymo ac, yn wir, y rhaglen Arbed, sydd hefyd yn dechrau bwrw

are still many concerns, particularly in the construction industry, with regard to the difficulty of businesses having the opportunity to procure work from the public sector. I have received a number of representations from constituents and business owners in the construction industry in north Wales who have been alarmed at the bundling of contracts that is taking place in other parts of the public sector, most notably the NHS and local authorities.

Just a few weeks ago in the Chamber, I raised the difficulties facing smaller firms in north Wales as a result of the bundling of a contract for a number of schools in Ceredigion, Powys and Gwynedd, worth £0.25 billion, which has been awarded to six non-Welsh companies, simply because of the difficulty of being able to compete for contracts of that size. I have raised this matter with the Minister with responsibility for procurement directly. However, clearly, those construction firms do not feel that there is a level playing field at times when it comes to public sector procurement. It is important that we get the contracting processes right to assist companies in having this level playing field in order to allow more small Welsh firms to benefit from the opportunities of public spend on those projects.

Some of the hurdles that they have raised with me are such things as the cost of getting into the pre-qualification process in the first place, and the failure of the Government to recognise the construction industry as a key sector as part of the economic renewal programme.

3.15 p.m.

I think that we are looking for a more joined-up approach across the public sector, and a more joined-up approach between Assembly Government departments to helping Welsh firms across the public sector to engage with those opportunities to develop their businesses through public sector procurement. As I said earlier, the economic renewal programme does not identify construction as a key sector, and I think that that is perhaps a missed opportunity.

gwreiddiau. Fodd bynnag, mae pryderon lawer o hyd, yn enwedig yn y diwydiant adeiladu, o ran yr anhawster i fusnesau mewn cysylltiad â chael y cyfle i gaffael gwaith o'r sector cyhoeddus. Rwyf wedi derbyn nifer o sylwadau gan etholwyr a pherchnogion busnes yn y diwydiant adeiladu yng ngogledd Cymru sydd wedi bod yn bryderus am y bwndelu contractau sy'n digwydd mewn rhannau eraill o'r sector cyhoeddus, yn fwyaf nodedig y GIG ac awdurdodau lleol.

Dim ond ychydig wythnosau yn ôl yn y Siambr, codais yr anawsterau sy'n wynebu cwmnïau llai yng ngogledd Cymru o ganlyniad i fwndelu contract ar gyfer nifer o ysgolion yng Ngheredigion, Powys a Gwynedd, gwerth £0.25 biliwn, sydd wedi cael ei ddyfarnu i chwech o gwmnïau, nad ydynt yn Gymreig ond oherwydd yr anhawster o allu cystadlu am gontractau o'r maint hwnnw. Yr wyf wedi codi'r mater hwn gyda'r Gweinidog sydd â chyfrifoldeb dros gaffael yn uniongyrchol. Fodd bynnag, mae'n amlwg, nid yw'r cwmnïau adeiladu yn teimlo bod chwarae teg i bawb o ran caffael yn y sector cyhoeddus. Mae'n bwysig ein bod yn cael y prosesau contractio'n iawn i gynorthwyo cwmnïau i gael y maes chwarae'n wastad er mwyn caniatáu i fwy o gwmnïau bach Cymreig elwa ar y cyfleoedd gwariant cyhoeddus ar y prosiectau hynny.

Rhai o'r rhwystrau y maent wedi'u codi gyda mi yw pethau fel y gost o gyrraedd y broses cyn-gymhwyso yn y lle cyntaf, a methiant y Llywodraeth i gydnabod y diwydiant adeiladu fel sector allweddol fel rhan o raglen adnewyddu'r economi.

Credaf ein bod yn chwilio am ddull mwy cydgysylltiedig ar draws y sector cyhoeddus, a dull mwy cydgysylltiedig rhwng adrannau Llywodraeth y Cynulliad i helpu cwmnïau o Gymru ar draws y sector cyhoeddus i ymgysylltu â'r cyfleoedd hyn i ddatblygu eu busnesau trwy gaffael yn y sector cyhoeddus. Fel y dywedais yn gynharach, nid yw rhaglen adnewyddu'r economi yn nodi adeiladu fel sector allweddol, a chredaf fod hynny'n gyfle sydd wedi'i golli o bosibl.

Peter Black: It is not just the construction companies that are missing out. Of the 15 consultancy firms listed on the WHQ website, only one is a Welsh company.

Darren Millar: I understand the point that you are making. You are absolutely right; it is not just the construction industry. However, I wish to confine my remarks to the construction industry, simply because other people have spoken about the other industries that are being affected.

I welcome the fact that some progress is being made, and I welcome the fact that the Assembly Government, the Deputy Minister and other Ministers are saying the right things about procurement, but we now need to see actual delivery on the ground, not just within certain departments, but across the piece as far as the Assembly Government is concerned. We need this joined-up approach.

We know that we have some huge investments in terms of procurement coming up over the next few years, not only in the housing sector, but also in the NHS and broadband infrastructure, which will receive some investment. I want smaller Welsh businesses to have the opportunity to benefit from that public sector procurement, Minister. I am looking to you for a positive response today, to make sure that there will be a level playing field for those smaller Welsh firms, so that they can compete with those bigger players that are already out there sucking up and absorbing most of the business, unfortunately, as it currently stands.

The Minister for Business and Budget (Jane Hutt): It is important to take this opportunity. The Deputy Minister for Housing and Regeneration and I are working closely together to promote the positive achievements of the Can Do toolkit—these have been acknowledged in this useful debate today. Not only has the Deputy Minister highlighted the positive achievements, she has also recognised how the housing sector has made such a positive impact on local communities through its investment. The Can Do toolkit has helped to steer it in that direction. One of the most inspiring visits that I have made was with Jocelyn to

Peter Black: Nid cwmnïau adeiladu'n unig sy'n colli cyfleoedd. O'r 15 cwmni ymgynghoriaeth a restrir ar wefan WHQ, dim ond un sy'n gwmni o Gymru.

Darren Millar: Rwy'n deall eich pwynt. Rydych yn llygad eich lle; nid y diwydiant adeiladu yn unig ydyw. Fodd bynnag, hoffwn gyfyngu fy sylwadau i'r diwydiant adeiladu, am fod pobl eraill wedi siarad am y diwydiannau eraill yr effeithir arnynt.

Croesawaf y ffaith bod rhywfaint o gynnydd yn cael ei wneud, a chroesawaf y ffaith bod Llywodraeth y Cynulliad, y Dirprwy Weinidog a'r Gweinidogion eraill yn dweud y pethau iawn am gaffael, ond yn awr mae angen gweld gwir ddarpariaeth ar lawr gwlad, nid o fewn adrannau penodol yn unig, ond ar draws Llywodraeth y Cynulliad. Mae angen y dull cydgysylltiedig hwn o weithredu.

Gwyddom fod buddsoddiadau caffael enfawr ar y gweill dros y blynyddoedd nesaf, nid yn y sector tai yn unig, ond hefyd yn seilwaith y GIG a band eang, a fydd yn cael rhywfaint o fuddsoddiad. Rwyf am i fusnesau llai yng Nghymru gael cyfle i elwa o gaffael yn y sector cyhoeddus, Weinidog. Edrychaf atoch am ymateb cadarnhaol heddiw, i sicrhau cyfle cyfartal i'r cwmnïau llai hynny yng Nghymru, fel y gallant gystadlu â'r cwmnïau mawr sydd eisoes yn cymryd y rhan fwyaf o'r busnes, yn anffodus, fel y mae pethau ar hyn o bryd.

Y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb (Jane Hutt): Mae'n bwysig cymryd y cyfle hwn. Mae'r Dirprwy Weinidog dros Dai ac Adfywio a minnau yn cydweithio'n agos i hyrwyddo cyflawniadau cadarnhaol y pecyn cymorth Gallu Gwneud—cafodd y rhain eu cydnabod yn y ddadl ddefnyddiol hon heddiw. Mae'r Dirprwy Weinidog wedi amlygu'r cyflawniadau cadarnhaol, ac y mae hefyd wedi cydnabod effaith gadarnhaol buddsoddi yn y sector tai ar gymunedau lleol. Mae'r pecyn cymorth Gallu Gwneud wedi helpu gyda llywio i'r cyfeiriad hwnnw. Un o'r ymweliadau mwyaf ysbrydoledig i mi ei wneud oedd gyda Jocelyn i Jackson's Quay

Jackson's Quay in Barry, to the social housing project she mentioned in her opening speech. We met young people working on the site. They were Barry College students, and they were also on the Pathways to Apprenticeships scheme, which the Assembly Government is funding. On a recent visit to Barry College, I learned that two of those young people are now employed by that construction firm as a result of the Can Do toolkit and the drive that we have made through our community benefits contractual arrangements.

As the Deputy Minister has said, and as has been acknowledged around the Chamber in this debate, public procurement of over £4.3 billion a year can make an enormous difference to the social, economic and environmental wellbeing of Wales. I have been keen to support the Deputy Minister in the effective way that she is joining up the agendas of housing and regeneration. As William has acknowledged, this toolkit is key, and that is why we are focusing on this issue and bringing attention to it through this debate in a very constructive and positive way.

As Darren says, I am responsible for procurement. That is where we join up. I chair the efficiency and innovation board, driving improvement in public services in Wales. The procurement work stream is of particular relevance to helping to improve and shape the way that public sector procurement is undertaken while improving outcomes for our citizens, linking closely to opportunities for procurement for local businesses.

In response to your amendment and your contribution, Mark, as Dai said, the opportunities that we have to ensure that the wider public sector improves outcomes from public sector investment are not just a matter of construction. The Can Do toolkit 2 promotes procurement that is friendly to small and medium-sized enterprises. It gives good examples in the documents that we circulated. For example, Tai Ceredigion is currently tendering for contractors to deliver its Welsh housing quality standard main improvement programme using SME-friendly principles throughout the

yn y Barri, i'r prosiect tai cymdeithasol y soniodd amdano yn ei haraith agoriadol. Cyfarfûm â phobl ifanc a oedd yn gweithio ar y safle. Myfyrwyr o Goleg y Barri oeddynt, ac roeddent hefyd ar y cynllun Llwybrau at Brentisiaethau, y mae Llywodraeth y Cynulliad yn ei ariannu. Ar ymweliad diweddar â Choleg y Barri, clywais fod dau o'r bobl ifanc hynny bellach wedi'u cyflogi gan y cwmni adeiladu yn sgîl y pecyn cymorth Gallu Gwneud a'n hymdrech gyda'r trefniadau cytundebol ar gyfer budd i'r gymuned.

Fel y dywedodd y Dirprwy Weinidog, ac fel sydd wedi'i gydnabod o amgylch y Siambr yn y ddadl hon, gall caffael cyhoeddus dros £4.3 biliwn y flwyddyn wneud gwahaniaeth enfawr i les cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol Cymru. Rwyf wedi bod yn awyddus i gefnogi ffordd effeithiol y Dirprwy Weinidog o uno agendâu tai ac adfywio. Fel y mae William wedi ei gydnabod, mae'r pecyn cymorth hwn yn allweddol, a dyna pam ein bod yn canolbwyntio ar y mater hwn a dod â sylw iddo drwy'r ddadl hon mewn ffordd adeiladol a chadarnhaol.

Fel y dywed Darren, rwy'n gyfrifol am gaffael. Rydym yn dod ynghyd yno. Rwy'n gadeirydd y bwrdd effeithlonrwydd ac arloesi, sy'n gyrru gwelliant mewn gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Mae'r ffrwd waith caffael yn arbennig o berthnasol i helpu i wella a llunio'r ffordd y mae caffael sector cyhoeddus yn cael ei wneud wrth wella canlyniadau ar gyfer ein dinasyddion, gan gysylltu'n agos â chyfleoedd caffael i fusnesau lleol.

Mewn ymateb i'ch gwelliant a'ch cyfraniad, Mark, fel y dywedodd Dai, nid mater o adeiladu yn unig yw'r cyfleoedd sydd gennym i sicrhau bod y sector cyhoeddus ehangach yn gwella canlyniadau o fuddsoddiad gan y sector cyhoeddus. Mae pecyn cymorth Gallu Gwneud 2 yn hyrwyddo caffael sy'n ystyriol i fusnesau bach a chanolig eu maint. Mae enghreifftiau da yn y dogfennau yr ydym wedi'u dosbarthu. Er enghraifft, mae Tai Ceredigion yn tendro ar hyn o bryd ar gyfer contractwyr i ddarparu prif raglen wella safon ansawdd tai Cymru gan ddefnyddio egwyddorion sy'n ystyriol i

procurement process. William mentioned Newport City Homes—28 trainees have been placed through using the Can Do approach in its WHQS programme. Today is an opportunity for us to showcase and share that good practice. Carmarthenshire County Council is delivering apprenticeships in partnership with local providers and local contractors. Through the Arbed programme, which has already been mentioned, 82 JobMatch participants have been able to work on Arbed sites as a condition of grant and 30 trainees are working on chartered housing. I could continue to give examples of the important use of the toolkit.

Other matters have come into this debate, understandably, and they were reflected in amendment 1. I recognise that there are concerns about procurement arrangements, Darren. I have responded to them and I will issue a written statement later this week to clarify how we are taking this forward. If you look at the schools framework agreement, you will see that there are concerns about the limited involvement of indigenous companies to date, but in any tendering process, there will be successful and less successful bidders. That is the nature of the competitive process. Only one framework has been announced so far, but another announcement is due later this week and that award will include a better mix of indigenous and UK contractors.

Darren Millar: Thank you for taking my intervention. I accept what you are saying, Minister, namely that there are always winners and losers in any sort of tendering process, but the big issue here is the ability and capacity of smaller Welsh businesses to qualify under and get through what can be an extremely onerous tendering process. For smaller businesses to dedicate the time, energy and resources to go through that process is not always easy. Is there any way of helping to increase the capacity within the sector to help it to come to terms with this challenge?

Jane Hutt: It is important to note, as you will know—it will be outlined in a written

statement, fusnesau bach a chanolig eu maint drwy gydol y broses gaffael. Soniodd William am Newport City Homes—mae 28 o hyfforddeion wedi cael lle gan ddefnyddio'r dull Gallu Gwneud yn ei raglen SATC. Mae heddiw yn gyfle i ni arddangos a rhannu'r arfer da hwnnw. Mae Cyngor Sir Caerfyrddin yn darparu prentisiaethau mewn partneriaeth â darparwyr lleol a chontractwyr lleol. Trwy'r rhaglen Arbed, sydd eisoes wedi'i grybwyll, mae 82 o bobl sy'n cymryd rhan yn y cynllun Paru Swyddi wedi gallu gweithio ar safleoedd Arbed fel un o amodau'r grant ac mae 30 o hyfforddeion yn gweithio ar dai siartredig. Gallwn roi rhagor o enghreifftiau o'r defnydd pwysig o'r pecyn.

Mae materion eraill wedi dod yn rhan o'r ddaid hon, yn ddealladwy, ac maent wedi'u hadlewyrchu yng ngwelliant 1. Rwy'n cydnabod bod pryderon ynghylch trefniadau caffael, Darren. Rwyf wedi ymateb iddynt a byddaf yn cyhoeddi datganiad ysgrifenedig yn ddiweddarach yr wythnos hon i egluro sut yr ydym yn bwrw ymlaen â hyn. Os edrychwch ar y cytundeb fframwaith ysgolion, fe welwch fod pryderon ynghylch diffyg ymglymiad gan gwmnïau cynhenid hyd yma, ond mewn unrhyw broses dendro, bydd cynigwyr llwyddiannus a rhai llai llwyddiannus. Dyna natur y broses gystadleuol. Dim ond un fframwaith sydd wedi'i gyhoeddi hyd yma, ond mae cyhoeddiad arall i ddod yn ddiweddarach yr wythnos hon a bydd y dyfarniad hwnnw yn cynnwys gwell cymysgedd o gontractwyr cynhenid a chontractwyr o'r DU.

Darren Millar: Diolch am gymryd fy ymyriad. Rwy'n derbyn yr hyn yr ydych yn ei ddweud, Weinidog, sef bod bob amser enillwyr a chollwyr mewn unrhyw fath o broses dendro, ond y broblem fawr yma yw gallu a chapasiti busnesau llai yng Nghymru i fod yn gymwys a dod drwy proses dendro sy'n gallu bod yn faich trwm. Nid yw bob amser yn hawdd i fusnesau llai neilltuo'r amser, egni ac adnoddau i fynd drwy'r broses honno. A oes unrhyw ffordd o helpu i gynyddu'r gallu o fewn y sector i'w helpu i ddod i delerau â'r her hon?

Jane Hutt: Mae'n bwysig nodi, fel y gwyddoch—bydd yn cael ei amlinellu mewn

statement later this week—that we have worked hard to break down the barriers as a result of evidence, particularly from the construction sector. Our supplier qualification information database, SQUID, which standardises and simplifies the pre-qualification process, is shortly to be launched with the refreshed Sell2Wales website. Sell2Wales data suggest that 26 construction contracts valued above £750,000 were awarded in 2010 and that 15 Wales-based businesses were successful in gaining places in contracts and frameworks. However, we must recognise that this procurement format is new to Wales and ensure that it is as effective as possible. I am therefore commissioning a lessons learned audit to review the processes used, and that will be reflected in my statement.

Dai gave some useful examples of social housing benefits and gains in Swansea with links to regeneration. It is important that we recognise the delivery of the Can Do toolkit. The community benefits approach, incorporating the Can Do toolkit, is a key element to ensure that the money that we spend leads directly to the regeneration of communities and secures a 30 per cent higher impact than the industry average. I will be writing, because it is a joint approach, to chief executive officers to encourage even wider adoption of this. We agree across the Chamber, and you will know that we are working together, Peter, to make representations to the Chief Secretary to the Treasury on our housing revenue account subsidy. Furthermore, we are now seeking to make changes, and that is surely an important point that we should unite on in this debate.

Peter Black: I am happy to unite on it, Minister. I tabled amendments 2 and 3 so that we can unite on it.

Jane Hutt: I know that, as we work together, and as this debate has shown, we have cross-party support for the direction of travel. The work that has been done has very much been led by the housing sector, and Jocelyn paid tribute to the CIH and its role in this, but it

datganiad ysgrifenedig yn ddiweddarach yr wythnos hon—ein bod wedi gweithio'n galed i chwalu'r rhwystrau yn sgîl tystiolaeth, yn enwedig o'r sector adeiladu. Mae ein cronfa ddata gwybodaeth am gymwysterau cyflenwyr, SQUID, sy'n safoni ac yn symleiddio'r broses cyn-gymhwyso, ar fin cael ei lansio gyda'r wefan GwerthwchiGymru ar ei newydd wedd. Mae data GwerthwchiGymru yn awgrymu bod 26 contract adeiladu gwerth mwy na £750,000 wedi'i ddyfarnu yn 2010 a bod 15 o fusnesau sydd wedi'u lleoli yng Nghymru wedi llwyddo i ennill llefydd mewn contractau a fframweithiau. Fodd bynnag, rhaid cydnabod bod y fformat caffael hwn yn newydd i Gymru a rhaid sicrhau ei fod mor effeithiol â phosibl. Rwyf felly yn comisiynu archwiliad i'r gwersi a ddysgwyd i adolygu'r prosesau a ddefnyddiwyd, a chaiff hynny ei adlewyrchu yn fy natganiad.

Rhoddodd Dai enghreifftiau defnyddiol o fudd i dai cymdeithasol a chynnydd o ran adfywio yn Abertawe. Mae'n bwysig ein bod yn cydnabod cyflwyniad y pecyn cymorth Gallu Gwneud. Mae'r dull ar gyfer budd i'r gymuned, sy'n cynnwys y pecyn cymorth Gallu Gwneud, yn elfen allweddol i sicrhau bod yr arian yr ydym yn ei wario yn arwain yn uniongyrchol at adfywio cymunedau ac yn sicrhau effaith 30 y cant yn uwch na chyfartaledd y diwydiant. Byddaf yn ysgrifennu, gan ei fod yn ddull ar y cyd, at brif swyddogion gweithredol i annog mabwysiadu hyn yn ehangach eto. Rydym yn cytuno ar draws y Siambr, a byddwch yn gwybod ein bod yn gweithio gyda'n gilydd, Peter, i gyflwyno sylwadau i Brif Ysgrifennydd y Trysorlys ar ein cymhorthdal cyfrif refeniw tai. Ar ben hynny, rydym yn awr yn ceisio gwneud newidiadau, ac mae hynny'n bwynt pwysig y dylem uno yn ei gylch yn y ddadl hon.

Peter Black: Rwy'n hapus i uno yn ei gylch, Weinidog. Cyflwynais welliannau 2 a 3 fel y gallwn uno arno.

Jane Hutt: Gwn, wrth i ni weithio gyda'n gilydd, ac fel mae'r ddadl hon wedi ei ddangos, fod gennym gefnogaeth drawsbleidiol i'r cyfeiriad hwn. Mae'r gwaith sydd wedi'i wneud wedi bod o dan arweiniad y sector tai, a thalodd Jocelyn deyrnged i CIH

has also been driven by the Deputy Minister, with my backing, to address those wider issues of public procurement, which I know that there will be more of later this week in terms of my written statement. This shows how we can develop an intelligent approach to procurement, achieving real value for the Welsh pound and delivering benefit where it is needed in our local communities.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw ein bod yn cytuno gwelliant 1. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf fod. Felly, gohiriwn bleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.

*Gohiriwyd y pleidleisiau tan y cyfnod pleidleisio.
Votes deferred until voting time.*

*Daeth y Dirprwy Lywydd (Rosemary Butler) i'r Gadair am 3.24 p.m.
The Deputy Presiding Officer (Rosemary Butler) took the Chair at 3.24 p.m.*

Y Setliad Llywodraeth Leol The Local Government Settlement

Cynnig NDM4663 Jane Hutt

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol ag Adran 84H o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988, yn cymeradwyo Adroddiad Cyllid Llywodraeth Leol (Rhif 1) 2011-2012 (Setliad Terfynol – Cynghorau) a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 8 Chwefror 2011.

The Minister for Social Justice and Local Government (Carl Sargeant): I move the motion.

I am pleased to present to the Assembly for its approval next year's local government revenue settlement for the 22 authorities in Wales. While we are under no illusions that this is a challenging settlement, the Welsh Local Government Association has recognised that this is as good an outcome as local government could have expected. The Welsh Assembly Government budget, which was approved by the Assembly last week, recognised that the Assembly Government has delivered on its commitment to prioritise support for the vital services that we rely on that are delivered by local authorities in Wales, such as education and social care.

a'i rôl yn hyn, ond mae hefyd wedi cael ei yrru gan y Dirprwy Weinidog, gyda fy nghefnogaeth, i fynd i'r afael â materion ehangach caffael cyhoeddus, a bydd mwy am hynny yn ddiweddarach yr wythnos hon yn fy natganiad ysgrifenedig. Mae hyn yn dangos sut y gallwn ddatblygu ymagwedd ddeallus i gaffael, gan sicrhau gwir werth i'r bunt yng Nghymru a darparu budd lle mae ei angen yn ein cymunedau lleol.

The Presiding Officer: The question is that we agree amendment 1. Is there any objection? I see that there is. Therefore, voting will be deferred until voting time.

Motion NDM4663 Jane Hutt

To propose that the National Assembly for Wales, in accordance with Section 84H of the Local Government Finance Act 1988, approves the Local Government Finance Report (No. 1) 2011-2012 (Final Settlement - Councils) which was laid in the Table Office on 8 February 2011.

Y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol (Carl Sargeant): Cynigiau y cynnig.

Mae'n bleser gennyf gyflwyno i'r Cynulliad, ar gyfer ei gymeradwyaeth, setliad refeniw llywodraeth leol y flwyddyn nesaf ar gyfer y 22 awdurdod yng Nghymru. Nid ydym o dan unrhyw gamargraff nad yw hwn yn setliad heriol, ond mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn cydnabod mai hwn yw'r canlyniad gorau y gallai llywodraeth leol fod wedi'i ddisgwyl. Mae cyllideb Llywodraeth Cynulliad Cymru, a gymeradwywyd gan y Cynulliad yr wythnos ddiwethaf, yn cydnabod bod Llywodraeth y Cynulliad wedi cyflawni ei hymrwymiad i flaenoriaethu cymorth ar gyfer y gwasanaethau hanfodol yr ydym yn dibynnu arnynt sy'n cael eu darparu

gan awdurdodau lleol yng Nghymru, megis addysg a gofal cymdeithasol.

Let us be clear that this settlement means a reduction in local government funding for 2011-12 of 1.4 per cent in cash terms on average; this comes at a time when underlying inflationary pressures are continuing to increase. There are also rising cost pressures associated with an increased elderly population and a need to invest more in supporting the young and most vulnerable in our society. Local government will, therefore, need to find new ways of delivering more with less, and it needs to identify more efficient, innovative and cost-effective strategies for delivering key services, with an emphasis on high-quality outcomes for citizens placed at the heart of our partnerships.

Despite the harsh funding environment created by the UK Government's spending review, I have been able to secure a slight increase in overall cash funding for local government over the next three years. This is a very different situation to the one that local authorities thought that they would be facing, which was a 9 per cent cut in funding; there is, instead, a small increase, and I thank the Minister for finance for her support in the process of securing it. Within that increase, we have delivered protection for funding for schools and for social care in that, over the three-year funding horizon, we are making an additional £60 million available for schools and £35 million for social services. The details on specific grants that I provided to local authorities with the settlement announcement show that they will also receive the necessary funding to support projects key to the future of Wales, such as Supporting People and the foundation phase—funding for the foundation phase will rise from £79 million to £101 million by 2013-14.

I have worked with my fellow Ministers to review the range of specific grants that exist outside the main revenue support grant, and I am pleased to report that the settlement includes a further £15 million of specific grants that were previously outside the RSG, thus reducing the administration costs for

Gadewch inni fod yn glir bod y setliad hwn yn golygu gostyngiad mewn cyllid llywodraeth leol yn 2011-12 o 1.4 y cant mewn termau arian parod ar gyfartaledd; daw hyn ar adeg pan fo pwysau chwyddiant gwaelodol yn parhau i gynyddu. Mae yna hefyd bwysau cynyddol o ran y costau sy'n gysylltiedig â phoblogaeth oedrannus sy'n cynyddu a'r angen i fuddsoddi mwy i gefnogi pobl ifanc a'r bobl fwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas. Bydd angen i lywodraeth leol, felly, ddod o hyd i ffyrdd newydd o ddarparu mwy gyda llai, ac mae angen strategaethau mwy effeithlon, arloesol a chost-effeithiol i ddarparu gwasanaethau allweddol, gyda phwyslais ar ganlyniadau o ansawdd uchel i'n dinasyddion yn ganolog i'n partneriaethau.

Er gwaethaf yr amgylchedd cyllido llym yn sgîl adolygiad gwariant Llywodraeth y DU, rwyf wedi sicrhau cynnydd bach yn y cyllid arian parod cyffredinol ar gyfer llywodraeth leol dros y tair blynedd nesaf. Mae hon yn sefyllfa wahanol iawn i'r un yr oedd awdurdodau lleol yn credu y byddent yn eu hwynebu, sef toriad 9 y cant yn eu cyllid. Yn hytrach na hynny mae cynnydd bach, a hoffwn ddiolch i'r Gweinidog dros gyllid am ei chefnogaeth yn y broses o ddiogelu hynny. O fewn y cynnydd hwnnw, rydym wedi amddiffyn cyllid ysgolion a gofal cymdeithasol, dros y gorwel cyllid tair blynedd, drwy roi £60 miliwn ychwanegol i ysgolion a £35 miliwn i wasanaethau cymdeithasol. Bydd manylion y grantiau penodol i awdurdodau lleol gyda chyhoeddiad y setliad yn dangos y byddant hefyd yn cael y cyllid angenrheidiol i gefnogi prosiectau sy'n allweddol i ddyfodol Cymru, megis Cefnogi Pobl a'r cyfnod sylfaen—bydd cyllid y cyfnod sylfaen yn codi o £79 miliwn i £101 miliwn erbyn 2013-14.

Rwyf wedi gweithio gyda fy nghyd-Weinidogion i adolygu'r ystod o grantiau penodol sy'n bodoli y tu allan i'r prif grant cynnal refeniw, ac rwy'n falch o adrodd bod y setliad yn cynnwys £15 miliwn arall o grantiau penodol a oedd yn flaenorol y tu allan i'r GCR, gan leihau'r costau

local authorities and the Assembly Government. In addition, rationalisation of existing grants within the schools sector to create the school effectiveness grant will also help to reduce administration costs. However, I continue to believe that we can do more to reduce administration costs, particularly through the amalgamation and reduction in the number of smaller grants. I will continue to work with colleagues to pursue this agenda so that money is put to use in delivering services and not administration. This is one way that we can work together to bear down on costs: through our work on the expenditure sub-group, which underpins the settlement, we know that local government faces a range of pressures such that the funding provided through these different funding streams will not be sufficient in itself to sustain the delivery of our shared agenda.

I expect local authorities to continue to build on their efforts to forge greater partnerships across authorities and beyond, involving other public sector bodies including the health service and the voluntary sector. Local authorities have already shown their commitment to the challenge through their involvement in many of the work streams emanating from the efficiency and innovation board. The development of regional consortia in relation to education, transport and procurement can bring benefits in terms of greater purchasing power and sharing of good practice, and can deliver real savings for council tax payers across Wales. These developments will be given further momentum through the review that I initiated of what is best delivered locally, regionally and nationally. I expect to receive the full report shortly.

Links with other public bodies are also of key importance. It is clear that local authorities have a key role to play in the sustainability and viability of the third sector. I look to the local authorities to enter into constructive dialogue with third sector partners on the areas of service delivery that are best delivered by their respective sectors.

3.30 p.m.

There are good examples, such as other councils that have engaged with the third

gweinyddol i awdurdodau lleol a Llywodraeth y Cynulliad. Yn ogystal, bydd ad-drefnu grantiau presennol o fewn y sector ysgolion i greu grant effeithiolrwydd ysgol hefyd yn helpu i leihau costau gweinyddu. Fodd bynnag, rwy'n dal i gredu y gallwn wneud mwy i leihau costau gweinyddol, yn enwedig drwy gyfuno a gostwng nifer y grantiau llai eu maint. Byddaf yn parhau i weithio gyda chydweithwyr i ddatblygu'r agenda hon fel bod arian yn cael ei ddefnyddio i ddarparu gwasanaethau ac nid gweinyddu. Dyma un ffordd y gallwn weithio gyda'n gilydd i leihau costau: drwy ein gwaith ar yr is-grŵp gwariant, sy'n sail i'r setliad, gwyddom fod llywodraeth leol yn wynebu'r fath bwysau amrywiol fel na fydd y cyllid a ddarperir drwy'r gwahanol ffrydiau ariannu hyn yn ddigon i gynnal darpariaeth ein hagenda ar y cyd.

Rwy'n disgwyl i awdurdodau lleol barhau i adeiladu ar eu hymdrechion i ffurfio gwell partneriaethau ar draws awdurdodau a thu hwnt, gan gynnwys cyrff sector cyhoeddus eraill, gan gynnwys y gwasanaeth iechyd a'r sector gwirfoddol. Mae awdurdodau lleol eisoes wedi dangos eu hymrwymiad i'r her drwy gymryd rhan yn y nifer o ffrydiau gwaith sy'n deillio o'r bwrdd effeithlonrwydd ac arloesi. Gall datblygu consortia rhanbarthol o ran addysg, trafndiaeth a chaffael ddod â manteision o ran mwy o bŵer prynu a rhannu arfer da, a gall sicrhau arbedion gwirioneddol i bobl sy'n talu treth cyngor yng Nghymru. Bydd y datblygiadau hyn yn cael mwy o fomentwm drwy'r adolygiad yr wyf wedi ei ddechrau i'r hyn a ddarperir orau yn lleol, yn rhanbarthol ac yn genedlaethol. Rwy'n disgwyl cael yr adroddiad llawn cyn bo hir.

Mae cysylltiadau gyda chyrff cyhoeddus eraill hefyd yn allweddol bwysig. Mae'n amlwg bod gan awdurdodau lleol ran allweddol i'w chwarae o ran cynaliadwyedd a hyfywedd y trydydd sector. Rwy'n disgwyl i awdurdodau lleol gael deialog adeiladol gyda phartneriaid yn y trydydd sector ar y meysydd o ddarparu gwasanaeth sy'n cael eu darparu orau gan eu sectorau priodol.

Ceir enghreifftiau da, megis cynghorau eraill sydd wedi ymgysylltu â'r trydydd sector i

sector to identify the most effective and efficient approach to commissioning the delivery of local services to meet local needs, which benefit our whole community. I also understand local government's commitment to the memorandum of understanding, which was signed by Welsh local authorities and trade unions, and which lists options for making savings in local government and makes it clear that authorities should be looking to minimise redundancies as much as possible.

For 2011-12, the unhypothecated revenue support for local government will be worth around £4 billion. While this means an average reduction of 1.4 per cent, I have built a floor into the settlement to ensure that no authority in Wales faces a reduction of more than 1.7 per cent. This was at the request of the WLGA and we expect those authorities that are in receipt of the floor funding to use it for service provision, not to subsidise decisions on council tax. I also expect that, having received a settlement that is significantly better than was anticipated, which compares favourably with the settlement, across the board, that local authorities in England have received, local authorities have adjusted their budget planning assumptions accordingly in order to make the most effective use of these resources for their citizens.

Local authorities will receive capital funding worth £456 million in 2011-12. This is a reduction of around 20 per cent compared with the planned provision for the current year. While the overall quantum has been reduced, we have continued to maintain the level of unhypothecated general capital funding that local authorities are free to spend in accordance with their own priorities. It is also vital that all public bodies use their existing asset base for the maximum benefit of communities throughout Wales, for example, through shared facility arrangements and community asset transfer where appropriate. They must seek opportunities to share their facilities with other public sector and voluntary organisations. This makes obvious financial sense and can often provide a more comprehensive and holistic service provision.

nodi'r dull mwyaf effeithiol ac effeithlon i gomisiynu darparu gwasanaethau lleol i ddiwallu anghenion lleol, sydd o fudd i'n cymuned gyfan. Rwyf hefyd yn deall ymrwymiad llywodraeth leol i'r memorandwm o ddealltwriaeth, a lofnodwyd gan awdurdodau lleol Cymru ac undebau llafur, ac sy'n rhestru'r opsiynau ar gyfer gwneud arbedion mewn llywodraeth leol ac yn ei gwneud yn glir y dylai awdurdodau geisio lleihau diswyddiadau cymaint ag y bo modd.

Ar gyfer 2011-12, bydd y swm cynnal refeniw heb ei bridianu i lywodraeth leol werth tua £4 biliwn. Er bod hyn yn ostyngiad 1.4 y cant ar gyfartaledd, rwyf wedi cynnwys llawr yn y setliad i sicrhau nad oes unrhyw awdurdod yng Nghymru yn wynebu gostyngiad mwy na 1.7 y cant. Roedd hyn ar gais Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac rydym yn disgwyl i'r awdurdodau hynny sy'n derbyn y cyllid llawr i'w ddefnyddio ar gyfer darparu gwasanaethau, nid i benderfynu rhoi cymhorthdal treth gyngor. Rwyf hefyd yn disgwyl, ar ôl derbyn setliad sy'n sylweddol well nag a ragwelwyd, ac sy'n cymharu'n ffafriol â'r setliad, yn gyffredinol, y mae awdurdodau lleol yn Lloegr wedi ei dderbyn, i awdurdodau lleol addasu eu tybiaethau cynllunio cyllideb yn unol â hynny er mwyn gwneud y defnydd mwyaf effeithiol o'r adnoddau hyn ar gyfer eu dinasyddion.

Bydd awdurdodau lleol yn cael cyllid cyfalaf gwerth £456 miliwn yn 2011-12. Mae hyn yn ostyngiad tua 20 y cant o'i gymharu â'r ddarpariaeth arfaethedig ar gyfer y flwyddyn gyfredol. Er bod y cwantwm cyffredinol yn llai, rydym wedi parhau i gynnal lefel yr arian cyfalaf cyffredinol sydd heb ei bridianu y mae awdurdodau lleol yn rhydd i'w wario yn unol â'u blaenoriaethau eu hunain. Mae hefyd yn hanfodol bod pob corff cyhoeddus yn defnyddio eu hasedau presennol er budd mwyaf i gymunedau ledled Cymru, er enghraifft, drwy drefnu i rannu cyfleusterau a throsglwyddo asedau cymunedol lle bo'n briodol. Rhaid iddynt chwilio am gyfleoedd i rannu eu cyfleusterau gyda sefydliadau eraill o'r sectorau cyhoeddus a gwirfoddol. Mae hyn yn amlwg yn gwneud synnwyr yn ariannol ac yn aml gall ddarparu gwasanaethau mewn ffordd fwy cynhwysfawr a chyfannol.

It is now for local authorities to set their budgets for 2011-12. Band D council tax levels in Wales remain around 25 per cent below those in England, due to the higher proportion of support that the Assembly Government provides. For example, band D council tax in Flintshire is 25 per cent lower than in Cheshire West and Chester, and band D council tax in Powys is 26 per cent lower than in Herefordshire.

Local democracy is accountable and that accountability is at the heart of local government. Therefore, I have not pursued an approach of freezing council tax in Wales as has been the case in England. I have made it clear that I am prepared to use the capping powers that are available to me, if I need to. In conclusion, I believe that this is a fair and realistic settlement for local government, which has been achieved in difficult circumstances in terms of the funding that was delivered by the UK Government. I commend this settlement to the Assembly.

Jonathan Morgan: I thank the Minister for introducing the final settlement this afternoon. I accept that he probably had a lot to get through during the six or seven minutes in which he spoke, but I felt as though he rushed through it far more quickly than I tend to rush through my gym routine. However, I fully understand that he had a lot to get through in terms of talking about the revenue and capital position that is faced by local authorities.

I agree that it is a challenge; we face difficult financial circumstances and I will return to those in a moment. However, local authorities are capable of rising to the challenge. There needs to be a strong imperative for local authorities to do what they can to keep their costs down, to weed out wasteful spending, to seek efficiencies, to seek partnerships and collaboration with neighbouring authorities and to find new ways of doing business. In recent years, some local authorities in Wales have been finding innovative and exciting ways of delivering new services, and in realising those efficiencies, they are in a position where they can plough that money back into front-line

Mae bellach yn fater i awdurdodau lleol bennu eu cyllidebau ar gyfer 2011-12. Mae lefelau treth cyngor band D tua 25 y cant yn is na'r rhai yn Lloegr o hyd, oherwydd y gyfran uwch o gymorth y mae Llywodraeth y Cynulliad yn ei ddarparu. Er enghraifft, mae treth cyngor band D yn Sir y Fflint 25 y cant yn is nag ydyw yng Ngorllewin Sir Gaer a Chaer, ac mae treth cyngor band D ym Mhowys 26 y cant yn is nag ydyw yn Swydd Henffordd.

Mae democratiaeth leol yn atebol ac mae atebolrwydd wrth wraidd llywodraeth leol. Felly, ni fyddaf yn ceisio rhewi treth cyngor yng Nghymru, fel sydd wedi digwydd yn Lloegr. Rwyf wedi gwneud yn glir fy mod yn barod i ddefnyddio'r pwerau capio sydd ar gael i mi, os bydd angen. I gloi, credaf fod hwn yn setliad teg a realistig ar gyfer llywodraeth leol, sydd wedi'i gyflawni mewn amgylchiadau anodd o ran y cyllid a ddarperir gan Lywodraeth y DU. Cymeradwyaf y setliad hwn i'r Cynulliad.

Jonathan Morgan: Diolch i'r Gweinidog am gyflwyno'r setliad terfynol y prynhawn yma. Rwy'n derbyn bod ganddo lawer i fynd drwyddo yn ystod y chwech neu saith munud y siaradodd, ond roeddwn yn teimlo iddo ruthro drwyddo yn gynt nag yr wyf yn rhuthro drwy fy sesiwn yn y gampfa. Fodd bynnag, rwy'n deall bod ganddo lawer i'w ddweud am y sefyllfa refeniw a chyfalaf sy'n wynebu awdurdodau lleol.

Rwy'n cytuno ei fod yn her; rydym yn wynebu amgylchiadau ariannol anodd a byddaf yn dychwelyd at hynny mewn munud. Fodd bynnag, mae gan awdurdodau lleol y gallu i wynebu'r her. Mae angen gorchymyn cadarn i awdurdodau lleol wneud yr hyn a allant i gadw eu costau i lawr, i chwynnu gwariant gwastraffus, i ddod o hyd i effeithlonrwydd, i ddod o hyd i bartneriaethau a chydweithio ag awdurdodau cyfagos ac i ddod o hyd i ffyrdd newydd o wneud busnes. Yn y blynyddoedd diwethaf, mae rhai awdurdodau lleol yng Nghymru wedi dod o hyd i ffyrdd arloesol a chyffrous o ddarparu gwasanaethau newydd, ac wedi gwireddu'r effeithlonrwydd hynny, maent

services. We need to see that best practice rolled out throughout Wales. The Vale of Glamorgan Council, for example, has done tremendous work in becoming an efficient local authority. We need to share those experiences and that best practice, to ensure that local authorities throughout Wales become the drivers for change.

There are several issues that I would like to raise with you this afternoon, Minister. Driving efficiencies is clearly one of them and I would like to know what the Assembly Government is doing to work with local authorities to see how they can get more from the money that they spend. I would like to know what the Assembly Government is going to do to improve transparency regarding what is spent by public bodies in Wales, including local authorities. You know that I would like to see public bodies, including Government, publishing all items of expenditure of over £500 on the internet. We should be telling the public where its money goes and what expenditure is being incurred, so that it can make a judgement as to whether the items of expenditure are right for its communities.

We have to do more to allow local government greater flexibility in the way that money is spent. We know that hypothecation costs money; we know that grant funding costs money—it costs money to administer. The Welsh Local Government Association believes that the cost of that is somewhere in the region of £60 million per year. That is a staggering sum of money, taken up in administration and bureaucratic procedures. I would like to see more of that money being released to local authorities by reducing the level of hypothecation. We have a great opportunity in the future, Minister, to redefine the relationship between the Welsh Assembly Government, the Assembly and local government, to respect the democratic rights and responsibilities of local government by ensuring that it has more flexibility to deliver services according to local need.

Earlier, you mentioned that the situation that we face is challenging because of the attitude that is taken by the UK Government. We are

mewn sefyllfa lle gallant fuddsoddi arian yn ôl yn y gwasanaethau ar y rheng flaen. Mae angen gweld yr arfer gorau hynny ledled Cymru. Mae Cyngor Bro Morgannwg, er enghraifft, wedi gwneud gwaith aruthrol o ran dod yn awdurdod lleol effeithlon. Mae angen rhannu'r profiadau a'r arfer gorau hynny, i sicrhau bod awdurdodau lleol ledled Cymru yn sbarduno newid.

Mae nifer o faterion yr hoffwn eu codi gyda chi'r prynhawn yma, Weinidog. Mae gyrru effeithlonrwydd yn un amlwg a hoffwn wybod beth y mae Llywodraeth y Cynulliad yn ei wneud i weithio gydag awdurdodau lleol i weld sut y gallant gael mwy allan o'r arian y maent yn ei wario. Hoffwn wybod beth y mae Llywodraeth y Cynulliad yn mynd i'w wneud i wella tryloywder o ran yr hyn sy'n cael ei wario gan gyrff cyhoeddus yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau lleol. Gwyddoch y byddwn yn hoffi gweld cyrff cyhoeddus, gan gynnwys y Llywodraeth, yn cyhoeddi pob eitem o wariant o dros £500 ar y rhyngwyd. Dylem fod yn dweud wrth y cyhoedd lle y mae eu harian yn mynd a beth yw'r gwariant, fel y gallant ffurfio barn ynghylch a yw'r gwariant yn iawn i'w cymunedau.

Rhaid i ni wneud rhagor i ganiatáu mwy o hyblygrwydd i lywodraeth leol yn y ffordd y caiff arian ei wario. Gwyddom fod pridiannu yn costio arian; gwyddom fod cyllid grant yn costio arian—mae'n costio arian i'w weinyddu. Cred Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru fod y gost tua £60 miliwn y flwyddyn. Mae hwnnw'n swm syfrdanol o arian, sy'n cael ei wario ar weithdrefnau gweinyddol a biwrocraidd. Hoffwn weld mwy o'r arian hwnnw'n cael ei ryddhau i awdurdodau lleol drwy leihau lefel y pridiannu. Mae gennym gyfle gwych yn y dyfodol, Weinidog, i ailddiffinio'r berthynas rhwng Llywodraeth Cynulliad Cymru, y Cynulliad a llywodraeth leol, i barchu hawliau democrataidd a chyfrifoldebau llywodraeth leol drwy sicrhau bod ganddi fwy o hyblygrwydd i ddarparu gwasanaethau yn ôl yr angen lleol.

Yn gynharach, soniasoch fod y sefyllfa sy'n ein hwynebu yn heriol oherwydd agwedd Llywodraeth y DU. Rydym yma, nid

here, not because we all wanted to be where we are, but because your party in Government not only ran out of money, but went the extra mile and borrowed so much additional money that we were left with an annual budget deficit of at least £160 billion. The UK's accumulated debt is now over £845 billion. I am not sure when, if at all, we will see our country paying that debt back. We are in the most dreadful state of financial affairs because of the way in which your former party leader, Gordon Brown, who was then Prime Minister, ran the economy and ragged public finances. I will more than happily give way to Dr Gibbons.

Brian Gibbons: Is it not true, Jonathan, that the evidence from many independent commentators is that the debt that your Government inherited was less than it expected, and that you are repeating ideological dogma for political advantage?

Jonathan Morgan: The leader of the deficit deniers is on the Labour back benches. The fact of the matter is that the current UK coalition Government came into power and found one of the worst financial positions of any of the G20 economies. That is what you left this country with. At a time of economic growth, the Labour Party in Government was borrowing more. We were becoming overdrawn even when the economy was growing. That is financial mismanagement and that is why we are here. The Government has to be honest with the people of Wales and tell them why we are in this situation. We are not here because the current Government wishes that we should be here; we are here because your party in Government was reckless with public finances. That is why local government in Wales is facing this challenging position.

Finally, we now have a memorandum of understanding between the trade unions and the Welsh Local Government Association. On two occasions, Minister, I have asked you whether you could provide me with details of how the Trades Unions Congress will be involved in setting council tax levels. You have been unable to tell me and I hope that you are able to outline that detail today

oherwydd bod pawb eisiau bod yma, ond oherwydd i'ch plaid, pan oedd mewn Llywodraeth, redeg allan o arian a benthyg cymaint o arian ychwanegol nes bod gennym ddiffyg £160 biliwn yn y gyllideb flynyddol o leiaf. Mae'r DU bellach wedi cronni dyled dros £845 biliwn. Nid wyf yn siŵr pryd, os o gwbl, y bydd ein gwlad yn talu'r ddyled honno yn ôl. Rydym mewn sefyllfa ariannol ofnadwy oherwydd y ffordd i gyn-arweinydd eich plaid, Gordon Brown, y Prif Weinidog ar y pryd, reoli'r economi a'r cyllid cyhoeddus carpiog. Rwy'n fwy na hapus i ildio i Dr Gibbons.

Brian Gibbons: Onid yw'n wir, Jonathan, bod tystiolaeth gan nifer o sylwebyddion annibynnol bod y ddyled a etifeddwyd gan eich Llywodraeth yn llai na'r disgwyl, a'ch bod yn ailadrodd credo ideolegol er mantais wleidyddol?

Jonathan Morgan: Mae arweinydd y rhai sy'n gwadu'r diffyg arian ar feinciau cefn Llafur. Y gwir amdani yw i Lywodraeth glymblaid bresennol y DU ddod i rym a dod o hyd i un o'r sefyllfaoedd ariannol gwaethaf o unrhyw un o'r economïau G20. Dyna beth y gadawsoch i'r wlad hon. Mewn cyfnod o dwf economaidd, roedd y Blaid Lafur mewn Llywodraeth yn benthyg mwy. Roedd ein gorddrafft yn cynyddu hyd yn oed pan oedd yr economi yn tyfu. Mae hynny'n gamreolaeth ariannol a dyna pam yr ydym yn y sefyllfa hon. Mae'n rhaid i'r Llywodraeth fod yn onest gyda phobl Cymru a dweud wrthynt pam yr ydym yn y sefyllfa hon. Nid ydym yma oherwydd bod y Llywodraeth bresennol yn dymuno bod yma; rydym yma oherwydd roedd eich plaid mewn Llywodraeth yn ddi-hid gydag arian cyhoeddus. Dyna pam mae llywodraeth leol yng Nghymru yn wynebu'r sefyllfa heriol hon.

Yn olaf, mae gennym bellach femorandwm cyd-ddealltwriaeth rhwng yr undebau llafur a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Ar ddau achlysur, Weinidog, rwyf wedi gofyn am fanylion sut bydd Cyngres yr Undebau Llafur yn rhan o bennu lefelau treth cyngor. Rydych wedi methu â dweud wrthyf, felly gobeithiaf y byddwch yn gallu amlinellu'r manylion heddiw oherwydd mae angen i bobl

because the people of Wales need to know who is setting their council tax bills: is it democratically elected councillors or your mates in the TUC?

Alun Davies: It is difficult to say that any of us in the Chamber welcome the statement and settlement that we have before us today. Across the whole Chamber, we are all painfully aware that funding cuts all too often lead directly to job cuts and the loss of crucial services upon which many of the most vulnerable people in society depend. However, the point has been well made by the Minister that, in comparison with the situation across the border, many of us will recognise that the reality of today's settlement is not the vindictive settlement that we have seen being driven by the UK Government. We have just heard Jonathan make a reasonably good fist of trying to blame everyone except his colleagues for the situation that we are in, but we need to recognise the reality of both the deficit and the policies that address it. We all know—and Jonathan would not deny this—that the economic hurricane that blew across the Atlantic in 2008 put an enormous strain—

Jonathan Morgan: Would you give way?

Alun Davies: I will give way when I finish this point. It put an enormous strain on the UK economy, and the vast majority of the deficit was accumulated in dealing with the human and economic consequences of that international financial crash.

Jonathan Morgan: Alun Davies needs to realise that this huge problem was started by his party prior to 2008, when the economy was still growing at a steady rate, and tax receipts were increasing year on year, but his party went overdrawn. His party spent more than it could raise. That is a simple fact, Alun.

Alun Davies: An intervention is one thing; trying to rewrite my speech is another.

Brian Gibbons *rose*—

Alun Davies: I will allow your intervention in a moment, Brian, but please allow me to make progress first.

Cymru wybod pwy sy'n gosod eu biliau treth cyngor: cynghorwyr a etholwyd yn ddemocrataidd neu eich ffrindiau yn y TUC?

Alun Davies: Mae'n anodd dweud a oes unrhyw un ohonom yn y Siambr yn croesawu'r datganiad a'r setliad sydd gennym ger ein bron heddiw. Ar draws y Siambr gyfan, rydym oll yn fwy nag ymwybodol bod toriadau cyllid yn rhy aml yn arwain yn uniongyrchol at gollu swyddi a cholli gwasanaethau hanfodol y mae llawer o'r bobl fwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas yn dibynnu arnynt. Fodd bynnag, mae'r Gweinidog wedi gwneud pwynt da, o gymharu â'r sefyllfa ar draws y ffin, a bydd llawer ohonom yn cydnabod nad yw setliad heddiw mor ddialgar â'r un yr oedd Llywodraeth y DU yn ei wthio. Rydym newydd glywed Jonathan yn rhoi cynnig ar feio pawb ond ei gydweithwyr am y sefyllfa yr ydym ynnddi, ond mae angen i ni gydnabod realiti'r diffyg arian a'r polisiau sy'n mynd i'r afael ag ef. Rydym oll yn gwybod—ac ni fyddai Jonathan yn gwadu hyn—i'r corwynt economaidd a chwythodd ar draws yr Iwerydd yn 2008 roi straen enfawr—

Jonathan Morgan: A wnewch chi ildio?

Alun Davies: Ildiaf ar ôl i mi orffen y pwynt hwn. Rhoddodd straen enfawr ar economi'r DU, a chronnwyd y rhan helaeth o'r diffyg arian wrth ddelio â chanlyniadau dynol ac economaidd y cwmp ariannol rhyngwladol hwnnw.

Jonathan Morgan: Mae angen i Alun Davies sylweddoli mai ei blaid ef a ddechreuodd y broblem enfawr hon cyn 2008. Roedd yr economi'n tyfu'n gyson, a derbyniadau treth yn cynyddu o flwyddyn i flwyddyn, ond aeth ei blaid i orddrafft. Gwariodd ei blaid fwy o arian nag y gallai godi. Mae hynny'n ffaith syml, Alun.

Alun Davies: Mae ymyriad yn un peth; mae ceisio ailysgrifennu fy araith yn beth arall.

Brian Gibbons *a gododd*—

Alun Davies: Byddaf yn ildio ymhen munud, Brian, ond caniatewch i mi i wneud cynnydd cyn hynny.

As for where we are, local government in Wales is being protected, in contrast with the vindictive pursuit of local government on the other side of Offa's Dyke. There are cuts that even Eric Pickles is trying to deny. He has said that there is a 4.4 per cent cut in the spending power of local authorities in England, but anyone who reads the *Financial Times* knows that the real cuts could be up to 27 per cent. They are not simply cuts in local government spending per se; we are also seeing cuts targeted at some of the most vulnerable and poorest parts of England. That is why it is a vindictive policy being driven by dogma and ideology and not a policy that seeks to safeguard either jobs or services for the vulnerable. In that way, it is a classic Conservative policy.

What I hope we will hear from the Minister when he replies to this debate is an indication of how his commitment to an additional 1 per cent for schools will be monitored, and how that will impact on education. In defending local government spending, it is important that we see the results in our communities. I know that this Government has sought to defend local services in a way that the Conservative Government at UK level has certainly not. It is one thing for a Labour backbencher to say these things, but when you hear Richard Kemp, the Liberal Democrat leader of the Local Government Association in London, say that local government is too important to too many people, especially those in greatest need, to be left to 'a couple of jokers', as he described Conservative Ministers, then that is telling. It gives you a real sense of the despair that many people in local government in England feel. Compare that with what John Davies, the leader of the WLGA, said in respect of the WAG budget:

'I am sure that council leaders will agree that, in the current climate, this outcome is as good as it gets'.

That is the reality of this settlement. It is not the settlement that the Welsh Government would have sought, but a settlement that is a

O ran ein sefyllfa, mae llywodraeth leol yng Nghymru yn cael ei hamddiffyn, yn wahanol i'r ffordd ddialgar y mae llywodraeth leol yn cael ei herlid ar yr ochr arall i Glawdd Offa. Mae hyd yn oed Eric Pickles yn ceisio gwadu rhai toriadau. Mae wedi dweud bod toriad 4.4 y cant i rym gwario awdurdodau lleol yn Lloegr, ond gŵyr unrhyw un sy'n darllen y *Financial Times* y gallai'r gwir doriadau fod hyd at 27 y cant. Nid toriadau syml i wariant llywodraeth leol ydynt fel y cyfryw; mae'r toriadau hefyd yn targedu rhai o rannau mwyaf agored i niwed a thlotaf Lloegr. Dyna pam ei fod yn bolisi dialgar sy'n cael ei yrru gan greddo ac ideoleg yn hytrach na pholisi sy'n ceisio diogelu naill ai swyddi neu wasanaethau i bobl sy'n agored i niwed. Yn hynny o beth, mae'n bolisi Ceidwadol nodweddiadol.

Wrth i'r Gweinidog ymateb i'r ddadl hon, rwy'n gobeithio y cawn arwydd o sut bydd ei ymrwymiad i roi 1 y cant ychwanegol i ysgolion yn cael ei fonitro, a sut bydd hynny'n effeithio ar addysg. Wrth amddiffyn gwariant llywodraeth leol, mae'n bwysig ein bod yn gweld y canlyniadau yn ein cymunedau. Gwn fod y Llywodraeth hon wedi ceisio amddiffyn gwasanaethau lleol mewn ffordd nad yw Llywodraeth Geidwadol y DU wedi ei wneud. Un peth yw clywed aelod o feinciau cefn Llafur yn dweud hynny, ond mae'n beth arall a thrawiadol i glywed Richard Kemp, arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol y Gymdeithas Llywodraeth Leol yn Llundain, yn dweud bod llywodraeth leol yn rhy bwysig i ormod o bobl, yn enwedig y rhai sydd â'r anghenion mwyaf, i gael ei gadael i gwprwl o joceriaid, fel y disgrifiodd y Gweinidogion Ceidwadol. Mae'n cyfleu'r gwir anobaith y mae llawer o bobl o fewn llywodraeth leol yn Lloegr yn ei deimlo. Cymharwch hynny â'r hyn a ddywedodd John Davies, arweinydd Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, am gyllideb Llywodraeth y Cynulliad:

Yr wyf yn siŵr y bydd arweinwyr cynghorau yn cytuno, yn yr hinsawdd sydd ohoni, bod y canlyniad hwn gystal ag y gallai fod.

Dyna realiti'r setliad hwn. Nid yw'n setliad y byddai Llywodraeth Cymru wedi ceisio amdano, ond mae'n setliad sy'n ganlyniad i

consequence of a policy being imposed by the dogma of the ideologically driven Government at Westminster. In this country, we are seeking to protect and enhance the services that so many people depend upon, and that is recognised across Wales by the people and by local government.

Nick Ramsay *rose*—

Alun Davies: I am coming to the end of my remarks, you will be pleased to hear, Nick. I hope that the Minister will address the issues of monitoring the education spend when he replies to this debate. In the meantime, although this settlement might not be welcomed across the Chamber, I know that it is welcomed across the whole of Wales.

Veronica German: We need to emphasise to local government that people want it to deliver high quality outcomes, and that is what they deserve. There are ways of improving the delivery of services, and after a number of years of doing things one way, local government has started to look at different ways. That is welcome.

3.45 p.m.

We have seen improvements in some areas, where different systems are used, where whole-system approaches are taken and where the way in which services are delivered is looked at—putting the person first, rather than the process first.

I want to address the issue of specific grants, which Jonathan touched upon. I have raised this issue with the Minister on a number of occasions, as he knows. I understand from the local authorities that I have spoken to that they were particularly concerned by the lack of information before Christmas, at the time of the draft settlement and the provisional list, regarding the specific grants. There were a number of blank spaces and they were unsure as to what they were going to get. I know that you were keen for all your Cabinet colleagues to look at grants—to see whether any of them could be amalgamated or done away with completely and put into the revenue support grant—and I am sure that

bolisi sy'n cael ei orfodi gan gredo'r Llywodraeth yn San Steffan sydd o dan ddylanwad ideoleg. Yn y wlad hon, rydym yn ceisio diogelu a gwella'r gwasanaethau y mae cymaint o bobl yn dibynnu arnynt, ac mae hynny'n cael ei gydnabod ar draws Cymru gan y bobl a chan lywodraeth leol.

Nick Ramsay *a gododd*—

Alun Davies: Rwy'n dod i ddiwedd fy sylwadau, byddwch yn falch o glywed, Nick. Gobeithio bydd y Gweinidog yn sôn am fonitro'r gwariant ar addysg yn ei ymateb i'r ddadl hon. Yn y cyfamser, er nad yw'r setliad yn cael ei groesawu ar draws y Siambr, gwn ei fod yn cael ei groesawu ar draws Cymru gyfan.

Veronica German: Mae angen i ni bwysleisio i lywodraeth leol fod pobl eisiau iddi ddarparu canlyniadau o ansawdd uchel, a dyna beth y maent yn ei haeddu. Mae ffyrdd o wella'r dull o ddarparu gwasanaethau, ac ar ôl nifer o flynyddoedd o wneud pethau mewn un ffordd, mae llywodraeth leol wedi dechrau edrych ar wahanol ffyrdd. Mae hynny i'w groesawu.

Rydym wedi gweld gwelliannau mewn rhai ardaloedd, lle mae systemau gwahanol yn cael eu defnyddio, lle mae dulliau system gyfan yn cael eu defnyddio a lle mae'r ffordd y mae gwasanaethau'n cael eu darparu yn cael ei ystyried—gan osod y person yn gyntaf, yn hytrach na'r broses.

Rwyf am fynd i'r afael â grantiau penodol, y gwnaeth Jonathan eu crybwyll. Rwyf wedi codi'r mater gyda'r Gweinidog ar nifer o achlysuron, fel y gŵyr ef. Rwy'n deall gan yr awdurdodau lleol y siaradais â hwy eu bod yn arbennig o bryderus ynghylch y diffyg gwybodaeth cyn y Nadolig, ar adeg y setliad drafft a'r rhestr dros dro, am y grantiau penodol. Roedd llawer o wybodaeth ar goll, ac roeddent yn ansicr ynghylch yr hyn yr oeddent yn mynd i'w gael. Gwn eich bod yn awyddus i'ch holl gydweithwyr yn y Cabinet edrych ar grantiau—i weld a allai rhai ohonynt gael eu cyfuno neu eu dileu yn llwyr a'u cynnwys yn y grant cynnal refeniw—ac rwy'n siŵr bod awdurdodau lleol yn

local authorities are grateful for that, with which I would go along.

However, it does not seem that we have had that many specific grants going into the revenue support grant. I have copies of the provisional list and the final list for specific grants, and I have counted five specific grants that will go into the revenue support grant. I also note that some education grants have been amalgamated into the school effectiveness fund, which is to be welcomed. However, it is not so welcome when you add the figures up. According to the figures that I have on these sheets, a sum of about £3.3 million is lost, which I have worked out to be about 15 per cent of those specific grants. That seems to fly in the face of protecting budgets for schools. I would, therefore, be grateful if the Minister could confirm that I have done my sums right or that I have all the available information in front of me. I think that everyone here would like to hear your comments on that.

Forgive me for my naivety, but I find it strange that there still seem to be rather a large number of gaps in the final list and that we still, according to the footnotes, await estimates, such as on the sustainable waste management grant, the tidy towns grant and the learning disability strategy resettlement grant. The point that local authorities were making to me was that they were trying to set their budgets, but that they did not know what was coming. It is clearly welcome that the education specific grant has been amalgamated, which will lead to a cut in some administrative costs, but even if you are generous and say that that will cut costs by 10 per cent, the cut of 15 per cent means that they are still 5 per cent down. How long do local authorities have to wait until those gaps are filled in? When will they know what they will get, to help them as they set their budgets over the next few weeks? I am sure that they would be grateful for that information, as I certainly will be.

David Lloyd: Mae'n bleser gennyf gyfrannu at y ddadl hon y prynhawn yma ar setliad llywodraeth leol yng Nghymru. Gan fod

ddiolchgar am hynny, a byddwn yn cefnogi hynny.

Fodd bynnag, nid yw'n ymddangos bod gymaint â hynny o grantiau penodol wedi'u cynnwys yn y grant cynnal refeniw. Mae gennyf gopiau o'r rhestr dros dro a'r rhestr derfynol ar gyfer grantiau penodol, ac rwyf wedi cyfrif pum grant penodol a fydd yn cael eu cynnwys yn y grant cynnal refeniw. Rwyf hefyd wedi sylwi bod rhai grantiau addysg wedi'u cyfuno i mewn i'r gronfa effeithiolrwydd ysgolion, ac mae hynny i'w groesawu. Fodd bynnag, nid yw'n cael cymaint o groeso ar ôl adio'r ffigurau. Yn ôl y ffigurau sydd gennyf ar y taflenni hyn, mae swm tua £3.3 miliwn ar goll, ac rwyf wedi gweithio allan fod hynny tua 15 y cant o'r grantiau penodol. Mae hynny'n ymddangos i fynd yn groes i ddiogelu cyllidebau ysgolion. Byddwn, felly, yn ddiolchgar pe gallai'r Gweinidog gadarnhau fy mod wedi gwneud fy symiau yn gywir neu fod gennyf yr holl wybodaeth sydd ar gael o'm blaen. Credaf fod pawb yma yn awyddus i glywed eich sylwadau ar hynny.

Maddeuwch i mi am fy niniweidrwydd, ond rwy'n ei chael yn rhyfedd bod llawer o wybodaeth yn dal i fod ar goll o'r rhestr derfynol ac ein bod yn dal i aros, yn ôl y troednodiaid, am amcangyfrifon megis y rhai ar y grant rheoli gwastraff cynaliadwy, y grant trefi taclus a'r grant adsefydlu'r strategaeth anabledd dysgu. Roedd awdurdodau lleol yn dweud wrthyf eu bod yn ceisio pennu eu cyllidebau, ond nad oeddent yn gwybod beth sy'n dod. Mae'n amlwg bod cyfuno'r grant penodol addysg wedi cael croeso, a bydd yn arwain at ostyngiad mewn rhai costau gweinyddol, ond hyd yn oed os ydych yn hael ac yn dweud y bydd hynny'n torri costau gan 10 y cant, mae'r toriad o 15 y cant yn golygu y byddant yn dal i fod ar eu colled 5 y cant. Pa mor hir y bydd yn rhaid i awdurdodau lleol aros i gael y wybodaeth honno? Pryd fyddant yn gwybod beth fyddant yn ei gael, i'w helpu i bennu eu cyllidebau dros yr wythnosau nesaf? Rwy'n siŵr y byddent yn ddiolchgar am y wybodaeth honno, fel minnau.

David Lloyd: It is a pleasure to contribute to this debate this afternoon on the local government settlement in Wales. As

pawb yn ymwybodol o'r cefndir ariannol tywyll, mae'n werth cydnabod ein diolchiadau i holl Weinidogion Llywodraeth Cymru am wneud eu gorau glas yn nannedd y toriadau llym yn y gyllideb sydd wedi dod o Lundain. Maent wedi dilyn egwyddorion tegwch wrth wneud hynny, gan wneud eu gorau i ddiogelu'r mwyaf bregus mewn cymdeithas, yn benodol drwy ddiogelu addysg a gwasanaethau cymdeithasol. Diolchaf am y pwyslais a roddwyd ar ariannu gwasanaethau cymdeithasol yn y setliad, gan bod y gwasanaethau hynny yn greiddiol i'r hyn yr ydym yn ceisio'i wneud wrth ofalu am y mwyaf bregus yn ein cymdeithas.

Gwyddom fod nifer y bobl oedrannus yn ein gwlad yn cynyddu'n gyflym—credaf fod nifer y bobl sy'n hŷn na 85 mlwydd oed wedi dwblu dros y chwarter canrif diwethaf. Felly, mae pwysau cynyddol ar wasanaethau cymdeithasol i ddarparu gofal yng nghartrefi'r bobl mwyaf bregus yn ein cymdeithas, ac yr wyf yn falch iawn o weld yr arian hwnnw yn ateb—neu'n ceisio ateb—y galw cynyddol hwnnw.

Gwyddom hefyd am y pwysau cynyddol sydd ar wasanaethau diogelu plant, sydd hefyd yn dod o dan adain gwasanaethau cymdeithasol. Mae'n hanfodol, felly, fod yr arian ar gael, ac yr wyf yn llongyfarch y Gweinidog am sicrhau bod y bobl mwyaf bregus yn ein cymdeithas yn cael y gwasanaethau da y maent yn eu haeddu.

Fodd bynnag, mae pwysau anferthol ar bob gwasanaeth. Bydd pethau'n anodd, a bydd rhaid gwneud dewisiadau anodd. Fel y dywedodd Alun Davies, mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn cydnabod mai'r setliad hwn yw'r gorau y gall ei disgwyl o ganlyniad i'r toriadau llym sy'n dod o Lundain. Peidiwch ag anghofio bod anfodlonrwydd mawr yn Lloegr, fel y gwelwch yr wythnos diwethaf, pan ysgrifennodd 88 o arweinwyr cynghorau Rhyddfrydol lythyr at *The Times* yn dweud bod y toriadau sydd gerbron llywodraeth leol yn Lloegr yn llawer rhy llym, ac yn digwydd yn llawer rhy gyflym—mae cyngor dinas Manceinion yn wynebu toriadau o 9.9 y cant, sy'n golygu bod 2,000 o swyddi eisoes wedi cael eu colli yno. Nid ydym yn wynebu'r fath doriadau yng Nghymru, ac mae hynny er

everyone is aware of the bleak financial background, it is worth acknowledging our gratitude to all Welsh Government Ministers for doing what they could in the face of drastic cuts to the budget that have come from London. They have followed the principles of fairness in doing so and have done what whatever was possible to protect the most vulnerable in society, by protecting education and social services in particular. I am grateful for the emphasis placed on the funding of social services in the settlement, as those services are core to what we are trying to do in caring for the most vulnerable in our society.

We know that the number of elderly people in our country is increasing quickly—I think that the number of people who are over 85 years of age has doubled in the past 25 years. Therefore, there is increasing pressure on social services to provide care in the homes of the most vulnerable people in our society, and I am very pleased to see that money meeting—or attempting to meet—that increasing demand.

We also know about the increasing pressure on child protection services, which also comes under the aegis of social services. It is essential, therefore, that the money is available, and I congratulate the Minister for ensuring that the most vulnerable people in society receive the good quality services that they deserve.

However, there is tremendous pressure on every service. It will be difficult and difficult choices will have to be made. As Alun Davies said, the Welsh Local Government Association acknowledges that this settlement is the best that could have been expected in light of the severe cuts that are being imposed from London. Do not forget that there is great discontent in England, as we saw last week, when 88 Liberal council leaders wrote a letter to *The Times* saying that the cuts that local government in England is facing are much too severe and are happening much too quickly—Manchester city council is facing cuts of 9.9 per cent, which means that 2,000 jobs have already been lost. We are not facing such cuts in Wales, and that is to the great credit of the Minister, who has ensured and emphasised firmly that this local

mawr glod i'r Gweinidog, wrth sicrhau a phwysleisio'n gadarn y dylai'r setliad ar gyfer llywodraeth leol yma adlewyrchu ein gwerthoedd fel cenedl, gan sicrhau na fydd llywodraeth leol yng Nghymru yn wynebu'r un toriadau ag a wynebir yn Lloegr.

The Minister for Social Justice and Local Government (Carl Sargeant): The contributions of colleagues to the debate have been interesting. I will start with Jonathan's contribution, with which I am somewhat astonished. I have listened to members of the public, and they are just about fed up with the argument that tries to accuse Labour of mismanagement of funding. People are realising that the fact of the matter is that your administration in Westminster, supported by the Liberal Democrats, is cutting too fast and too deep. That is the reality; these are ideological cuts to service provision.

David Melding *rose*—

Carl Sargeant: I will give way; just let me continue for a short while.

The reality is that the decisions regarding appropriateness and priorities are clear. The Welsh Assembly Government has placed a great deal more importance on public service delivery. In England, local government is looking at cuts of between 10 and 20 per cent. That is not the case in Wales, because we believe in local government and in good public services. We are dealing with the same pot of money, but this is just about priorities, and the difference between the ideological cuts in Westminster and what we in Wales are doing in our decisions and our budget for public service delivery through local government.

David Melding: You make a perfectly fair and important point that, in your view, the UK Government is cutting too quickly and too deeply. It is a view with which I disagree profoundly, because I do not think that it takes the economic situation that we are in seriously. You need to be serious with the electorate. How much of the current cuts would you have applied to our national

government settlement should reflect our values as a nation and ensured that local government in Wales will not face the same cuts as are being faced in England.

Y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol (Carl Sargeant): Mae cyfraniadau fy nghydweithwyr at y ddadl hon wedi bod yn ddiddorol. Dechreuaf gyda chyfraniad Jonathan, sydd wedi fy syfrdanu braidd. Rwyf wedi gwrandao ar y cyhoedd, ac maent wedi cael llond bol ar y ddadl sy'n ceisio cyhuddo Llafur o gamreolaeth cyllid. Mae pobl yn sylweddoli mai'r gwir amdani yw bod eich gweinyddiaeth yn San Steffan, gyda chefnogaeth y Democratiaid Rhyddfrydol, yn torri yn rhy gyflym ac yn rhy ddwfn. Dyna'r realiti; mae'r rhain yn doriadau ideolegol i ddarpariaeth gwasanaeth.

David Melding *a gododd*—

Carl Sargeant: Byddaf yn ildio; gadewch i mi barhau am ychydig.

Y gwir yw bod y penderfyniadau ynghylch priodoldeb a blaenoriaethau yn glir. Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi gosod pwysigrwydd llawer mwy ar ddarparu gwasanaethau cyhoeddus. Yn Lloegr, mae llywodraeth leol yn wynebu toriadau rhwng 10 ac 20 y cant. Nid yw hynny'n wir yng Nghymru, oherwydd ein bod yn credu mewn llywodraeth leol ac mewn gwasanaethau cyhoeddus da. Rydym yn delio â'r un gronfa o arian, ond mae hyn yn ymwneud â blaenoriaethau, a'r gwahaniaeth rhwng y toriadau ideolegol yn San Steffan a'r hyn yr ydym ni yng Nghymru yn ei wneud gyda'n penderfyniadau a'n cyllideb ar gyfer darparu gwasanaethau cyhoeddus drwy lywodraeth leol.

David Melding: Rydych yn gwneud pwynt teg a phwysig, yn eich barn chi, bod Llywodraeth y DU yn torri yn rhy gyflym ac yn rhy ddwfn. Rwy'n anghytuno'n llwyr â hynny, gan nad wyf yn credu ei fod yn cymryd ein sefyllfa economaidd o ddifrif. Mae angen i chi fod o ddifrif gyda'r etholaeth. Faint o'r toriadau cyfredol y byddech wedi'u gosod ar ein cyllid

finances? Would you have applied 50 per cent, only 25 per cent, or 75 per cent? By what margin do you believe that the Government is cutting too much?

Carl Sargeant: It is clear that it is a long time since we have seen people marching on the streets and demonstrating against Government decisions—they are your UK Government's decisions. In Wales, we have had the opportunity to do things differently, we have apportioned our budgets differently, and we strongly support local government.

On issues relating to delivery in local government, Jonathan is right: there are some great examples of collaboration and working together, but there are also weaknesses in the system. He mentioned the Vale of Glamorgan and its vision of service delivery. I understand that the Vale of Glamorgan decided to cut school crossings and mobile libraries. That is clearly a decision for the council, but it is something that it will need to explain to the electorate. Over three years, we have given a 0.1 per cent increase in real terms.

You touched on transparency. It was Labour that introduced the freedom of information legislation. If certain information is of public interest, then it should be disclosed. That information is accessible through the FOI process. I would not want to build a bureaucratic process that allowed everyone to have everything when only a certain number of people are vaguely interested in it. This is about good public service delivery. It is not about the process, but about service delivery, which is what we should be concentrating on.

Jonathan Morgan: Do you not accept, Minister, that the provisions of the Freedom of Information Act 2000 can be quite cumbersome? If you were to publish all expenditure over £500, it would give people instant access to information regarding where money is being spent and what it is being spent on. It would increase public accessibility.

Carl Sargeant: I hear what you are saying

enedlaethol? A fyddech wedi gosod 50 y cant, 25 y cant yn unig, neu 75 y cant? Faint yn ormod ydych yn credu bod y Llywodraeth yn torri?

Carl Sargeant: Bu cryn amser ers i ni weld pobl yn gorymdeithio ar y strydoedd yn erbyn penderfyniadau'r Llywodraeth—penderfyniadau eich Llywodraeth chi yn y DU oedd y rheiny. Yng Nghymru, rydym wedi cael cyfle i wneud pethau'n wahanol, rydym wedi dyrannu ein cyllidebau yn wahanol, ac rydym yn cefnogi llywodraeth leol yn gadarn.

O ran materion sy'n ymwneud â darpariaeth o fewn llywodraeth leol, mae Jonathan yn iawn: mae rhai enghreifftiau gwych o gydweithredu a chydweithio, ond mae yna hefyd wendidau yn y system. Soniodd am Fro Morgannwg a'i weledigaeth o ran darparu gwasanaethau. Deallaf fod Bro Morgannwg wedi penderfynu torri croesfannau ysgol a llyfrgelloedd symudol. Penderfyniad i'r cyngor yw hwnnw, ond bydd angen iddo esbonio hynny i'r etholaeth. Dros dair blynedd, rydym wedi rhoi cynnydd 0.1 y cant mewn termau real.

Soniasoch am dryloywder. Llafur gyflwynodd y ddeddfwriaeth rhyddid gwybodaeth. Os yw gwybodaeth o ddiddordeb i'r cyhoedd, yna dylid ei datgelu. Mae'r wybodaeth honno ar gael trwy'r broses rhyddid gwybodaeth. Ni fyddwn am adeiladu proses fiwrocraidd a fyddai'n caniatáu i bawb gael popeth pan mai dim ond nifer penodol o bobl sydd â diddordeb bras ynddo. Mae hyn yn ymwneud â darparu gwasanaethau cyhoeddus da. Nid yw'n ymwneud â'r broses, ond darparu gwasanaethau, sef yr hyn y dylem fod yn canolbwyntio arno.

Jonathan Morgan: Onid ydych yn derbyn, Weinidog, y gall darpariaethau Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 fod yn eithaf trafferthus? Pe baech yn cyhoeddi'r holl wariant sy'n fwy na £500, byddai'n rhoi gwybodaeth i bobl ar unwaith am lle mae arian yn cael ei wario ac ar beth mae'n cael ei wario. Byddai'n cynyddu hygrychedd cyhoeddus.

Carl Sargeant: Rwy'n clywed yr hyn yr

and I understand that the FOI process can be cumbersome, but I am not convinced that we should post information regarding expenditure over £500, because I am not sure who wants to see it. If it is available and is in the public interest, it is accessible through the FOI process.

A few Members touched on hypothecation. We have brought forward a programme of outcome agreements that allow local authorities to deliver services based on outcomes. I am open minded: if local authorities can demonstrate that they are working towards delivery, I am relaxed about releasing more money into the RSG. I have to convince my colleagues on that process. Let us make no mistake: we are all keen to have good quality public services and it is in the interest of everyone in this building to ensure that that happens. I am not prepared to give free reign regarding the funding and to give everything to local government when we know that it would not deliver the services for which we hypothecate funding if it was given the option. That is not something that my ministerial colleagues and I want to see.

Alun was absolutely right regarding his point on the vindictive pursuit of local government in Westminster; that is absolutely the case.

On Jonathan's point regarding the 1 per cent for school budgets, we are investing in the education of our young people. We are putting in additional funding and the Minister and the WLGA will monitor that process. We are also investing £79 million in the foundation phase across Wales to improve the education of our young people. This is absolutely the right thing to do.

Interestingly, we are improving the settlement to local government in Wales and to education through local government, which is the opposite of what the Conservatives would do. Protecting health spending would take 20 per cent out of the education budget across Wales. We do not think that that is appropriate. It may be your policy, but it certainly is not ours.

Nick Ramsay: Do you agree with your

ydych yn ei ddweud ac rwy'n deall y gall y broses rhyddid gwybodaeth fod yn drafferthus, ond nid wyf yn argyhoeddedig y dylem gyhoeddi gwybodaeth am wariant dros £500, gan nad wyf yn siŵr pwy sydd eisiau ei gweld. Os yw'r wybodaeth ar gael ac o ddiddordeb i'r cyhoedd, mae ar gael drwy'r broses rhyddid gwybodaeth.

Mae rhai Aelodau wedi sôn am neilltuo arian. Rydym wedi cyflwyno rhaglen o gytundebau canlyniadau sydd yn galluogi awdurdodau lleol i ddarparu gwasanaethau sy'n seiliedig ar ganlyniadau. Mae gennyf feddwl agored: os gall awdurdodau lleol ddangos eu bod yn gweithio tuag at ddarparu, byddaf yn hapus i ryddhau mwy o arian i'r grant cynnal refeniw. Mae'n rhaid i mi argyhoeddi fy nghydweithwyr am hynny. Rhaid i ni beidio â chamgymryd: rydym oll yn awyddus i gael gwasanaethau cyhoeddus o ansawdd da ac mae er budd pawb yn yr adeilad hwn i sicrhau bod hynny'n digwydd. Nid wyf yn barod i roi rhwydd hynt o ran cyllid a rhoi popeth i lywodraeth leol pan wyddom na fyddent yn darparu'r gwasanaethau yr ydym yn neilltuo cyllid ar eu cyfer os byddent yn cael yr opsiwn. Nid yw fy nghyd-Weinidogion na minnau am weld hynny.

Roedd Alun yn gwbl gywir i ddweud bod San Steffan yn erlid llywodraeth leol yn ddialgar; mae hynny'n hollol wir.

O ran pwynt Jonathan am yr 1 y cant ar gyfer cyllidebau ysgolion, rydym yn buddsoddi yn addysg ein pobl ifanc. Rydym yn rhoi cyllid ychwanegol a bydd y Gweinidog a CLILC yn monitro'r broses honno. Rydym hefyd yn buddsoddi £79 miliwn yn y cyfnod sylfaen ledled Cymru i wella addysg ein pobl ifanc. Heb os nac oni bai, dyna'r peth iawn i'w wneud.

Yn ddiddorol ddigon, rydym yn gwella'r setliad i lywodraeth leol yng Nghymru ac i addysg drwy lywodraeth leol, sef y gwrthwyneb i'r hyn y byddai'r Ceidwadwyr yn ei wneud. Byddai diogelu gwariant ar ieched yn cymryd 20 y cant o'r gyllideb addysg ar draws Cymru. Nid ydym yn credu bod hynny'n briodol. Efallai mai dyna eich polisi chi, ond nid dyna ein polisi ni.

Nick Ramsay: A ydych yn cytuno â'ch

colleague, the Minister for Children, Education and Lifelong Learning, that improving education standards in Wales is not simply a matter of spending more money?

Carl Sargeant: Absolutely, but we are not committed to taking out 20 per cent with no evidence to support that move. The Minister for education is keen to understand the reasons behind the results, but we are not going in with a 20 per cent cut from the beginning, as you would.

Finally, in the first part of her contribution, Veronica mentioned high-quality outcomes. This is also my ambition and we should all aspire to that across local government. Driving improvement is my priority, but it is also vital to challenge authorities that are failing or failing to improve. I hope that you will join me in doing that. We need to challenge and intervene where necessary and that is what I will continue to do.

4.00 p.m.

Regarding specific grants, it is never enough, is it, Veronica? You mentioned a couple of grants, but your cup is always half empty. We are moving, with ministerial consent, towards including more specific grants in the RSG. We added some last year, and we have put more in this year. However, it is never enough for you, and, unless we do it all, it never will be. However, we all not going to put all the specific grants in the RSG, because we have to have assurances and guarantees that services will be delivered by local authorities. Putting all the specific grants in the RSG may be your policy, but it certainly is not ours. We stand firm on that. However, we will work with local government towards having an effective way of transferring funding to front-line public service delivery. That is what we want to see in Wales: good public service delivery for the people of Wales.

cydweithiwr, y Gweinidog dros Blant, Addysg a Dysgu Gydol Oes, nad mater o wario mwy o arian yn unig yw gwella safonau addysg yng Nghymru?

Carl Sargeant: Yn bendant, ond ni wnawn dorri 20 y cant heb dystiolaeth i gefnogi hynny. Mae'r Gweinidog dros addysg yn awyddus i ddeall y rhesymau y tu ôl i'r canlyniadau, ond ni fyddwn yn torri 20 y cant o'r dechrau, fel y byddech chi yn ei wneud.

Yn olaf, yn rhan gyntaf ei chyfraniad, soniodd Veronica am ganlyniadau o ansawdd uchel. Mae hynny hefyd yn uchelgais i mi a dylem oll geisio cyflawni hynny ar draws llywodraeth leol. Mae gyrru gwelliant yn flaenoriaeth i mi, ond mae hefyd yn hanfodol herio awdurdodau sy'n methu neu'n methu â gwella. Gobeithiaf y byddwch yn ymuno â mi yn hynny. Mae angen i ni herio ac ymyrryd lle bo angen a byddaf yn parhau i wneud hynny.

O ran grantiau penodol, nid yw byth yn ddigon, nac ydyw, Veronica? Soniasoch am gwprwl o grantiau, ond mae eich cwpan bob amser yn hanner gwag. Rydym yn symud, gyda chaniatâd gweinidogol, tuag at gynnwys mwy o grantiau penodol yn y grant cynnal refeniw. Cafodd rhai eu hychwanegu y llynedd, ac rydym wedi cynnwys mwy eleni. Fodd bynnag, nid yw byth yn ddigon i chi, ac, oni bai ein bod yn gwneud y cyfan, ni fydd byth. Fodd bynnag, ni fyddwn yn cynnwys yr holl grantiau penodol yn y grant cynnal refeniw, gan fod yn rhaid inni gael sicrwydd a gwarant y bydd gwasanaethau'n cael eu darparu gan awdurdodau lleol. Gall cynnwys yr holl grantiau penodol yn y grant cynnal refeniw fod yn bolisi i chi, ond nid yw'n bolisi i ni. Rydym yn sefyll yn gadarn ar hynny. Fodd bynnag, byddwn yn gweithio gyda llywodraeth leol tuag at gael ffordd effeithiol o drosglwyddo arian i ddarparu gwasanaethau cyhoeddus ar y rheng flaen. Dyna'r hyn yr ydym am ei weld yng Nghymru: darpariaeth dda o wasanaethau cyhoeddus i bobl Cymru.

*Daeth y Dirprwy Lywydd (Rosemary Butler) i'r Gadair am 4.01 p.m.
The Deputy Presiding Officer (Rosemary Butler) took the Chair at 4.01 p.m.*

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree the motion. Does any Member object? I see that there are objections. Therefore, I will defer all voting on this item until voting time.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw derbyn y cynnig. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, rwy'n gohirio pob pleidlais ar yr eitem hon tan y cyfnod pleidleisio.

*Gohiriwyd y pleidleisiau tan y cyfnod pleidleisio.
Votes deferred until voting time.*

Teuluoedd yn Gyntaf Families First

The Deputy Presiding Officer: I have selected amendment 1 in the name of Nick Ramsay and amendment 2 in the name of Peter Black.

Y Dirprwy Lywydd: Rwyf wedi dethol gwelliant 1 yn enw Nick Ramsay a gwelliant 2 yn enw Peter Black.

Cynnig NDM4662 Jane Hutt

Motion NDM4662 Jane Hutt

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Yn croesawu ffocws Teuluoedd yn Gyntaf ar wella gwasanaethau i'n teuluoedd mwyaf difreintiedig;

1. Welcomes the focus of Families First on improving services for our most disadvantaged families;

2. Yn cefnogi'r gwaith o sefydlu consortia arloesol cychwynnol Teuluoedd yn Gyntaf ac yn edrych ymlaen at weld ehangu'r rhaglen, gyda mwy o gonsortia i gael eu cyhoeddi yn y Gwanwyn, cyn i raglen Teuluoedd yn Gyntaf gael ei chyflwyno'n llawn ym mis Ebrill 2012.

2. Supports the establishment of the initial Families First pioneer consortia and looks forward to the expansion of the programme, with further consortia due to be announced this Spring, prior to the full roll out of Families First in April 2012.

The Deputy Minister for Children (Huw Lewis): I move the motion.

Y Dirprwy Weinidog dros Blant (Huw Lewis): Cynigiaf y cynnig.

I am very grateful for the opportunity to debate the Families First initiative, which I launched last July. As Members will know, the First Minister and I recently launched our child poverty strategy for Wales. The strategic objectives that we have set are very clear: to help people into jobs, to help parents to acquire the skills that they need to obtain work, and to reduce the levels of inequalities that exist in health, education and economic prosperity for those families that are most disadvantaged. Families First is one of our key steps in taking a different approach to tackling child poverty. Let me make it clear

Rwy'n ddiolchgar iawn am y cyfle i drafod y fenter Teuluoedd yn Gyntaf, a lansiad fis Gorffennaf diwethaf. Fel y gŵyr Aelodau, lansiodd y Prif Weinidog a minnau ein strategaeth tlodi plant Cymru yn ddiweddar. Mae'r amcanion strategol y gwnaethom eu gosod yn glir iawn: helpu pobl i gael swyddi, helpu rhieni i ddysgu'r sgiliau y mae arnynt eu hangen i gael gwaith, a lleihau'r anghydraddoldeb ym maes iechyd, addysg a ffyniant economaidd i deuluoedd dan yr anfantais fwyaf. Mae Teuluoedd yn Gyntaf yn gam allweddol o ran defnyddio dull gwahanol i fynd i'r afael â thlodi plant.

from the outset that Families First is much more than a grants programme. It is about understanding the needs of families, developing early and more appropriate interventions and targeting our resources in the most effective way possible to achieve a real step change in outcomes for families. This is not a re-badging of existing funding. It is a challenge, at a policy level within the Welsh Assembly Government, to establish clear outcomes for delivery. It is also a challenge for our partners in the way that they develop and deliver services.

Through Families First and the integrated family support services that are being developed by my colleague Gwenda, we aim to strengthen support to children and families so that holistic services are accessible at every level of need. There has been a lot of discussion about Cymorth and our decision to replace it with Families First from April 2012. This is not simply about the end of funding for Cymorth projects, but about being more efficient and effective with the money that we spend. Cymorth has funded some fantastic and successful projects, but we have not always been able to readily see the outcomes for children, young people and families. That needs to change, and that is partly why I have established Families First.

That said, I know that there are concerns about the pace of change. That is why I have agreed to a transitional year in 2011-12, in which we will work with local authorities to adapt the way in which they develop their services. When I launched Families First, I acknowledged that it would mean significant change for some local authorities, but that others were further down the right road. I therefore selected two pioneer consortia to lead the way on the programme. The consortium in the south comprises Rhondda Cynon Taf, Merthyr, and Blaenau Gwent, and the consortium in the north Wrexham, Flintshire and Denbighshire. Some of you will know that RCT had already begun an innovative approach with its On Track and Canopi schemes. Wrexham had already demonstrated success in bringing together organisations around the family with its team-around-the-child work. Both RCT and Wrexham are also pilot areas for the

Gadewch i mi ei gwneud yn glir o'r cychwyn bod Teuluoedd yn Gyntaf yn llawer mwy na rhaglen grantiau. Mae'n ymwneud â deall anghenion teuluoedd, datblygu ymyriadau cynnar a mwy priodol a thargeddu ein hadnoddau yn y ffordd fwyaf effeithiol posibl i gyflawni newid sylweddol o ran y canlyniadau i deuluoedd. Nid ail-enwi arian cyfredol yw hwn. Mae'n her, ar lefel polisi Llywodraeth Cynulliad Cymru, i sefydlu canlyniadau eglur ar gyfer darpariaeth. Mae hefyd yn her i'n partneriaid o ran sut maent yn datblygu a darparu gwasanaethau.

Drwy Teuluoedd yn Gyntaf a'r gwasanaethau cymorth i deuluoedd integredig sy'n cael eu datblygu gan fy nghydweithiwr Gwenda, ein nod yw cryfhau cefnogaeth i blant a theuluoedd fel bod gwasanaethau cyfannol ar gael ar gyfer pob lefel o angen. Bu llawer o drafodaeth am Cymorth a'n penderfyniad i sefydlu Teuluoedd yn Gyntaf yn ei le ym mis Ebrill 2012. Nid mater syml o ddod â chyllid prosiectau Cymorth i ben yw hwn, mae'n ymwneud â bod yn fwy effeithlon ac effeithiol gyda'r arian yr ydym yn ei wario. Mae Cymorth wedi ariannu prosiectau gwych a llwyddiannus, ond nid oedd bob tro yn hawdd gweld y canlyniadau i blant, pobl ifanc a theuluoedd. Mae angen i hynny newid, a dyna'n rhannol pam yr wyf wedi sefydlu Teuluoedd yn Gyntaf.

Wedi dweud hynny, gwn fod pryderon am gyflymder y newid. Dyna pam rwyf wedi cytuno i gael blwyddyn drosiannol yn 2011-12, pryd byddwn yn gweithio gydag awdurdodau lleol i addasu'r ffordd y maent yn datblygu eu gwasanaethau. Pan lansiais Teuluoedd yn Gyntaf, roeddwn yn cydnabod y byddai'n golygu newid sylweddol i rai awdurdodau lleol, ond bod eraill eisoes wedi dechrau ar hyd y llwybr cywir. Felly, dewisais ddau consortia arloesol i arwain y ffordd gyda'r rhaglen. Mae consortiwm y de yn cynnwys Rhondda Cynon Taf, Merthyr a Blaenau Gwent, ac mae'r consortiwm yn y gogledd yn cynnwys Wrecsam, Sir y Fflint a Sir Ddinbych. Bydd rhai ohonoch yn gwybod bod Rhondda Cynon Taf eisoes wedi dechrau gweithio'n arloesol gyda'i gynlluniau On Track a Canopi. Mae Wrecsam eisoes wedi llwyddo i ddwyn ynghyd sefydliadau yn ymwneud â'r teulu gyda'i waith lle mae tîm o amgylch y plentyn. Mae Rhondda Cynon Taf

integrated family support service, which creates an opportunity to see how the two initiatives can develop side by side. It is for these reasons that RCT and Wrexham are the lead consortia pioneers.

The southern consortium plans to scope the potential for joint commissioning of family support services, assessing the potential for integrated processes and pooled budgets in later years. It will also learn from best practice within the consortium and drive forward improvements in service design and delivery. In the north, work has been organised into three broad streams. The first addresses information, support and building blocks towards developing resilience and self-sufficiency in families. The second develops the team-around-the-child approach. The last stream looks to build local leadership and community-led solutions to local issues. When I announced the development of Families First, I also said that I would announce further pioneer areas early in this year. Last week I wrote to all local authorities asking for expressions of interest in the next phase of Families First pioneers. I have already heard of interest from a number of authorities and I expect to announce the next pioneer areas in March. I have been heartened by the positive response to Families First, but nobody would suggest that there is an easy answer to some of the issues that face children and families who are living in poverty. As I have always said, this will require action at all levels. It will be a challenge for us all, from policy makers to those working directly with children, young people and families. However, it is a challenge that we must all be ready to accept if we are serious about taking children on a journey out of poverty.

I will turn briefly to the amendments. I urge Members to reject them both. First, I oppose the amendment in the name of Nick Ramsay as it is entirely unnecessary. We have thought about the involvement of the third sector from the very outset of Families First. The recent invitation for phase 2 of Families First pioneers, for example, underlines the value

a Wrecsam hefyd yn ardaloedd prosiect peilot ar gyfer y gwasanaeth cymorth i deuluoedd integredig, sy'n gyfle i weld sut gall y ddwy fenter ddatblygu ochr yn ochr. Dyna pam mai Rhondda Cynon Taf a Wrecsam yw arweinwyr arloesol y consortia.

Mae consortiwm y de yn bwriadu asesu'r potensial ar gyfer cyd-gomisiynu gwasanaethau cymorth i deuluoedd, integreiddio prosesau a chronni cyllidebau mewn blynyddoedd i ddod. Bydd hefyd yn dysgu o arfer gorau o fewn y consortiwm ac yn gyrru gwelliannau o ran cynllunio a darparu gwasanaethau. Yn y gogledd, mae'r gwaith wedi'i drefnu mewn tair ffrwd eang. Mae'r cyntaf yn mynd i'r afael â gwybodaeth, cefnogaeth a chonglfeini ar gyfer datblygu gwydnwch a hunangynhaliaeth mewn teuluoedd. Mae'r ail yn datblygu'r ffordd tîm-o-amgylch-y-plentyn o weithio. Mae'r ffrwd olaf yn edrych ar greu arweinyddiaeth leol ac atebion o dan arweiniad y gymuned ar gyfer materion lleol. Pan gyhoeddais ddatblygiad Teuluoedd yn Gyntaf, dywedais hefyd y byddwn yn cyhoeddi mwy o ardaloedd arloesi yn gynnar eleni. Yr wythnos ddiwethaf, ysgrifennais at bob awdurdod lleol yn gofyn am ddatganiadau o ddiddordeb yn y cam nesaf o arloeswyr Teuluoedd yn Gyntaf. Rwyf eisoes wedi clywed bod gan nifer o awdurdodau ddiddordeb, ac rwy'n disgwyl cyhoeddi'r ardaloedd arloesi nesaf ym mis Mawrth. Rwyf wedi fy nghalonogi gan yr ymateb cadarnhaol i Teuluoedd yn Gyntaf, ond ni fyddai unrhyw un yn awgrymu bod ateb hawdd i rai o'r materion sy'n wynebu plant a theuluoedd sy'n byw mewn tlodi. Fel rwy'n dweud o hyd, mae angen gweithredu ar bob lefel. Bydd yn her i ni oll, o'r rhai sy'n llunio'r polisiau i'r rhai sy'n gweithio'n uniongyrchol gyda phlant, pobl ifanc a theuluoedd. Fodd bynnag, mae'n her y mae'n rhaid i bawb fod yn barod i'w dderbyn os ydym o ddifrif am dynnu plant allan o dlodi.

Trof at y gwelliannau yn fyr. Rwy'n annog Aelodau i wrthod y ddau ohonynt. Yn gyntaf, rwy'n gwrthwynebu'r gwelliant yn enw Nick Ramsay am ei fod yn gwbl ddiangen. Rydym wedi ystyried cyfraniad y trydydd sector ers dechrau Teuluoedd yn Gyntaf. Mae'r gwahoddiad diweddar ar gyfer cam 2 arloeswyr Teuluoedd yn Gyntaf, er

placed on the third sector. It is clear that prospective pioneer proposals must include information about the engagement of the third sector. The Welsh Conservatives really have to pay more attention to this agenda as it develops.

Secondly, I turn to Peter Black's amendment. The child poverty strategy clearly sets out our strategic objectives to address child poverty in Wales, and Families First is one of the key steps that we are undertaking to tackle those objectives. We are working through those pioneer areas to prepare fully for the roll-out of Families First in 2012. The amendment does not take into account the guidance that we recently offered to Welsh local authority chief executives and children and young people's partnerships to enable them to express an interest in becoming a pioneer. The Assembly Government will issue full programme guidance this summer. It is also important to realise that the Welsh Assembly Government, in building Families First, has not for a moment regarded itself as having a monopoly of wisdom, hence the pioneers and the co-working. Therefore, the stance taken in the amendment is nonsensical.

Gwelliant 1 Nick Ramsay

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn nodi'r rhan allweddol a chwaraewyd gan y Trydydd Sector wrth ddatblygu Teuluoedd yn Gyntaf ac yn galw am gynnwys y Trydydd Sector yn uniongyrchol wrth gynllunio a chyflenwi Teuluoedd yn Gyntaf.

Mark Isherwood: I move amendment 1.

As we have heard, the Families First initiative is designed to support families and tackle child poverty by bringing together agencies and intervening at the preventative and protective stages. The programme aims to drive improvements to family support design and delivery and, in so doing, reduce the number of families developing more complex needs and thus requiring more intensive and costly interventions. Families First was established in 2010 with two

enghraifft, yn tanlinellu'r gwerth a roddir ar y trydydd sector. Mae'n amlwg bod yn rhaid i gynigion gan ddarpar arloeswyr gynnwys gwybodaeth am eu cyswllt â'r trydydd sector. Mae gwir angen i'r Ceidwadwyr Cymreig dalu mwy o sylw i'r agenda hon wrth iddi ddatblygu.

Yn ail, trof at welliant Peter Black. Mae'r strategaeth tlodi plant yn nodi'n glir ein hamcanion strategol i fynd i'r afael â thlodi plant yng Nghymru, ac mae Teuluoedd yn Gyntaf yn un o'n camau allweddol ar gyfer mynd i'r afael â'r amcanion hynny. Rydym yn gweithio, drwy'r ardaloedd arloesi, i baratoi ar gyfer cyflwyno Teuluoedd yn Gyntaf ym llawn yn 2012. Nid yw'r gwelliant yn ystyried ein canllawiau diweddar i brif weithredwyr awdurdodau lleol a phartneriaethau plant a phobl ifanc yng Nghymru i'w galluogi i fynegi diddordeb mewn bod yn arloeswyr. Bydd Llywodraeth y Cynulliad yn cyhoeddi canllawiau llawn ar gyfer y rhaglen yn yr haf. Mae hefyd yn bwysig sylweddoli nad yw Llywodraeth Cynulliad Cymru, wrth ddatblygu Teuluoedd yn Gyntaf, erioed wedi ystyried bod ganddi fonopoli ar ddoethineb, dyna pam mae gennym yr arloeswyr a'r cydweithio. Felly, mae safbwynt y gwelliant yn hurt.

Amendment 1 Nick Ramsay

Add as new point at end of motion:

Notes the critical role played by the Third Sector in developing Families First and calls for direct Third Sector involvement in the planning and delivery of Families First.

Mark Isherwood: Cynigiau welliant 1.

Fel rydym wedi clywed, mae'r fenter Teuluoedd yn Gyntaf wedi'i chynllunio i gefnogi teuluoedd a mynd i'r afael â thlodi plant trwy ddwyn ynghyd asiantaethau ac ymyrryd yn ystod y cyfnodau atal ac amddiffyn. Nod y rhaglen yw gwella cynllunio a darpariaeth o ran cymorth i deuluoedd a, wrth wneud hynny, lleihau nifer y teuluoedd sy'n datblygu anghenion mwy cymhleth ac felly sydd angen ymyriadau mwy dwys a chostus. Cafodd Teuluoedd yn

Families First pioneer consortia: Wrexham, Denbighshire and Flintshire in the north, and Rhondda Cynon Taf, Blaenau Gwent and Merthyr Tydfil in the south. Three of the pioneer areas are also acting as pioneers for the integrated family support team pilot schemes to address the needs of families at or near crisis point.

The programme was first evaluated in five third sector pilot projects, under the early parental intervention pilot, or EPIP, across Wales. In Flintshire, this included Barnardo's Cymru. The 2010 evaluation of these pilot projects identified the need for specialist parenting programmes for substance-misusing parents, that it was often the project workers who encouraged and motivated these parents to continue to work actively with such services, that support needed to be tailored to client need and capabilities, and that successful implementation of new projects requires the development of inter-agency working and the availability of project resources. Therefore, our amendment to this motion notes the critical role played by the third sector in developing Families First and calls for direct third sector involvement in the planning and delivery of Families First.

Last April, I attended a Strengthening Families programme event in Flintshire, launching the national evaluation of the programme via six trials across Wales, including trials in Flintshire and Wrexham. It recognised the need for more evidence on the effectiveness of interventions and on the role of family functioning and parenting in preventing substance misuse.

I was concerned to learn that the local authorities pioneering Families First had at that stage made no attempt to engage with Barnardo's Cymru in Flintshire, although I understand that some of the staff have since been recruited by a pioneer local authority. I have also had to intervene twice when unsustainable funding threatened the jobs of Barnardo's Cymru staff who had successfully delivered the Families Matter project in

Gyntaf ei sefydlu yn 2010 gyda dau gonsortia arloesi: Wrecsam, Sir Ddinbych a Sir y Fflint yn y gogledd, a Rhondda Cynon Taf, Blaenau Gwent a Merthyr Tudful yn y de. Mae tri o'r ardaloedd arloesi hefyd yn arloeswyr ar gyfer y cynlluniau peilot tîm cymorth i deuluoedd integredig i fynd i'r afael ag anghenion teuluoedd sydd mewn argyfwng neu'n agos at hynny.

Cafodd y rhaglen ei gwerthuso am y tro cyntaf mewn pum prosiect peilot yn y trydydd sector, o dan y cynllun peilot ymyriad cynnar i rieni, neu EPIP, ar draws Cymru. Yn Sir y Fflint, roedd hyn yn cynnwys Barnardo's Cymru. Nodwyd gan werthusiad 2010 o'r prosiectau peilot bod angen rhaglenni magu plant arbenigol ar gyfer rhieni sy'n camddefnyddio sylweddau, mai'r gweithwyr prosiect yn aml oedd yn annog ac yn cymell y rhieni hynny i barhau i gydweithio â gwasanaethau o'r fath, bod angen teilwra cefnogaeth i anghenion a galluoedd cleientiaid, a bod gweithredu prosiectau newydd yn llwyddiannus yn ddibynnol ar gydweithio rhwng asiantaethau ac argaeledd adnoddau i'r prosiect. Felly, mae ein gwelliant i'r cynnig hwn yn nodi rôl hollbwysig y trydydd sector wrth ddatblygu Teuluoedd yn Gyntaf ac yn galw am gyfranogiad uniongyrchol gan y trydydd sector wrth gynllunio a darparu Teuluoedd yn Gyntaf.

Fis Ebrill diwethaf, bûm mewn digwyddiad gan y rhaglen Cryfhau Teuluoedd yn Sir y Fflint yn lansio gwerthusiad cenedlaethol y rhaglen drwy chwe threial ar draws Cymru, gan gynnwys treialon yn Sir y Fflint a Wrecsam. Roedd yn cydnabod bod angen mwy o dystiolaeth ynghylch effeithiolrwydd ymyriadau a rôl teulu sy'n gweithio a sgiliau magu plant o ran atal camddefnyddio sylweddau.

Roeddwn yn bryderus i glywed nad oedd yr awdurdodau lleol a oedd yn arloesi Teuluoedd yn Gyntaf ar yr adeg honno wedi gwneud unrhyw ymdrech i ymgysylltu â Barnardo's Cymru yn Sir y Fflint, er fy mod yn deall bod rhai o'r staff wedi cael eu recriwtio gan awdurdod lleol arloesol ers hynny. Bu hefyd rhaid i mi ymyrryd ddwywaith pan oedd cyllid anghynaliadwy yn bygwth swyddi staff Barnardo's Cymru a

Flintshire, despite the EPIP evaluation finding that Barnardo's Families Matter and Bridgend EPIP models had prioritised the development of family functioning and kept several families united as a result of their work.

Barnardo's Cymru advises that the Families Matter service has been and is funded through voluntary funds and substance misuse action team money and that it is awaiting confirmation of funding for the next financial year. The integrated family support services teams have been said to be based on the Option 2 project. They will therefore be dealing with crisis intervention and/or higher-end risk cases and so will not be providing early interventions to families. There is therefore still a gap in service provision for early intervention work with families affected by parental substance misuse, something that the EPIPs such as Families Matter sought to address. Worryingly, although the findings of the EPIP external evaluation were discreetly published late last year, it is still not known what, if anything, has been done with these findings.

The IFSS and Families First initiative would be strengthened by the multi-agency involvement of the voluntary sector. In its Stage 1 report on the Children and Families (Wales) Measure 2010, Legislation Committee No. 2 stated:

'we recognise the invaluable contribution of the voluntary sector in providing support to vulnerable children and their families and we therefore feel the proposed Measure would be strengthened by the inclusion of provision for the involvement of the voluntary sector in relation to the work of IFSTs and the establishment of IFS boards, and we so recommend.'

The committee recognised the invaluable contribution of the voluntary sector in providing support to vulnerable children and their families, and we therefore regret that

oedd wedi darparu prosiect Mae Teuluoedd yn Bwysig yn llwyddiannus yn Sir y Fflint, er gwaethaf canfyddiad gwerthusiad EPIP bod prosiect Mae Teuluoedd yn Bwysig Barnardo's a modelau EPIP Pen-y-bont ar Ogwr wedi blaenoriaethu datblygu teuluoedd sy'n gweithio a chadw nifer o deuluoedd gyda'i gilydd o ganlyniad i'w gwaith.

Mae Barnardo's Cymru yn cynghori bod y gwasanaeth Mae Teuluoedd yn Bwysig wedi, ac yn cael ei ariannu gan gronfeydd gwirfoddol ac arian y tîm gweithredu yn erbyn camddefnyddio sylweddau a'i fod yn aros am gadarnhad o ran y cyllid ar gyfer y flwyddyn ariannol nesaf. Dywedwyd bod y timau gwasanaethau cymorth i deuluoedd integredig yn seiliedig ar brosiect Opsiwn 2. Byddant, felly, yn ymdrin ag ymyrraeth mewn argyfwng ac/neu achosion gyda risg uwch ac felly ni fyddant yn darparu ymyriadau cynnar i deuluoedd. Felly, mae bwlech o hyd o ran darparu gwasanaeth gwaith ymyrraeth cynnar gyda theuluoedd yr effeithir arnynt gan rieni sy'n camddefnyddio sylweddau, rhywbeth y gwnaeth EPIPau megis Mae Teuluoedd yn Bwysig geisio fynd i'r afael ag ef. Mae'n destun pryder, er bod canfyddiadau gwerthusiad allanol EPIP wedi'u cyhoeddi heb lawer o sylw yn hwyr y llynedd, nad oes neb yn gwybod beth, os unrhyw beth, sydd wedi cael ei wneud gyda'r canfyddiadau hynny.

Byddai'r fenter IFSS a Teuluoedd yn Gyntaf yn cael eu cryfhau gan gyfranogiad aml-asantiaeth o'r sector gwirfoddol. Yn ei adroddiad Cyfnod 1 ar y Mesur Plant a Theuluoedd (Cymru) 2010, dywedodd Pwyllgor Deddfwriaeth Rhif 2:

'rydym yn cydnabod cyfraniad hanfodol y sector gwirfoddol at y gwaith o ddarparu cymorth i blant agored i niwed a'u teuluoedd ac rydym felly'n teimlo y gellid cryfhau'r Mesur arfaethedig drwy gynnwys darpariaeth i alluogi'r sector gwirfoddol i gyfrannu at waith TICIDau a'r gwaith o sefydlu byrddau integredig cymorth i deuluoedd, ac dyna rydym yn ei argymhell.'

Cydnabu'r pwyllgor gyfraniad gwerthfawr y sector gwirfoddol o ran darparu cymorth i blant sy'n agored i niwed a'u teuluoedd, ac felly rydym yn gresynu bod y Blaid Lafur a

Labour and Plaid Cymru defeated amendments that would have ensured that such involvement was for on the face of the Measure.

Before the full roll-out of Families First in April 2012, it is therefore essential that we recognise the key role played by social entrepreneurs and poverty fighters in the third sector in supporting families and tackling child poverty. We must allow third sector enterprises to ask the public sector how they can help it to save money, delivering more for less. After all, as I said in a different context last week, it does not matter who delivers the services; what matters is how well they are delivered.

Gwelliant 2 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn gresynu bod cyn lleied o wybodaeth wedi'i chyhoeddi am sut beth fydd Teuluoedd yn Gyntaf pan gaiff ei gyflwyno ledled Cymru yn 2012, ac yn gresynu ymhellach wrth y diffyg amcanion clir neu dargedau pendant er mwyn asesu perfformiad y cynllun Teuluoedd yn Gyntaf.

Veronica German: I move amendment 2.

On the day his annual report was published in 2009, the Children's Commissioner for Wales said that we should stop coming up with new ideas and new strategies and policies and simply roll up our sleeves and get on with delivering and implementing changes that would make a difference to children's lives. I think that we all agree with that. I hope that that is what the Families First initiative will do. The Minister spoke about reducing inequalities. No-one could disagree with that: it is a vital step forward in order for people's life chances to be improved.

However, I am slightly at a loss as to exactly what is being promoted by Families First. I can understand that you have pioneer areas; I can see that they are trying out different

Phlaid Cymru wedi trechu gwelliannau a fyddai wedi sicrhau bod cyfranogiad o'r fath yn cael darpariaeth ar wyneb y Mesur.

Cyn i Teuluoedd yn Gyntaf gael ei gyflwyno'n llawn ym mis Ebrill 2012, mae'n hanfodol ein bod yn cydnabod y rhan allweddol a chwaraewyd gan entrepreneuriaid cymdeithasol a brwydwr yn erbyn tlodi yn y trydydd sector o ran cefnogi teuluoedd a mynd i'r afael â thlodi plant. Rhaid i ni ganiatáu i fentrau trydydd sector ofyn i'r sector cyhoeddus sut y gall eu helpu i arbed arian, gan ddarparu mwy am lai. Wedi'r cyfan, fel y dywedais mewn cyddestun gwahanol yr wythnos ddiwethaf, nid yw o bwys pwy sy'n cyflwyno'r gwasanaethau; yr hyn sy'n bwysig yw pa mor dda y maent yn cael eu darparu.

Amendment 2 Peter Black

Add as new point at end of motion:

Regrets that there is little published information about what Families First will look like when it is rolled out across Wales in 2012, and further regrets that there is a lack of clear objectives or identifiable targets with which to assess the performance of the Families First initiative.

Veronica German: Cynigiau welliant 2.

Ar y diwrnod y cafodd ei adroddiad blynyddol ei gyhoeddi yn 2009, dywedodd Comisiynydd Plant Cymru y dylem roi'r gorau i ddod o hyd i syniadau newydd a strategaethau a pholisïau newydd ac yn syml dorchi llewys a mynd ati i gyflwyno a gweithredu newidiadau a fyddai'n gwneud gwahaniaeth i fywydau plant. Credaf ein bod oll yn cytuno â hynny. Rwy'n gobeithio mai dyna beth fydd y fenter Teuluoedd yn Gyntaf yn ei wneud. Siaradodd y Gweinidog am leihau anghydraddoldebau. Ni allai unrhyw un anghytuno â hynny: mae'n gam hanfodol ymlaen i wella cyfleoedd bywyd pobl.

Fodd bynnag, rwyf wedi drysu ynghylch beth yn union mae Teuluoedd yn Gyntaf yn ei hyrwyddo. Rwy'n deall bod gennyh ardal oedd arloesi; gallaf weld eu bod yn rhoi

ideas. However, I am not sure how these pioneer areas will be assessed and how you will measure the outcomes of what they are doing. We could not possibly disagree with the idea of a holistic approach, of early intervention and so on; all of those things are important to the life chances of those children. However, the Minister mentioned that guidance had been issued to local authorities that want to join the scheme and become pioneers.

4.15 p.m.

We would be grateful if the guidance and the further information could be disseminated throughout the Assembly, because we had difficulty in trying to locate any such guidance in the run-up to this debate. We want to know exactly what differences you expect Families First to make to those particular families. I know that you had an informal discussion with members of the committee, but as I am not a member of that committee, I was not privy to that information. However, I feel that there are still some questions perhaps that have not yet been answered. We are not exactly sure how you decided to proceed. You said that it was still in its infancy, and I can see from what you have said today that that seems to be the case, yet you have also said that you will roll it out across Wales in 2012. It seems a little premature to say that something that is still in its infancy, and something that you are still trying out, will certainly be rolled out across Wales. It seems a bit like putting the cart before the horse. So, I would like a bit more information from the Deputy Minister about how that might pan out.

There is also a slight concern about duplication. I know that the WLGA was slightly concerned that some of the schemes might be duplicating the integrated family support services. The Rhondda Cynon Taf authority in particular already deals with drug and alcohol abuse, yet in the Families First initiative, we still have acknowledgement of work with families who have problems with drug and alcohol abuse. I would appreciate clarification as to how you will ensure that duplication of services does not happen.

cynnig ar syniadau gwahanol. Fodd bynnag, nid wyf yn siŵr sut bydd yr ardaloedd arloesi yn cael eu hasesu a sut byddwch yn mesur canlyniadau'r hyn y maent yn ei wneud. Ni allem anghytuno gyda'r syniad o ddull cyfannol, o ymyrraeth gynnar ac yn y blaen; mae hynny oll yn bwysig i gyfleoedd bywyd y plant hynny. Fodd bynnag, soniodd y Gweinidog fod canllawiau wedi'u rhoi i awdurdodau lleol sydd am ymuno â'r cynllun a dod yn arloeswyr.

Byddem yn ddiolchgar petai'r canllawiau a'r wybodaeth bellach yn cael eu lledaenu ar draws y Cynulliad, gan ein bod wedi cael anhawster wrth geisio dod o hyd i unrhyw ganllawiau o'r fath wrth baratoi at y ddatl hon. Rydym eisiau gwybod yn union pa wahaniaethau yr ydych yn disgwyl i Teuluoedd yn Gyntaf eu gwneud i'r teuluoedd penodol hynny. Gwn eich bod wedi cael trafodaeth anffurfiol ag aelodau'r pwyllgor, ond gan nad wyf yn aelod o'r pwyllgor hwnnw, ni chefais y wybodaeth honno. Fodd bynnag, teimlaf fod rhai cwestiynau heb eu hateb o hyd. Nid ydym yn hollol siŵr sut ydych wedi penderfynu symud ymlaen. Dywedasoeh ei fod dal yn ei febyd, a gallaf weld o'r hyn yr ydych wedi'i ddweud heddiw bod hynny'n wir, ond rydych hefyd wedi dweud y byddwch yn ei gyflwyno ar draws Cymru yn 2012. Mae'n ymddangos braidd yn gynnar i ddweud bod rhywbeth sy'n dal yn ei febyd, ac yn rhywbeth yr ydych yn dal i roi cynnig arno, yn sicr o gael ei gyflwyno ar draws Cymru. Mae fel rhoi'r cart o flaen y ceffyl. Felly, hoffwn ragor o wybodaeth gan y Dirprwy Weinidog am beth allai'r canlyniad fod.

Mae yna hefyd bryder am ddyblygu. Gwn fod Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru braidd yn bryderus y gallai rhai o'r cynlluniau fod yn dyblygu gwasanaethau cymorth i deuluoedd integredig. Mae awdurdod Rhondda Cynon Taf eisoes yn ymdrin â chamddefnyddio cyffuriau ac alcohol, ac eto yn y fenter Teuluoedd yn Gyntaf, mae cydnabyddiaeth o waith gyda theuluoedd sydd â phroblemau gyda cham-drin cyffuriau ac alcohol. Byddwn yn gwerthfawrogi eglurhad ynghylch sut y byddwch yn sicrhau na fydd dyblygu gwasanaethau yn digwydd.

Obviously, it is a fundamental programme, and I look forward to seeing how this pooled budgeting and integrated work will carry on. It may well be that this initiative will deliver the goods—I hope it does, for the sake of those children, those families and for the future. The problem as I see it is that we do not have clear objectives and outcomes for what you are hoping to achieve. Without them, I do not see how you will be able to measure the success.

Christine Chapman: I welcome this debate, because it starts to address the complex nature of poverty in our communities, particularly child poverty. Last week, when I visited the Committee of the Regions in Brussels, where I had been doing some work on poverty there, I called it a badge of shame, because we have such unacceptably high levels of child poverty, not just in the UK and in Wales, but across Europe.

I pay great tribute to Huw Lewis for his pioneering work. We know that specific areas in Wales are more susceptible to poverty, so it is right that an area such as Rhondda Cynon Taf—and I also know of others—is one of the pilot areas for Families First, given the problems of poverty there. However, we also know that there are pockets of extreme poverty in which families affected by poverty live side by side with those who are slightly better off. It is a very complex issue. I am therefore optimistic that this new approach will be more effective because of the opportunity to drill down, to intervene in the challenges that some families face and which, as we know, if left unaddressed, will just store up greater problems for the next generation.

I would like to mention a slight note of caution. There is a real danger of stigmatising those who are in poverty if we do not handle the matter sensitively. There can be this issue of finger-pointing in communities, with people talking about the undeserving poor. I would be very grateful if the Deputy Minister could comment on how we could address this.

Mae'n amlwg ei bod yn rhaglen sylfaenol, ac edrychaf ymlaen at weld sut bydd y cyllidebau cyfun a'r gwaith integredig yn parhau. Mae'n ddigon posibl y bydd y fenter hon yn llwyddiant—gobeithio y bydd, er lles y plant, y teuluoedd ac ar gyfer y dyfodol. Y broblem i mi yw nad oes amcanion a chanlyniadau eglur ar gyfer yr hyn yr ydych yn gobeithio ei gyflawni. Hebddynt, ni wn sut byddwch yn gallu mesur ei lwyddiant.

Christine Chapman: Croesawaf y ddadl hon, gan ei bod yn dechrau mynd i'r afael â natur gymhleth tlodi yn ein cymunedau, yn enwedig tlodi plant. Yr wythnos ddiwethaf, pan ymwelais â Phwyllgor y Rhanbarthau ym Mrwsel, lle'r oeddwn wedi bod yn gwneud rhywfaint o waith ar dlodi yno, fe'i gelwais yn fathodyn cywilydd, oherwydd mae gennym lefelau annerbyniol o uchel o dlodi plant, nid yn unig yn y DU ac yng Nghymru, ond ar draws Ewrop.

Talaf deyrnged fawr i Huw Lewis am ei waith arloesol. Gwyddwn fod ardaloedd penodol yng Nghymru yn fwy agored i dlodi, felly mae'n iawn bod ardal fel Rhondda Cynon Taf—ac yr wyf hefyd yn gwybod am rai eraill—yn un o'r ardaloedd peilot ar gyfer Teuluoedd yn Gyntaf, o ystyried y problemau tlodi yno. Fodd bynnag, rydym hefyd yn gwybod bod pocedi o dlodi eithafol lle mae teuluoedd yr effeithir arnynt gan dlodi yn byw ochr yn ochr â phobl sydd ychydig yn well eu byd. Mae'n fater cymhleth iawn. Rwyf felly'n hyderus y bydd y dull newydd hwn yn fwy effeithiol oherwydd y cyfle i ganolbwyntio ac ymyrryd yn yr heriau sy'n wynebu rhai teuluoedd, ac, fel y gwyddom, os na chânt eu datrys, byddant yn arwain at fwy o broblemau ar gyfer y genhedlaeth nesaf.

Hoffwn roi ychydig rybudd. Mae gwir berygl o stigmatiddio'r rhai sydd mewn tlodi os nad ydym yn trin y mater mewn modd sensitif. Gall pobl bwyntio bysedd mewn cymunedau a siarad am y tlawd annheilwng. Byddwn yn ddiolchgar iawn pe gallai'r Dirprwy Weinidog sôn am sut y gallwn fynd i'r afael â hynny.

The preventative work with families at risk is an excellent approach, but I think that such families must be active participants. We must work with them, and they must be active participants. Again, I would like some assurances from the Deputy Minister that a great deal of sensitivity will be used.

Another point that I wanted to make is that poverty increases parental vulnerability to stress, and this has been argued by the NSPCC. If parents are unemployed, we know what the obvious challenges are at present. However, working parents are not immune, because we know of working parents on low wages who work long hours to make up for the financial shortfalls in the face of uncertainty about their jobs and the fear of redundancies. All of those things can impact on the wellbeing of families and raise stress levels enormously, which in turn impacts on children. We know that this recession is having a terrible impact on families, whether the parents are in work or not. Can the Deputy Minister tell us anything about the work that he may be doing with the Deputy First Minister on the economy in this regard, because there is a strong link?

We know that cuts at UK Government level are hitting some families disproportionately and, again, this is unacceptable. However, I applaud the fact that this Labour-led Welsh Assembly Government is seeking to protect those who are most at risk through a range of measures that are being rolled out, including Families First. I congratulate you, Huw, on the dedication that you have shown over the years to this particular issue. It is one of the biggest issues for the Assembly, and I welcome further updates on progress.

Bethan Jenkins: I welcome the importance that child poverty and issues related to children and young people are being accorded, in spite of the current financial constraints. Even though many of the issues related to child poverty remain outside the remit of the Assembly, at least an effort is being made in Wales to alleviate the huge problems that we currently have. However,

Mae'r gwaith atal gyda theuluoedd sydd mewn perygl yn ddull rhagorol, ond credaf fod rhaid i deuluoedd o'r fath fod yn gyfranogwyr gweithgar. Rhaid i ni weithio gyda hwy, a rhaid iddynt fod yn gyfranogwyr gweithgar. Unwaith eto, hoffwn gael rhyw sicrwydd gan y Dirprwy Weinidog y bydd llawer iawn o sensitifrwydd yn cael ei ddefnyddio.

Pwynt arall yr wyf am ei wneud yw bod tlodi yn gwneud rhieni yn gynyddol agored i straen, ac y mae'r NSPCC wedi dadlau hynny. Os yw rhieni yn ddi-waith, gwyddom beth yw'r heriau amlwg ar hyn o bryd. Fodd bynnag, nid yw rhieni sy'n gweithio wedi'u heithrio o hynny, gan ein bod yn gwybod am rieni sy'n gweithio ar gyflogau isel sy'n gweithio oriau hir i wneud yn iawn am y diffygion ariannol yn wyneb ansicrwydd am eu swyddi ac ofn diswyddiadau. Gall yr holl bethau hynny effeithio ar les teuluoedd a chodi lefelau straen yn aruthrol, sydd yn ei dro yn effeithio ar blant. Gwyddom fod y dirwasgiad hwn yn cael effaith ofnadwy ar deuluoedd, os yw'r rhieni yn gweithio ai peidio. A all y Dirprwy Weinidog ddweud unrhyw beth wrthym am ei waith gyda'r Dirprwy Brif Weinidog ar yr economi o ran hyn, oherwydd mae cyswllt cryf rhyngddynt?

Gwyddom fod toriadau Llywodraeth y DU yn cael effaith anghymesur ar rai teuluoedd ac, unwaith eto, mae hyn yn annerbyniol. Fodd bynnag, cymeradwyaf y ffaith bod Llywodraeth Cynulliad Cymru, sy'n cael ei harwain gan y Blaid Lafur, yn ceisio amddiffyn y rhai sy'n wynebu'r perygl mwyaf drwy gyflwyno amrywiaeth o fesurau, gan gynnwys Teuluoedd yn Gyntaf. Rwy'n eich llongyfarch, Huw, ar eich ymroddiad i'r mater hwn dros y blynyddoedd. Mae'n un o'r materion pwysicaf i'r Cynulliad, a chroesawaf unrhyw wybodaeth bellach ar gynydd.

Bethan Jenkins: Croesawaf y pwysigrwydd sy'n cael ei roi i dlodi plant a materion sy'n gysylltiedig â phlant a phobl ifanc, er gwaethaf y cyfyngiadau ariannol presennol. Er bod llawer o'r materion sy'n gysylltiedig â thlodi plant y tu allan i gylch gwaith y Cynulliad, o leiaf mae ymdrech yn cael ei wneud yng Nghymru i liniaru'r problemau enfawr sydd gennym ar hyn o bryd. Fodd

what worries me is that many of the key organisations that Families First will be collaborating with face the UK Government's drastic cuts. This is part of the terrible trickle-down of the austerity measures that we face.

As an aside, the UK Government says that it is working to protect the most vulnerable from these cuts, but I do not see how that is possible when we hear that front-line organisations, such as citizens advice bureaux, are suffering incredibly from these cuts, such as the cuts to legal aid funding. I worry that bodies under Families First will suffer the same fate, if they have not already done so.

As I have mentioned, Plaid recognises that decisions on important issues affecting child poverty, such as macroeconomic policy and welfare reform, are made in Westminster, unfortunately. Without economic levers, it is impossible for this Government to make changes in this particular area, but I welcome the changes that are being made, especially those being made to reach child poverty targets in Wales.

We have had an explanation that the Welsh Government describes Families First as a major part of its commitment to supporting families and tackling child poverty in the most efficient and effective way possible. As it stands, the initiative also appears to be taking the right steps to achieve what is possible within the Assembly's remit. At first, I admit that I had some reservations about the idea of the two consortia in pioneer areas announced last year by the Deputy Minister in the areas outlined previously. However, one thing that has come through quite considerably in the consultation on child poverty that I have undertaken in recent months is that a national one-size-fits-all policy brings only limited benefits. For example, while it is possible to argue that the same kind of child poverty issues faced by constituents in my region may arise in other Members' regions and constituencies, the solutions can be quite different, regardless of the causes. We need to recognise that.

bynag, yr hyn sy'n fy mhoeni i yw bod nifer o'r sefydliadau allweddol y bydd Teuluoedd yn Gyntaf yn cydweithio â hwy yn wynebu toriadau eithafol Llywodraeth y DU. Mae hynny'n ran o'r camau cynilo ofnadwy sy'n ein hwynebu.

Hefyd, mae Llywodraeth y DU yn dweud ei bod yn gweithio i amddiffyn y rhai mwyaf agored i niwed rhag y toriadau hyn, ond ni welaf sut y gallai hynny fod yn bosibl gan ein bod yn clywed bod sefydliadau ar y rheng flaen, megis canolfannau cyngor ar bopeth, yn dioddef yn ofnadwy yn sgîl y toriadau, megis y toriadau mewn cyllid cymorth cyfreithiol. Rwy'n poeni y bydd sefydliadau o dan Teuluoedd yn Gyntaf yn dioddef yr un dynged, os nad yw hynny wedi digwydd eisoes.

Fel yr wyf wedi sôn, mae Plaid Cymru yn cydnabod bod penderfyniadau ar faterion pwysig sy'n effeithio ar dlodi plant, megis polisi macro-economaidd a diwygio lles, yn cael eu gwneud yn San Steffan, yn anffodus. Heb ysgogiadau economaidd, nid oes modd i'r Llywodraeth hon gyflawni newidiadau yn y maes penodol hwn, ond rwy'n croesawu'r newidiadau sy'n cael eu gwneud, yn enwedig y rhai i gyrraedd targedau tlodi plant yng Nghymru.

Rydym wedi cael esboniad bod Llywodraeth Cymru yn disgrifio Teuluoedd yn Gyntaf fel rhan bwysig o'i hymrwymiad i gefnogi teuluoedd a mynd i'r afael â thlodi plant yn y modd mwyaf effeithlon ac effeithiol posibl. Fel y mae, ymddengys bod y fenter hefyd yn cymryd y camau cywir i gyflawni'r hyn sy'n bosibl o fewn cylch gwaith y Cynulliad. I ddechrau, rwy'n cyfaddef bod gennyf rai amheuan am y syniad o'r ddau gonsortia mewn ardaloedd arloesi a gyhoeddodd y Dirprwy Weinidog y llynedd, yn yr ardaloedd sydd eisoes wedi'u hamlinellu. Fodd bynnag, un peth sydd wedi dod i'r amlwg yn yr ymgynghoriad ar dlodi plant i mi ei gynnal yn ystod y misoedd diwethaf yw mai buddion cyfyngedig yn unig fydd i bolisi cenedlaethol gydag un ateb sy'n addas i bawb. Er enghraifft, er ei bod yn bosibl dadlau y gallai etholwyr yn fy rhanbarth wynebu'r un fath o broblemau tlodi plant ag etholwyr mewn rhanbarthau ac etholaethau Aelodau eraill, gall yr atebion fod yn wahanol iawn, waeth

beth yw'r achosion. Mae angen i ni gydnabod hynny.

I welcome the approach of the pioneer areas before the initiative is ultimately rolled out in the 22 local authorities, with the proviso that it will be assessed correctly and rigorously. It is crucial that, if we do roll it out in all 22 local authorities, we ensure that the approach works, albeit in different ways, while there is some form of consistency in the direction of travel. I know that many people have criticised Cymorth on the basis that it is disparate, and we must acknowledge that differences do exist in various areas throughout Wales, but there must be some form of consistency running through the whole concept. I am sure that the Deputy Minister agrees with me on this point, because the pilot schemes are aimed at developing good practice peculiar to the areas in which they are going ahead. However, because these pilots are both area-specific and innovative, we will need to draw on a unique kind of expertise to truly assess the pioneer areas and their worth.

Working closely with local authorities is also very sensible, involved as they are in delivering their fair share of services to those experiencing child poverty. I hope that this will become a two-way street, and unlike the Tories' already bankrupt 'big society' idea, which seeks to impose views from above, we will seek to listen to front-liners from councils and other partner organisations who are currently working as part of the Cymorth funding process. We can learn from them and disseminate what they teach us to a wider audience. I can safely say that Plaid Cymru will not be supporting the Conservative amendment this afternoon. We believe that it is implied by the Deputy Minister in the documentation that the third sector—

Nick Ramsay: I am intrigued to hear you say that you will not be supporting our amendment. Does that mean that you do not believe that the third sector is critical in delivering the sort of improvements that you are talking about?

Bethan Jenkins: I took your intervention in good faith, but I was going to say that that is implied in the Government's direction of

Rwy'n croesawu dulliau gwaith yr ardaloedd arloesi cyn i'r fenter gael ei chyflwyno yn y 22 awdurdod lleol, ar yr amod y caiff ei hasesu yn gywir ac yn drylwyr. Mae'n hanfodol, os ydym am ei chyflwyno ym mhob un o'r 22 awdurdod lleol, ein bod yn sicrhau bod y dull hwn yn gweithio, mewn ffyrdd gwahanol ond gyda rhyw fath o gysondeb o ran y cyfeiriad. Gwn fod llawer o bobl wedi beirniadu Cymorth am fod yn anghyfarfartal, a rhaid inni gydnabod bod gwahaniaethau rhwng gwahanol ardaloedd yng Nghymru, ond rhaid cael cysondeb o ran y cysyniad. Rwy'n siŵr bod y Dirprwy Weinidog yn cytuno â mi, gan fod y cynlluniau peilot wedi'u hanelu at ddatblygu arfer da penodol i'r ardal y byddant yn cael eu cyflwyno. Fodd bynnag, gan fod y cynlluniau peilot yn benodol i'w hardaloedd ac yn arloesol, bydd angen i ni ddefnyddio arbenigedd unigryw i asesu'r ardaloedd arloesi a'u gwerth.

Mae gweithio'n agos gydag awdurdodau lleol hefyd yn synhwyrol iawn, am eu bod ynghlwm â darparu llawer o'r gwasanaethau hynny i'r bobl sy'n dioddef tlodi plant. Gobeithio y bydd hyn yn dod yn stryd ddwy-ffordd, ac yn wahanol i syniad 'cymdeithas fawr' y Toriaid, sydd eisoes wedi methu, sy'n ceisio llywio barn pobl oddi uchod, byddwn yn ceisio gwrandao ar bobl sydd ar y blaen mewn cynghorau a sefydliadau partner eraill sy'n gweithio ar hyn o bryd ar broses ariannu Cymorth. Gallwn ddysgu oddi wrthynt a lledaenu hynny i gynulleidfa ehangach. Ni fydd Plaid Cymru yn cefnogi gwelliant y Ceidwadwyr y prynhawn yma. Credwn fod y Dirprwy Weinidog yn awgrymu yn y ddogfennaeth bod y trydydd sector—

Nick Ramsay: Rwy'n chwilfrydig i'ch clywed yn dweud na fyddwch yn cefnogi ein gwelliant. Yw hynny'n golygu nad ydych yn credu bod y trydydd sector yn hanfodol i gyflwyno'r math o welliannau yr ydych yn sôn amdanynt?

Bethan Jenkins: Cymerais eich ymyriad gyda phob ewyllys da, ond yr oeddwn ar fin dweud bod hynny'n cael ei awgrymu yng

travel and in the fact that the third sector is already engaged in these processes with regard to the integrated family support team approach. I do not think that we need take any lessons from the Tories on what society means; Margaret Thatcher denied that society ever existed, and I think that that is something that we should all contemplate today in discussing child poverty and its importance.

Helen Mary Jones: I begin my brief contribution to this debate by thanking the Deputy Minister for the briefing on Families First that he and his officials provided to the Children and Young People Committee. It was also a pleasure to welcome him and the First Minister to my constituency recently for the launch of the child poverty strategy; it meant a lot to that community to see both of them there. We will be having further meetings as a committee with representatives of the consortia, and I am sure that issues arising from those meetings and the briefings will form an important part of our legacy report to any future committee dealing with children and young people's issues in the next Assembly. As others have said, we have to be ambitious about lifting children out of poverty in Wales. The fact that the Assembly does not have all of the tools that can affect this aim is not a reason not to try; in my view, it is a reason to redouble our efforts with the tools that we have, and that is what the Government is seeking to achieve with Families First.

I am broadly supportive of the drive for consistency, as Bethan Jenkins described it, in ensuring that we do what works. However, the Deputy Minister will be aware that there are some outstanding concerns, which I am sure can be addressed. Others have mentioned the need to address the needs of children and young people living in poverty who do not necessarily live in the poorest wards. A broad brush is always used when we identify those communities where poverty is a major problem, and it will always be difficult to capture everybody, but I know that it is the Deputy Minister's intention that those children living in poverty in relatively prosperous communities will also be included under the Families First umbrella. It is also

nghyfeiriad y Llywodraeth a'r ffaith bod y trydydd sector eisoes ynghlwm â phrosesau'r dull tîm cymorth i deuluoedd integredig o weithio. Ni ddylwn gymryd unrhyw wersi gan y Toriaid ar beth y mae cymdeithas yn ei olygu; gwadodd Margaret Thatcher fod cymdeithas erioed wedi bodoli, a dylem oll ystyried hynny heddiw wrth drafod tlodi plant a'i bwysigrwydd.

Helen Mary Jones: Rwy'n dechrau fy nghyfraniad byr i'r ddadl hon drwy ddiolch i'r Dirprwy Weinidog am y wybodaeth ar Teuluoedd yn Gyntaf y darparodd ef a'i swyddogion i'r Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc. Roedd hefyd yn bleser i'w groesawu ef a'r Prif Weinidog i fy etholaeth yn ddiweddar ar gyfer lansiad y strategaeth tlodi plant; roedd yn golygu llawer i'r gymuned honno eu gweld yno. Bydd y pwyllgor yn cael rhagor o gyfarfodydd gyda chynrychiolwyr y consortia, ac rwy'n siŵr y bydd y materion a drafodwyd a'r wybodaeth a dderbyniwyd yn y cyfarfodydd hynny yn rhan bwysig o'n hadroddiad etifeddiaeth i unrhyw bwyllgor yn y dyfodol a fydd yn delio â materion plant a phobl ifanc yn y Cynulliad nesaf. Fel y mae eraill wedi dweud, mae'n rhaid i ni fod yn uchelgeisiol o ran tynnu plant allan o dlodi yng Nghymru. Er nad oes gan y Cynulliad yr holl ddulliau i gyflawni'r nod hwnnw, nid yw hynny'n rheswm dros beidio â cheisio; yn fy marn i, mae'n rheswm dros wneud mwy o ymdrech gyda'r dulliau sydd gennym, a dyna beth mae'r Llywodraeth yn ceisio ei gyflawni gyda Teuluoedd yn Gyntaf.

Rwy'n gyffredinol yn cefnogi'r ymgyrch am gysondeb fel y'i disgrifiwyd gan Bethan Jenkins, i sicrhau bod yr hyn yr ydym yn ei wneud yn gweithio. Fodd bynnag, bydd y Dirprwy Weinidog yn ymwybodol bod rhai pryderon o hyd, ac rwy'n siŵr y gellir eu datrys. Mae eraill wedi sôn bod angen mynd i'r afael ag anghenion plant a phobl ifanc sy'n byw mewn tlodi ond nad ydynt o reidrwydd yn byw yn y wardiau tlotaf. Caiff brwsh bras ei ddefnyddio i nodi'r cymunedau lle mae tlodi yn broblem fawr, ac fe fydd bob amser yn anodd dod o hyd i bawb, ond gwn mai bwriad y Dirprwy Weinidog yw bod y plant hynny sy'n byw mewn tlodi mewn cymunedau gymharol ffyniannus hefyd yn cael eu cynnwys o dan ymbarél Teuluoedd yn

important that we do not lose the good work that has been done under Cymorth, and the Deputy Minister acknowledges that. We need to move to a more consistent approach, but as somebody said to me the other day, it is important that we do not throw the baby out with the bathwater. We must build on those things that are already being done effectively rather than start from scratch.

I was struck by Chris Chapman's point on the risk of stigma, as I wanted to raise it myself. None of us would want to imply, for example, that only financially poor parents have problems with parenting and need parenting support. I know that it is not the Deputy Minister's intention that there should be any stigma in that regard, but the committee believes that it is important that we continue to offer parenting support to all families that need it.

We need to look for long-term change; we need to look for short-term change for children and their families, but there will be no quick fixes to some of the long-standing problems that some of our communities face. We need, therefore, to be able to measure both the immediate impact that Families First has on children and their families and measure the long-term change.

4.30 p.m.

Helen Mary Jones: There is a risk that short, sharp interventions that are not followed through will merely raise expectations, and perhaps leave families in worse situations than they would have been without intervention.

I look forward to seeing the Families First programme being rolled out, and if I am here I will keep a close eye on it. Finally, in reference to the next phase, I make a special plea for Carmarthenshire. I think that the Deputy Minister will be receiving a request for Carmarthenshire to be included in the next phase. It was my privilege to meet the team that plans Carmarthenshire's preventative services for children yesterday. I know that the Deputy Minister is aware that they are undertaking some great work: that was one of the reasons why he and the First

Gyntaf. Mae hefyd yn bwysig peidio â cholli gwaith da Cymorth, ac mae'r Dirprwy Weinidog yn cydnabod hynny. Mae angen symud at ddull mwy cyson o weithio, ond fel y dywedodd rhywun wrthyf y diwrnod o'r blaen, mae'n bwysig peidio â llosgi'r gwely i ladd chwannen. Mae'n rhaid inni adeiladu ar y pethau hynny sydd eisoes yn cael eu gwneud yn effeithiol yn hytrach na dechrau o'r dechrau.

Cefais fy nharo gan bwynt Chris Chapman ar y risg o stigma, gan fy mod yn awyddus i godi hynny fy hun. Ni fyddai'r un ohonom eisiau awgrymu, er enghraifft, mai dim ond rhieni sy'n dlawd yn ariannol sy'n cael problemau gyda magu plant ac angen cymorth i fagu plant. Gwn nad yw'n fwriad gan y Dirprwy Weinidog i greu stigma am hynny, ond cred y pwyllgor ei bod yn bwysig ein bod yn parhau i gynnig cymorth magu plant i bob teulu sydd ei angen.

Mae angen i ni ddod o hyd i newid hirdymor; mae angen i ni ddod o hyd i newid tymor byr ar gyfer y plant a'u teuluoedd, ond ni fydd ateb cyflym i rai o'r problemau hirsefydlog y mae rhai o'n cymunedau yn eu hwynebu. Mae angen, felly, i ni allu mesur effaith uniongyrchol a hirdymor Teuluoedd yn Gyntaf ar blant a'u teuluoedd.

Mae risg y bydd ymyriadau byr a sydyn nad ydynt yn cael eu dilyn ymhellach yn codi disgwyliadau yn unig, ac efallai yn gadael teuluoedd mewn sefyllfa waeth nag y byddent wedi bod ynddi heb yr ymyrraeth.

Edrychaf ymlaen at weld y rhaglen Teuluoedd yn Gyntaf yn cael ei chyflwyno, ac os byddaf yma, byddaf yn cadw llygad barcud arno. Yn olaf, o ran y cyfnod nesaf, rwy'n erfyn ar ran sir Gaerfyrddin yn arbennig. Credaf y bydd y Dirprwy Weinidog yn derbyn cais i gynnwys sir Gaerfyrddin yn y cam nesaf. Cefais y fraint o gwrdd â'r tîm sy'n cynllunio gwasanaethau amddiffyn plant sir Gaerfyrddin ddoe. Gwn fod y Dirprwy Weinidog yn ymwybodol eu bod yn gwneud gwaith gwyh: dyna oedd un o'r rhesymau pam y daeth ef a'r Prif Weinidog i ardal

Minister came to the Llanelli area to launch the child poverty strategy. Some of what they are doing around early intervention, childcare and play provision, for example, will fit in well with the Families First approach. I do not expect the Deputy Minister to make any commitments this afternoon, but I gave those hard-working staff my word that I would raise the issue with him today.

Huw Lewis: Thank you to the Members who have made useful contributions to the debate this afternoon. I will turn to them one by one and attempt to answer the points raised as best I can. First, I cannot argue with Mark Isherwood's defence of the role of the voluntary sector in this agenda. Of course, he is right. We will engage with the voluntary sector, and involve it, at the national and local level, as we roll out Families First. If Mark is concerned about gaps in provision, I am keen to hear more about that. Families First is designed to plug all gaps and to leave no child behind, to construct locally a safety net that encompasses all children and all levels of need. If there are gaps, Families First is there to build them out of the system. Therefore, if Mark has observations about what has happened in Flintshire, we need to know what they are, and I thank him for that.

Veronica, you mentioned the difficulty of getting to grips with exactly what Families First is. It will be something of a work in progress for the next 12 months, but the letter that I sent to local authorities regarding phase 2 of the pioneer programme is in the public domain, and I can furnish you with a copy. You mentioned a lack of clarity as regards what exactly the outcomes of Families First will be: they are all there in the child poverty strategy and in the long-established milestones and targets measurements that we undertake on an annual basis in Wales. This has been going on for a long time. I take on board your point about moving quickly towards the new system while, at the same time, saying that it is a work in progress; both things are true. However, we have known what works for a long while and it is not spasmodic interventions in the lives of some children in some places: it is the delivery of

Llanelli i lansio'r strategaeth tlodi plant. Bydd eu gwaith ar ymyrraeth gynnar, gofal plant a darpariaeth chwarae, er enghraifft, yn cydfynd yn dda â dull Teuluoedd yn Gyntaf. Nid wyf yn disgwyl ymrwymiad gan y Dirprwy Weinidog y prynhawn yma, ond rhoddais fy ngair i'r staff hynny sy'n gweithio'n galed y byddwn yn codi'r mater ydag ef heddiw.

Huw Lewis: Diolch yn fawr i'r Aelodau sydd wedi gwneud cyfraniad defnyddiol at y ddadl y prynhawn yma. Byddaf yn troi atynt fesul un ac yn ceisio ateb y pwyntiau a godwyd hyd eithaf fy ngallu. Yn gyntaf, ni allaf ddadlau ag amddiffyniad Mark Isherwood o rôl y sector gwirfoddol yn yr agenda hwn. Wrth gwrs, mae'n iawn. Byddwn yn ymgysylltu â'r sector gwirfoddol, a'i gynnwys, ar lefel genedlaethol a lleol, wrth i ni gyflwyno Teuluoedd yn Gyntaf. Os yw Mark yn pryderu am fylchau yn y ddarpariaeth, byddwn yn awyddus i glywed mwy am hynny. Mae Teuluoedd yn Gyntaf wedi'i gynllunio i lenwi'r holl fylchau ac i beidio â gadael unrhyw blentyn ar ôl, i ddatblygu rhwyd ddiogelwch yn lleol sy'n cwmpasu pob plentyn a phob lefel o angen. Os oes bylchau, mae Teuluoedd yn Gyntaf yno i'w llenwi. Felly, os oes gan Mark sylwadau am yr hyn sydd wedi digwydd yn Sir y Fflint, mae angen i ni wybod beth dynt, a diolch iddo am hynny.

Veronica, soniasoch am anhawster gyda deall beth yn union yw Teuluoedd yn Gyntaf. Bydd y gwaith ar droed am y 12 mis nesaf, ond mae fy llythyr at awdurdodau lleol am gam 2 y rhaglen arloesi yn gyhoeddus, a gallaf gael gafael ar gopi i chi. Soniasoch am ddiffyg eglurder o ran beth yn union fydd canlyniadau Teuluoedd yn Gyntaf: maent oll yn y strategaeth tlodi plant ac yn y cerrig milltir a'r mesuriadau targedau sydd wedi'u sefydlu ers meitin sydd gennym yn flynyddol yng Nghymru. Mae hyn wedi bod yn digwydd ers meitin. Rwy'n derbyn eich pwynt am symud yn gyflym tuag at y system newydd ar yr un pryd a dweud ei fod yn waith sy'n mynd rhagddo; mae'r ddau beth yn wir. Fodd bynnag, rydym wedi gwybod beth sy'n gweithio ers tipyn o amser ac nid ymyriadau ysbeidiol ym mywydau rhai plant mewn rhai mannau yw hynny: darparu cefnogaeth gyson ar draws sbectrwm o angen

consistent support across a spectrum of need that does not let go and stays with the child and the family until the job is done. That is what Families First intends to build. That is why we are expecting local authorities and all our other partners to move with us towards such as system by 2012.

Bethan is quite right in saying that one size will not fit all. For instance, there are different practical problems to be overcome in rural areas, such as reaching families that are hard to reach in a geographical sense, as well as in any other regard. However, there are other lessons that we need to learn in urban areas, in Valleys communities and so on. We are not going to enforce a straitjacket on partners, but Families First will be focused and clear: it will not be Cymorth-like as regards the level of disparity of interventions. In terms of assessment, Bethan, resources have been set aside within the funding for that purpose.

Helen Mary Jones is right to say that we have to be ambitious, that we already know, to a large extent, what works, and that we must make sure that that becomes standard practice across Wales. As Helen Mary said, we must end up with long-term and early interventions when Families First is a functioning programme across the country. I assure Helen Mary that Carmarthenshire is never far from my mind.

Chris Chapman said that this was pioneering work, and she is correct. As far as I know, by the time that we have built Families First into an all-Wales programme—which it will be, because it is for all Wales's children; Helen Mary was concerned about that, but this is a universalist programme—it will be unique in Europe. There will be nothing quite like this that any Government has ever attempted before. My only concern is the attitude of the UK Government. My concern is that, every time we bail out the boat, it will drill another hole in the hull; every time we construct a Families First, it will do away with the child trust fund; every time we build a Flying Start community, it will cut back on child tax credits; every time we contribute £500 to looked-after children for transition to

nad yw'n gadael i fynd ac yn aros gyda'r plentyn a'r teulu nes bod y gwaith wedi'i wneud ydyw. Dyna beth y mae Teuluoedd yn Gyntaf yn bwriadu ei ddatblygu. Dyna pam rydym yn disgwyl i awdurdodau lleol a'n holl bartneriaid eraill symud gyda ni tuag at system o'r fath erbyn 2012.

Mae Bethan yn llygad ei lle i ddweud na fydd un ateb yn addas i bawb. Er enghraifft, mae problemau ymarferol gwahanol i'w goresgyn mewn ardaloedd gwledig, megis cyrraedd teuluoedd sy'n anodd eu cyrraedd yn yr ystyr ddaeryddol, yn ogystal ag mewn unrhyw ystyr arall. Fodd bynnag, mae gwersi eraill i'w dysgu mewn ardaloedd trefol, mewn cymunedau yn y Cymoedd ac yn y blaen. Ni fyddwn yn cyfyngu partneriaid mewn unrhyw ffordd, ond bydd gan Teuluoedd yn Gyntaf ffocws pendant a chllir: ni fydd yn debyg i Cymorth o ran y gwahaniaethau yn lefel yr ymyriadau. O ran asesu, Bethan, mae adnoddau wedi'u neilltuo o fewn y cyllid at y diben hwnnw.

Mae Helen Mary Jones yn iawn i ddweud bod rhaid i ni fod yn uchelgeisiol, ac rydym eisoes yn gwybod hynny i raddau helaeth, o ran yr hyn sy'n gweithio a bod yn rhaid inni sicrhau bod hynny'n dod yn arfer safonol ar draws Cymru. Fel y dywedodd Helen Mary, rhaid i ni gael ymyriadau hirdymor a chynnar pan fydd rhaglen Teuluoedd yn Gyntaf yn gweithredu ar draws y wlad. Rwy'n sicrhau Helen Mary nad yw sir Gaerfyrddin byth yn bell o fy meddwl.

Dywedodd Chris Chapman fod hwn yn waith arloesol, ac mae hi'n gywir. Hyd y gwn i, erbyn i ni ddatblygu Teuluoedd yn Gyntaf yn rhaglen Cymru gyfan—ac fe fydd yn un, gan ei fod ar gyfer holl blant Cymru; roedd Helen Mary yn poeni am hynny, ond mae hon yn rhaglen gyffredinol—bydd yn unigryw yn Ewrop. Ni fydd un Llywodraeth wedi ceisio gwneud rhywbeth fel hyn erioed o'r blaen. Fy unig bryder yw agwedd Llywodraeth y DU. Fy mhryder yw, bob tro byddwn yn achub y cwch, bydd yn drilio twll arall yng nghorff y llong; bob tro byddwn yn datblygu Teuluoedd yn Gyntaf, bydd yn dileu'r gronfa ymddiriedolaeth plant; bob tro byddwn yn datblygu cymuned Dechrau'n Deg, bydd yn cwtogi credydau treth plant; bob tro byddwn yn cyfrannu £500 i blant sy'n derbyn gofal

adulthood, it will slash child benefit; every time we fight to retain the education maintenance allowance, it will try to set fire to them; every time we support our students, it will abandon them; every time we protect Bookstart, it will walk away; and every time we defend free milk, breakfasts and swimming for our children, it will engage in poisonous manoeuvres like the abolition of the Future Jobs fund.

Mark Isherwood: Will you give way?

Huw Lewis: There is a threat to Wales's children, but it is not just poverty, it is also the ladies and gentlemen on the opposite side.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree amendment 1. Does any Member object? I see that there are objections and therefore I defer all voting until voting time.

*Gohiriwyd y pleidleisiau tan yr amser pleidleisio.
Votes deferred until voting time.*

The Deputy Presiding Officer: The Business Committee has agreed that voting time would take place no earlier than 5 p.m. As it is 4.36 p.m, I propose that we bring forward voting time. Does any Member object? I see that there are no objections, and therefore we move to voting time.

sy'n dod yn oedolion, bydd yn cwtdgi budd-dal plant; bob tro byddwn yn ymladd i gadw'r lwfans cynhaliaeth addysg, bydd yn ceisio ei ddinistrio; bob tro byddwn yn cefnogi ein myfyrwyr, bydd yn cefnu arnynt; bob tro byddwn yn diogelu Dechrau Da, bydd yn cerdded i ffwrdd; a phob tro byddwn yn amddiffyn llaeth am ddim, brecwast a nofio ar gyfer ein plant, bydd yn cymryd camau gwenwynig fel diddymu cronfa Swyddi'r Dyfodol.

Mark Isherwood: A wnewch chi ildio?

Huw Lewis: Mae rhywbeth yn bygwth plant Cymru, ond nid tlodi yn unig ydyw, mae'n cynnwys boneddigion a boneddigesau yr wrthblaid.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw derbyn gwelliant 1. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiadau ac felly gohiriaf yr holl bleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.

Y Dirprwy Lywydd: Mae'r Pwyllgor Busnes wedi cytuno na fyddai'r cyfnod pleidleisio'n digwydd cyn 5 p.m. Am ei bod yn 4.36 p.m, cynigiaf ein bod yn symud i'r cyfnod pleidleisio yn gynharach. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad, ac felly rydym yn symud i'r cyfnod pleidleisio.

Cyfnod Pleidleisio Voting Time

*Gwelliant 1 i NDM4664: O blaid 16, Ymatal 0, Yn erbyn 34.
Amendment 1 to NDM4664: For 16, Abstain 0, Against 34.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Davies, Andrew R.T.
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley

Millar, Darren
Morgan, Jonathan
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

Hutt, Jane
James, Irene
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Law, Trish
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 2 i NDM4664: O blaid 15, Ymatal 0, Yn erbyn 35.
Amendment 2 to NDM4664: For 15, Abstain 0, Against 35.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Morgan, Jonathan
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Law, Trish
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn

Watson, Joyce
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 3 i NDM4664: O blaid 15, Ymatal 0, Yn erbyn 35.
Amendment 3 to NDM4664: For 15, Abstain 0, Against 35.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Morgan, Jonathan
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Law, Trish
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Cynnig NDM4664: O blaid 35, Ymatal 0, Yn erbyn 15.
Motion NDM4664: For 35, Abstain 0, Against 15.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Franks, Chris

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William

Gibbons, Brian
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hutt, Jane
 James, Irene
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary
 Jones, Ieuan Wyn
 Law, Trish
 Lewis, Huw
 Lloyd, David
 Lloyd, Val
 Mewies, Sandy
 Morgan, Rhodri
 Neagle, Lynne
 Ryder, Janet
 Sargeant, Carl
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Watson, Joyce
 Wood, Leanne

Isherwood, Mark
 Melding, David
 Millar, Darren
 Morgan, Jonathan
 Ramsay, Nick
 Randerson, Jenny
 Williams, Kirsty

*Derbyniwyd y cynnig.
 Motion agreed.*

*Cynnig NDM4663: O blaid 35, Ymatal 5, Yn erbyn 10.
 Motion NDM4633: For 35, Abstain 5, Against 10.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Andrews, Leighton
 Barrett, Lorraine
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Andrew
 Davies, Jocelyn
 Franks, Chris
 Gibbons, Brian
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hutt, Jane
 James, Irene
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary
 Jones, Ieuan Wyn
 Law, Trish
 Lewis, Huw
 Lloyd, David
 Lloyd, Val
 Mewies, Sandy
 Morgan, Rhodri
 Neagle, Lynne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
 Bourne, Nick
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Paul
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Melding, David
 Millar, Darren
 Morgan, Jonathan
 Ramsay, Nick

Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
The following Members abstained:

Bates, Mick
Black, Peter
German, Veronica
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

*Gwelliant 1 i NDM4662: O blaid 15, Ymatal 0, Yn erbyn 35.
Amendment 1 to NDM4662: For 15, Abstain 0, Against 35.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Morgan, Jonathan
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Law, Trish
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 2 i NDM4662: O blaid 15, Ymatal 0, Yn erbyn 35.
Amendment 2 to NDM4662: For 15, Abstain 0, Against 35.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Bates, Mick
Black, Peter
Bourne, Nick
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
German, Veronica
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Morgan, Jonathan
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Law, Trish
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Cynnig NDM4662: O blaid 35, Ymatal 10, Yn erbyn 5.
Motion NDM4662: For 35, Abstain 10, Against 5.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Bates, Mick
Black, Peter
German, Veronica
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Jones, Ieuan Wyn
Law, Trish
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
The following Members abstained:

Asghar, Mohammad
Bourne, Nick
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Morgan, Jonathan
Ramsay, Nick

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

The Deputy Presiding Officer: That brings today's business to a close.   **Y Dirprwy Lywydd:** Daw hynny â busnes heddiw i ben.

*Daeth y cyfarfod i ben am 4.39 p.m.
The meeting ended at 4.39 p.m.*

**Aelodau a'u Pleidiau
Members and their Parties**

Andrews, Leighton (Llafur – Labour)
Asghar, Mohammad (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Barrett, Lorraine (Llafur – Labour)
Bates, Mick (Democrat Rhyddfrydol Annibynnol – Independent Liberal Democrat)
Black, Peter (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Bourne, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Burnham, Eleanor (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Burns, Angela (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Butler, Rosemary (Llafur – Labour)
Cairns, Alun (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Chapman, Christine (Llafur – Labour)
Cuthbert, Jeff (Llafur – Labour)
Davidson, Jane (Llafur – Labour)
Davies, Alun (Llafur – Labour)
Davies, Andrew (Llafur – Labour)
Davies, Andrew R.T. (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Davies, Jocelyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)

Davies, Paul (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Elis-Thomas, Dafydd (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Evans, Nerys (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Franks, Chris (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 German, Veronica (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Graham, William (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Gregory, Janice (Llafur – Labour)
 Griffiths, John (Llafur – Labour)
 Griffiths, Lesley (Llafur – Labour)
 Gibbons, Brian (Llafur – Labour)
 Hart, Edwina (Llafur – Labour)
 Hutt, Jane (Llafur – Labour)
 Isherwood, Mark (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 James, Irene (Llafur – Labour)
 Jenkins, Bethan (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Alun Ffred (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Ann (Llafur – Labour)
 Jones, Carwyn (Llafur – Labour)
 Jones, Elin (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Gareth (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Helen Mary (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Ieuan Wyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Law, Trish (Annibynnol – Independent)
 Lewis, Huw (Llafur – Labour)
 Lloyd, David (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Lloyd, Val (Llafur – Labour)
 Melding, David (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Mewies, Sandy (Llafur – Labour)
 Millar, Darren (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Morgan, Jonathan (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Morgan, Rhodri (Llafur – Labour)
 Neagle, Lynne (Llafur – Labour)
 Ramsay, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Randerson, Jenny (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Ryder, Janet (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Sargeant, Carl (Llafur – Labour)
 Sinclair, Karen (Llafur – Labour)
 Thomas, Gwenda (Llafur – Labour)
 Thomas, Rhodri Glyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Watson, Joyce (Llafur – Labour)
 Williams, Brynle (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Williams, Kirsty (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Wood, Leanne (Plaid Cymru – The Party of Wales)